

πε/μχ/485

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

77

= ΣΥΝΘΕΣΜΟΣ
ΟΙΩ ΤΩΝ ΟΙΩ
ΘΟΣΙΩ ΤΩΝ ΚΑ
ΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΧΑΝΙΑ 1924 =

ΠΑΝΤΕΛΗΣ Γ. ΠΡΕΒΕΡΑΚΗΣ

**ΕΡΩ
ΤΟΚ
ΡΙΤ
ΟΣ** ΧΑΝΙΑ
1924

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡ
ΗΣΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΚΑ
ΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ — ΕΠΙ
ΣΤΗΜΑΙ — ΠΟΛΙΤΙ
ΚΗ ΖΩΗ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ Α.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1924

ΑΡΙΘ. 1.

ΕΙΝΕ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ Ε ΝΕ : ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΗ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ. ΔΕΝ ΤΟΝ ΔΕΣΜΕΥΕΙ ΚΑΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΦΙΡΜΑ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ Κ. Κ. ΣΤ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ ΜΑΝ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ Γ. Ι. ΚΑΛΟΥΤΗ ΔΑ ΜΑΡΙΑ ΦΟΥΜΗ Ρ. ΚΤΙΣΤΑΚΗ ΜΑΝ. ΚΑΛΙΤΣΑΚΗ Δ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟ.

ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΣΤΟΝ Κ. ΜΑΝ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΧΑΝΙΑ ΚΑΘΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ Κ. ΚΩΣ. ΧΡΥΣΑΚΗ ΧΑΝΙΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 80.
ΕΞΑΜΗΝΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 50

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΓΓΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΛΙΡ. 1.-
ΑΜΕΡΙΚΗ ΔΟΛΛΑΡ. 5.-
ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΦΡ. 40.-

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΕΥΧΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΡΑΧΜΕΣ 8. ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 10

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ :

Κ. ΧΡΥΣΑΚΙΣ, Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ. Α. ΚΥΔΩΝΑΚΙΣ, ΨΥΧΑΡΗΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ, Ν. Λ'ΑΪΔΗ ΚΑΡΑΓΕΚΑΚΗ, Μ. ΣΚΟΛΟΥΔΗΣ. Α. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ, Β. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗΣ. Α. ΑΛΕΞΙΟΥ Μ. ΒΑΛΣΑΣ, Α. ΛΟΓΓΙΟΣ, ΔΑΦΝΗΣ. Ζ. ΒΡΑΔΥΝΟΣ. Θ. ΣΤΑΥΡΑΚΙΣ, Σ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. LENAY, L. YHLANT, R. DEHMEL, A. DROIN, R. TAGORE, Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ, Φ. ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ, Δ. ΜΟΛΤΣΟΥ, Α. ΣΑΟΥΝΑΤΣΟΣ, L. ROYSSSEL.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

Είναι καιρός και καιρός τώρα που περάσαμε τον ένα χρόνο από τότε που γενήθηκε η σκέψη πώς και πότε να γίνει στο μακάριο τούτο τόπο για να ξυπνήσουμε από τον καλλιτεχνικό λήθαργο και να κινηθούμε λιγάκι προς το καλλίτερο.

Πόσο γρήγορα περνά αλήθεια ο καιρός! δέν θι το πίστευα κι εγώ αν δέ ανασκάλιζα κάτι χαριτι κι αν δέν σταματούσα σε κάποιες ημερομηνίες.

Κι η ημερομηνίες αυτές ελεγον πώς από πέρουσι τον Ιούνιο ο φίλος κ. Μανώλης Σκουλούδης πιανιστ του Έλληνικου Ώδειου μου εμπιστευόταν μιάν μελετημένη ιδέα του. Την ιδέα μιτς ωραίας προσειθείας για την ίδρυση Ώδειου στι Χανι. Κι έζητούσε τη δημοσιογραφική μου συνδρομή.

Πρώτα πρώτα έπρεπε να προπαρασκευασθώ τό εδαφος με τον τύπο. Μιτς μελέτη του κ. Σκουλούδη πάνω στι μουσικ ιστορικι και σύγχρονα δεδομένων Χανιών που κράτησε 18 ύλκκληρα φύλλα στον «Κήρυκα» δυ άνταποκρίσεις δικές μου στον «Ελεύθερο λόγο» των Αθηνών, απειέλεσαν την άπαρχή μιτς σοβαράς καλλιτεχνικής συζητήσεως έπι της ζωτικής αυτής ανάγκης του τόπου.

Αυτό δηλαδή που έπεδιώκαυ κι έμεις. Το πρώτο βήμα είχε συντελεστή. Όλοι άναγνώριζαν πώς και πότε να γίνει κι όλοι μεμψιμοιρούσαν για την τωρινή κατάντλ μας.

Έπρεπε να συγκεντρώσω τι στοιχειά εκείνα που ήσαν άπαραίτητα λόγω της ειδικότητός των από τη μι μεριά και εκείνα που λόγω της μορφώσεως και της θέσεως των θι ειργάζοντο για το καλλίτερο. Μυστικασμι βούλια στο άτελει του καλλιτέχνου κ. Κοκοτσάκι που θυμίζαν τις συγκεντρώσεις των Χριστιανών στις Ρωμαϊκές κατακόμβες, συζητήσεις τοληγές πάνω σε θέματα τομηγρι τάραζαν τα αυτι των θαμόνων των κέντρων της πολιτείας μας. Σχέδια γράφονταν, μαζί με άριθμούς στα μαριμάρινα τραπεζάκια τους έπειτα σβύνονταν και γράφονταν άλλα, και όλα τέλος πάντων εδειχναν συμπτώματα κάποιου πόθου που εύρισκε διέξοδο και έκδήλωση.

Ήσαν τώρα με τ' μέρος μας ή δις Άντωνάκιη ή Κα Καλούτση, ο Κοζ Κοκοτσάκις. Στι τέλη του περασιμένου Νοέμβρη εξαπολυότανε μι πρόσκλησι στους καλλιτέχνας και σε προοδευτικι στοιχειά της πόλεός μας για την τρωινή της Κυριακής 9 Δεκεμβρίου 1923 με τό σκοπό της ανταλλαγής γνώμων για τι μέσα που θι χρησιμοποιούσαμε να δώσωμε σάρκα και όστα στη Γενική πι έπιθυμία να κάνωμε όδειο.

Τό πεντάμηνο αυτό που μεσολάβησε δέν προσθέτει παρι ένεργηνικόν όριμότητας εις την προσπάθεια της προπαρασκευαστικής καλλιτεχνικής ζυμώσεως. Τό μελαγχολικό αυτό πρωι άνέπτυξε ο κ. Μ. Σκουλούδης την ανάγκη της ίδρύσεως όδειου, στη μίζομενος οτην αίσθητη εμφάνιση τάσεων για πλατειά μουσική μόρφωση που έκδηλώνεται πι σάν άνάγκη στους 35) μαθηγίς διαρρών μουσικών σχολιων άπ τώνα μέρος και στη μεγάλη, έξ άλλου προθ μιιά εκ μέρους σεβαστώτατης παρτίδας της Κοινωνίας μας προς ύποστήριξιν έκλεκτου είδους μουσικής κινήσεως.

Ός όλικι κεφάλαια για την έπιείρηση αυτή άνέφερε τους καρπούς ιδιωτικων διαβημάτων και βολιδοσποτήσεως της Γενικής Διοικήσεως και του

ΤΟ ΤΥΠΟΜΑ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΣΤΙΣ
4 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΣΤΑ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
Α ΤΟΥ κ. ΓΟΡΓ. Π. ΦΟΡΤΣΑΚΗ

Δήμου, πού ήσαν βέβαια ύποσχεσεις μά πού εκ τών ύστερων αποδείχθηκαν βίσιμες και έξεπληρώθηκαν, και έπροσθεσε πώς τι ήδη δίδακτρα τών εις εις διάφορες μουσικές σχολές φοιτούντων αποτελούσαν ποσό όχι ευκαταφρόνητο άφου έφταναν τις 15 χιλιάδες δραχμές. Ποσό πού θα άρχοϋσε τήν συντήρηση ενός σχετικώς άρτίου μουσικού σχολείου πού θα είχε και κάποιον σχετικό πρωταρχικό κεφάλαιο.

Άφου μίλησε κι' ο Κοζ Κοκοτσάκις γιά τήν άκμή άλλοτε τής Κρήτης στή Ζωγραφική και τήν ανάγκη νι συστηματοποιηθῆ ή διδασκαλία τών Καλών Τεχνών, κι' άφου άνταλλάγησαν οι γνώμες άτοκρυσταλλώθηκε ή άπόφασις νι συμπυκνωθῆ Σύνδεσμος γιά τή διάδοση τών Καλών Τεχνών στή Κρήτη μέ έδρα τι Χανιά και μέ σκοπό τή διαδοση τών Καλών Τεχνών μουσικής ζωγραφικής, πλαστικής, αρχιτεκτονικής και τών Γραμμάτων στή Κρήτη, τήν άνάπτυξη και διαιταδαλώρηση του Κρητικού Καλλιτεχνικού αισθηματος, τή συλλογή τών δεδομένων τής Κρητικής δημοτικής μουσικής και ποιήσεως ώς θεμελίων επικοδομητικών τής Κρητικής Τέχνης και τέλος τήν ύλική και ήθική ύποστήριξη τών επιδεικνυόντων έξαιρετικόν τάλαντον Κρητών Καλλιτεχνών.

Η έπίτευξις του σκοπού του Σνδέσμου θα έπιδιώκετο δια τής ιδρύσεως πλήρους Ώδειου, Σχολής Καλών Τεχνών και δια τής συστάσεως Βιβλιοθήκης Φιλολογικής και Έπιστημονικής.

Συνετάχθη τὸ πρακτικὸν ίδρύσεως ύπογεγραμμένο από 22 πρόσωπα και έξελέγη Προσωρινὸ Συμβούλιο από τούς κ. κ. Κ. Καλεμικέρην, Δ. Κοκοτσάκη, Μαν. Σκουλούδη, Κωστ. Φούμη, Κ. Μανουσάκη, Μιχ. Σαββάκη, Μιχ. Παπαμαννάκη, Νικ. Πάλλη και Εύαγγ. Βαρούχα γιά τή σύνταξη Καταστατικού (πού ψηφίστηκε στις 17 Δεκεμβρίου) και τήν Άναγνώρισι του Σνδέσμου.

Στὸ μεταξὺ αὐτὸ τὸ Συμβούλιο παρουσιάζετο στὸν τότε ἀναπληρωτὴ τοῦ Γεν. Διοικητῆ Κρήτης κ. Έμμ. Λυδάκι γνωστὸ γιά τὰ φιλοπόδοα αισθηματὰ του και τὴ δράση του γιά τήν ίδρυση ᾠδείου στο Ἡράκλειο μέ τὸν κ. Σφακιανάκι. Ὁ κ. Λυδάκις μέ τήν εὐγένεια πού τὸν διακρίνει ἐφάνη προθυμώτατος νὰ βοηθήσῃ ὅσο τὸ δυνατόν τὸ Σύνδεσμο στις προσπάθειές του και ὑπεσχέθη νι παραχώρησῃ ἀπὸ τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον τῶν περιουσιμάτων τοῦ Ἐπισιτισμοῦ ἕνα ποσὸν ὡς πρώτην οικονομικὴν ἀρωγὴν τοῦ Σνδέσμου. Πράγματι. Δι' ἀποφάσεως του παρεχώρηι 5.000 δραχμάς εἰς τὸν Σύνδεσμον.

Ὁ Σύνδεσμος ἀναγνωρίστηκε ὡς τόσο ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο και καταθείσης αὐτὸ τὸ προσωρινὸ Συμβούλιο τῆς ἐντολῆς συνεκλήθη τὴν 5 Ἀπριλίου ἔ.ε. Γενικὴ Συνέλευση κατὰ τὴν ὁποίαν γενομένων ἀρχαιρειῶν ἐξέλεγη τὸ τακτικὸν Διοικητικὸν Συμβούλιο ἀπὸ τούς :

Κωστῆ Καλεμικέρην Πρόεδρο, **Γεράσιμο Πιερρομπῆνη** Ἀντιπρόεδρο, **Ἰωάννη Μαναρῶλι** και **Νικόλαο Πάλλη** Γραμματεῖς, **Κωστῆ Χρυσάκι** Ταμία, **Κωστῆ Μανουσάκι** Φλωρεντίνη **Καλούτση**, **Δημήτριο Κοκοτσάκι** **Μιχαὴλ Σαββάκι** Συμβούλους.

Τὸ νέο Συμβούλιο παρουσιάστηκε ἀμέσως στο Νέο Γεν. Διοικητὴ κ. Π. Εὐρυταῖο πού ἀναγνώρισεν ἀμέσως τὴ σπουδαιότητα τοῦ σκοποῦ τοῦ Σνδέσμου, ἀλλ' ἀπὸ ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν δὲν μποροῦσε νὸ κάμῃ τίποτε γιάτι δὲν εἶχε στὶ χεῖρα του λεπτὰ. Καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νι ἀναχωρη-

σῆ παρεκάλεσε τὸν Γεν. Γραμματεῖα κ. Χαρ. Ἀποστολόπουλο νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα και ἐξευρίσκων νὰ παραχωρήσῃ ἕνα χρηματικὸν ποσὸν μέχρι 3000 δραχμῶν εκ τῶν εἰς χεῖρας τοῦ Γεν. Διοικητῆ πιστώσεων. Πράγματι ὁ κ. Ἀποστολόπουλος Ἀναπληρωτῆς ήδη τοῦ Γεν. Διοικητῆ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ κ. Εὐρυταῖου παρεχώρηι δι' ἀποφάσεως του τὸ ποσὸν τῶν τρισχιλίων δραχμῶν. Μᾶλλον γιά ήθική ἐνίσχυση τοῦ Σνδέσμου παρὰ γιά βοήθεια οικονομικὴ, ὡς τόσο ἢ τρεῖς χιλιάδες ἦσαν τὸ πρῶτο χρηματικὸ ποσὸν πού εἰσήρχετο στο ταμεῖον τοῦ Σνδέσμου εκτὸς ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τῶν μελῶν του.

Τὸ Συμβούλιο τὴν ὥρα εἶχε κολοσσαῖα εὐθύνη και δουλειὰ μπροστὰ του. Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τοῦ τμήματος Καλών Τεχνῶν αποτελοῦνταν ἀπὸ τὴν Κα Φλωρεντίνη Καλούτση και τὸν Κο Δημήτριο Κοκοτσάκι και ἦταν ἔτοιμο κι' ἤμποροῦσε ἀξιόλογα ν' ἀρχίσῃ τὴ λειτουργία του ἂν εἶχαμε οἴκημα. Γι' αὐτὸ ἐκάμαμε σχετικὴ αἴτησι στή Γενικὴ Διοίκηση και παρουσιάστικε τὸ Συμβούλιο στον Ἀναπληρωτὴ Γεν. Διοικητῆ κ. Ἀποστολόπουλο, Πρόεδρο τότε τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀστικής ἔγκαταστάσεως τῶν προσφύγων γιά τὴν παραχώρησι οἰκίας. Ὁ κ. Ἀποστολόπουλος ὑπεσχέθη μόλις τελειώσῃ ἡ ἀστικὴ ἔγκατάστασις νὰ μᾶς παραχωρήσῃ ἕαν ὑπάρχει. Ὁ καιρὸς περνοῦσε ὡς τόσο και ιδρύντανε τὸ Λογοτεχνικὸ τμήμα ὑπὸ τὴν Διεύθυνσιν Ἐπιτροπῆς εκ τῶν Στελ. Χαριτάκι, Γεωργ. Ἰ. Καλούτση, Μανῶλη Σκουλούδη, Μαρίας Φούμη, Δημ. Σακκοράφου Στέλιου Καψομένου, Ρούσου Κτιστάκι και Μανῶλη Καλλιτσάκι.

Τὴν ὥρα ὁ Σύνδεσμος βρισκεται στις παραμονές τῆς ἐνοικιάσεως ἐνὸς σπιτιοῦ κατάλληλου γιά νὰ χωρέσῃ τὰ πολυσύνθετα τμήματά του. Γιατι ὁ Σύνδεσμος εχει σκοπὸ ἀπὸ τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου νὰ κάμῃ ἐναρξη τῆς λειτουργίας τῶν τμημάτων του. ἔστω και μετὰ λίγα μέσα πού πρὸς τὸ παρὸν διαθέτει. Ἐπιτυχία σύγχρονη τοῦ Σνδέσμου μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε, και τὴν εκ μερῶν τοῦ Δήμου Χανίων ψηφισιν εἰς τὸν προϋπολογισμόν του ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως δραχμῶν δέκα χιλιάδων. Τὸ Δημοτ. Συμβούλιο μετὰ τὴ χειρονομία του αὐτὴ ἀπέκτησε μιὰ ἐκλεκτὴ θέση στήν συνείδηση τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων τῆς Κοινωνίας μας. Ἄξιον ἰδιαιτέρων συγχαρητηρίων γιά τὴν ὑποστήριξί του στήν περίστασι αὐτὴ εἶναι ὁ κ. Κ. Μητστάκις Πρόεδρος τοῦ Δημ. Συμβουλίου.

Οἱ ἔμποροι τῆς πόλεός μας ὅσοι δὲν ἐμιμήθησαν ὡς τὴν ὥρα τὸν Δῆμον μας θα τὸν μιμηθοῦν ἐλπίζομεν ὅταν τοὺς ζητήσουμε εἰς προσεχῆ ἔρανον τὴ συνδρομὴ τῶν. Καὶ ἐδῶ τελειώνει ἡ σύντομη ἱστορία μας.

Δὲν ἀσχολήθηκα μετὰ τὴν περιγράφω τὴν μελετημένη κατεύθυνση τοῦ Σνδέσμου, οὔτε τὴν ἰδεολογικὴ ἀποψή μας, οὔτε τὸν ζήλο και τὰ τόσα ἄλλα «ἔσωτερικὰ» προσόντα τῆς ὀργανώσεως μας, πού εἶνε και τὰ μεγαλύτερα ἐπιχειρήματα γιά τὴν ἐπιτυχῆ ἐκβαση τῶν προσπαθειῶν μας. Ἀνεφερα μοναχὰ τὰ μικρὰ μας ἱστορικὰ γεγονότα ξηρὰ ξηρὰ ἀντίγραφα τοῦ βιβλίου τῶν προκτικῶν τοῦ Σνδέσμου μας. Ὡς τὴν ὥρα ἡ δουλειὰ μας δὲν εἶνε παρὰ μιὰ πολὺ καλὴ ἀσχί. Ὁ Ἐρωτόκοιτος, τὸ ὄργανο τοῦ Σνδέσμου μετὰ ὅλες τῆς ἐλλείψεως πού παρῶν ιάζει, ὅταν κριθεῖ μετὰ τὴν ἐπισέκεια πού κρίνεται ἕνα πρῶτο φύλλο ἐλπίζομε πὸς θα φανεῖ περισσότερο παρὰ καλὸ. Ἐκεῖνο ὁμως γιά τὸ ὁποῖο εἶμαι πολὺ σύγυρος εἶνε τὸ πὸς ἂν φτάνετε ὡς τὴν καρδιά τοῦ Σνδέσμου μας και ἐσφιγγομετροῦσατε τὸν παλμόν της, θα βεβαιωνόσαστε πὸς ἡ ἱστορία τοῦ μέλλοντος τοῦ Σνδέσμου μποροῦσε νὰ

γραφῆ ἀπὸ τώρα. Ἐνα ἀκατάσχετο κρεσέντο προόδου περιμένει τὴν λαμπρὰ διαδρομὴ του. Ἄν ὄχι ἐγὼ πάντα κάποιος ἱστορικός πάλι θὰ βρεθῆ γιὰ νὰ περιγράψει τὸν ὀλόφωτο δρόμο ποῦ θὰ ἔχουμε κάνει.

ΚΩΣΤΗΣ ΧΡΥΣΑΚΙΣ

ΛΕΟΝΤΟΣ ΚΟΥΚΟΥΛΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ

“ΛΥΡΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ,”

VI

Βαθειά μου ζῆς, καὶ νοιώθω ποῦ ἀναπλάσσει
Θερμὴ, σὰν τὸ σφυγμὸ μέσα στὶς φλέβες μου·
Κάθε παλμὸς, σὲ σένα μιὰ μου ἐπίκληση,
Κάθε παλμὸς, μιὰ κίνηση ἀπὸ σένα.

Εἶμαι μακρυνὰ σου κι' ὅμως γύρω, μέσα μου
Τὰ ρεῖθρα τῆς φωνῆς σου ἀκούω ποῦ χύνονται,
Τ' ἀκούω καθὼς τὸν ἦχο τὸν ἀδιάκοπο
Μιᾶς μακρυνῆς ἀνήσυχης θαλάσσης.

Τὰ μάτια μου δὲν εἶναι ποῦ σὲ χαίρονται,
Τὰ χέρια μου μονάχα, κάθε μου αἰσθησι,
Ποῦ ἀχόρταγη τρογᾶει, καθὼς τὴ μέλισσα,
Κάθε χυμὸ τῆς πρῶιμης ἀνθισθῆς σου.

Σὲ νοιώθω ὡς μιὰ πνοὴ στὴν ἴδια σάρκα μου,
Σὰν κάτι ποῦ εἶχα ἐντὸς μου ἀπὸ τὸ λίκνο μου,
Σὰν τὴ μοιραῖαν αἰτία, ποῦ ἔτσι ἀνήσυχα
Πάλλει ἢ καρδιὰ καὶ τὸ αἷμα μου κοχλάζει.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

6

† ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΚΥΘΟΝΑΚΗ

ΑΜΟΙΡΑΣΤΟ ΚΕΡΔΟΣ

[Στὸ φίλο μου Ἀλκιβιάδη]

Ἦτανε καλὰ περασμένο τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Μπάμπι—Ἀλέξης, ὁ τορναδόρος, ἀνέβαινε τὸ λίγο ἀνηφορικὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι του.

Ὁ ἥλιος τοῦ Ἰουνίου πίνοντας δουλεῖ ἔστω καλοκαίρι, μὲ προθυμία νεοδιορισμένου ὑπαλλήλου, εψηνε ἀλύπητα καὶ δρόμους καὶ διαβάτες.

Κάποτε, ὁ Μπάμπι—Ἀλέξης, ἀνασῆκωνε τὸ κατέλο του, καὶ σέρνοντας τὸ μεγάλο δάχτυλο τ' ἀριστεροῦ χεροῦ τοῦ πάνω ἔστω κοντελό του, ἐσούρωνε τὸν ἴδρωτα ποῦ μαζεβότανε, ἀναστενάζοντας βαθειά, σὰν βογητό. Βιαζότανε, καὶ μ' ὅλα του τὰ χρόνια καὶ τὴ ζέστη, ἢ πορπατησιά του, ἦταν στέρεα καὶ γλήγορη.

Ὁ Μπάμπι—Ἀλέξης ἐγύριζε ἀπὸ τὸ κακουργοδικεῖο, ὅπου δικαζότανε ὁ φονιάς τοῦ γιοῦ του.

Ἐνα χρόνο πρὶν ὁ γιὸς του ποῦ εἶχ' ἐρθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ γιὰ νὰ δεῖ τοὺς γονεῖς του βρεθῆκε ἕνα πρῶτ' σκοτωμένος σὲ μιὰ ἐξοχή, καὶ κλεμένα τὰ λίγα λεπτά ποῦ βαστοῦσε.

Ὁ φονιὸς δὲν ἄργησε νὰ βρεθῆ ἦτανε παλιὸς φίλος του, γλεντούσανε. μαζύ' κι' ἀπὸ τὰ φουσκομένα λόγια τοῦ ξενητεμένου, ἐπίστεψε πῶς βαστοῦσε μαζί του ρολλὰ λεφτά.

Τὸ δικαστήριον ἐκίνη τὴν ἡμέρα ἐβγαλε τὴν ἀπόφασή του στὶς 12 ἢ ὡρα περασμένες. Ἄργησε λίγο μὲ τὸ δικηγόρο τοῦ κατηγορουμένου, ἂν καὶ ἦτανε ὅλα φανερά, καὶ καταδίκασε τὸ φονιὸ σὲ θάνατο.

Ἡ δικαιοσύνη ἔκαμε τὸ καθήκον της, δὲν ἐχωρότεψε ἔτσι τοῦλάχιστο δείχνανε τ' ἄγρια γουρλωμένα μάτια τοῦ Προέδρου σὰν διάβαζε τὴν ἀπόφασιν, ριχνόντας κάποτε καὶ ματιές στ' ἀκροατήριον, ὅπου ὅλοι, σὰν ἕνας ἀνθρώπος, ἀνασαίνανε σιγά, φοβισμένοι, μήπως καὶ ταράζονε τῆς δικαιοσύνης τὴ σκέπη.

Ὁ Μπάμπι—Ἀλέξης ποῦ τόσο καιρὸ βρισκότανε σὲ τόση ἀγωνία, ὡς ποῦ νᾶρθε ἡ ὥρα ν' ἀνασάνει ἀκούγοντας τῆς δικαιοσύνης τὴ διαταγὴ, δὲν ἀνάσανε.

Τὸ βάρος ποῦ ἀδιάκοπα πατοῦσε τὸ στήθος ἐξ αἰτίας τὸν ἕνα θάνατο, δὲν ἐνοιώσε νὰ τοῦ τ' ἀλαφρόσουν τὶ ξερὰ καὶ βιαστικὰ λόγια τοῦ Προέδρου, ὅταν διάβαζε τὴ διαταγὴ τοῦ νόμου γιὰ ἄλλο ἕνα θάνατο.

Ἦθελε ὅμως νὰ πιστέψει πῶς αἰσθάνθηκε, καὶ ἔχει ὑποχρέωση καὶ ἐγνωμοσύνη, γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν ποῦ τοῦ δόσανε.

Κύτταξε μ' εὐλάβειαν τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλιῶ ποῦ κοιμότανε ψηλά, καὶ χαϊρέτησε μὲ μεγάλη υπόκλιση καὶ σεβασμὸ τὸν πρόεδρο καὶ τοὺς δικαστάδες, σὰν ἐπεράσαν ἀπὸ μπρὸς του βιαστικοὶ τ' ἄργησαν.

Σοβαρεβότανε βλέποντας πῶς τὸν κυττάζονε πολλοί, ποῦ γνωρίζανε πῶς ἦταν ὁ πατέρας τοῦ σκοτωμένου, καὶ φαντάστηκε πῶς τοῦ ζηλέβουνε γιὰ τὴν τόση ἀγάπὴ ποῦ τοῦ δειξεῖ ἡ δικαιοσύνη, τόση, ποῦ μπορούσε καὶ νὰ μοιραῖσει...

Ἐτσι ἐφυγε ὁ Μπάμπι—Ἀλέξης πολὺ ὑποχρεωμένος, μὰ, ὄχι καὶ εὐχαριστημένος. Τραβῆσε γιὰ τὸ σπίτι του βιαστικὸς, νὰ φέροι τὴν εἶδησιν στὴ

7

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

γυναίκα του, με μια κρυφή έλπίδα στη ψυχή του, πώς, οι δύο τους μαζί, θα βρωῦνε την ευχαρίστηση

Μπήκε στο σπίτι σοβαρός, και κάθησε σιγανὰ μ' ανακούφιση στον καναπέ, πετόντας τὸ καπέλο του σὲ μιὰ μερία μὲ τέτοιο τρόπο, ποῦ σὰν νὰ ἦτανε αὐτὸ ἡ τελευταία πιά δουλειὰ ποῦχε νὰ κάμει σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση.

Ἡ κερά Μαριγὼ ἡ γυναίκα του, πετάχτηκε ἀπὸ τὴν κουζίνα, καὶ μισοσκυμμένη σκουπίζοντας τὰ χέργια της στὴν ποδιά της, τοῦ κούνησε ἐρωτηματικά καὶ ἀνυπόμονα τὸ κεφάλι της, γνέφοντάς του σύγχρονα μὲ τόνα της μάτι.

—Αἰ; τὸν ρώτησε.

—Τὸ δίκιο καὶ τὸ σωστὸ.....σὲ θάνατο.....εἶπ' ἀδιάφορα ἐκεῖνος ξεκουμπώνοντας τὸ ποκάμισό του στὸ λαιμὸ.

Ἡ κερά Μαριγὼ σταμάτησε τὸ σκούπισμα τῶν χειρῶν της, ἐστύλωσε τὰ μάτια της σὰν ἀλλοίθωρα, καὶ ψιθύρισε ἐκστατικά.

—Σὲ θάνατο !!!!!

Μὰ ἀμέσως γύρισ' ἀπότομα, ἐβαθειαναστέναξε, καὶ κινώντας γιὰ τὴν κουζίνα εἶπε μ' ἀπογοήτευση.

—Τι τ' ὄφελος;.. ποιὸς μ' ἀνασταίνει ἴμενα τὸ παιδί μου...ἄχ...ἄχ...

Ξαφνιαστικὴ ὁ Μπάρμπ Ἀλέξης. Γύρισε καὶ τὴν ἐκύτταξ' ἄγρια ποῦ-φρευγε. Ἐκαμε κάτι νὶ τῆς πεῖ... μὰ...πάλι μετάνοισε... Καὶ τί νὰ τῆς πεῖ;

Πὼς δὲν ἔχει δίκιο;... πὼς εἶν' ἀχάριστη; τί περισσότερο ἤθελε δηλαδὴ! τόσα μέσα μεταχειριστήκανε, καὶ τόσα ἐξοδα ἐκάμανε τοῦ φονιά οἱ συγγενεῖς, καὶ ὁμως,, ἡ δικαιοσύνη δὲ τ' ἄκουσε αὐτὰ. Ἐμὰς ὑπερασπίστηκε τὸ δίκιο μας, κ' ἄς εἶμαστε καὶ φτωχοὶ. Ἐπρεπε νάναί στὸ δικαστήριο νὰ δεῖ τοὺς δικαστᾶδες.... τοὺς γραμματικούς, νὶ ἔχουνε τόσο ἐνδιαφέρο... ἀλήθεια.... κ' ὕστερα, μὲ τί σέβος π' ἀκούστηκε τοῦ προέδρου ἡ φωνὴ «ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως»... λίγο ναι τοῦτο γιὰ μᾶς, ὅπου μπορούσανε καὶ καθόλου νὰ μὴ μᾶσε λογαριάσουν; Τί; πὼς ἦτανε παιδί μας; ἐχάθηκε ποῦ ἔχάθηκε, γιατί νὰ πάει κ' ἄλλος;... Τί παράτονο ποῦ θὰ τ' ὄχαμε τότες πὼς ἐπεριφρονήσανε τὸ πόνου μας...τὸν ἀδικοσκοτωμένο μας.....

Κάτι τοῦ ἐσφιξε τὸ λαιμὸ, τὰ μάτια του δακρύσανε. Αἰσθανότανε πὼς τὸ βάρος, ποῦ στὸ στήθος του ἀπὸ τότες τῶχε καὶ τὸν ἐπνεγε, περίσσεψε τώρα, διπλὸ, πὸ ἀσάλευτο.

Σηκώθηκε ἀπότομα, ἐβγαλε τὸ σακάκι του καὶ τὸ τίναξε, θέλοντας μαὐτὸ νὰ στρέψει ἄλλοῦ τὸ νοῦ του. Καταλάβαινε τὴ στενοχώρια τοῦ φυλακισμένου μέσα σὲ παλάτι. Γύρισε καὶ κύτταξε πάλι ἄγρια κατὰ τὴν κουζίνα π' ἀκουγότανε τὰ συγυρίσματα τῆς γυναίκας του, κ' εἶπε μὲ θυμὸ.

—Ἀχάριστη... Ἐπρεπε νὰ συλλογιστεῖ τοῦλάχιστο τοὺς κόπους μου τόσο καιρὸ... Ἐνα φαριστῶ δὲ μοῦπε...χρόνο τώρα δὲν ἔφαγα ψωμί νὰ φαριστηθῶ. ἐδῶ μοῦ καθότανε: κ' ἐχτύπησε μὲ τὴν γροθιά του τὸ στήθος του: Καὶ τώρα...ποῦρθε ἐπὶ τέλους ἡ ὥρα ν' ἀνασάνω καὶ ἔγω, νὰ φάω ἄλλο γλυκὸ ψωμί βλέποντας τὴν ἱκανοποίηση τοῦ παιδιοῦ μας, μοῦχει καὶ λόγια ἀπὸ πάνω. Σάματις δὲν εἶτανε ἴμενα παιδί μου,.. καὶ δὲν τὸ πόνεσα ἔγω.

Ἐκανε χειρονομίες ἀπότομες, δὲν εὔρισκε πιά λόγια. Ἐκάθησε κουρασμένος, ἐστύλωσε τὸ χέρι του στὸν καναπέ, καὶ ἀκούμπισε τὸ κεφάλι του μουρμουρίζοντας.

—Ἐτσι ἦτανε πάντα της ἀφχαρίστητη... Αὐτὴ φταίει... μὲ τίς μουρμου-

ρες της ἀπὸ τότε νὶ φέρει τὸ παιδί ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἦτονε... γιὰ νὶ μὴν πεθάνει, λέει, καὶ δὲν τὸ δεῖ, νὰ τώρα.... Κούνησε τὸ κεφάλι του συλλογισμένος.

—Ἐτοιμα... ἔλα... ἀκούστηκε ἀπὸ τὴν κουζίνα ἡ φωνὴ τῆς γυναίκας του.

Ἐκαμε νὰ μὴν πάει, μὰ πάλι σκέφτηκε πὼς θὰ βρεθεῖ ἀφορμὴ νὰ τῆς τὰ πεῖ.

—Ἐλα γιατί θὰ κρυώσει τὸ φαί: τοῦ ἴπε ἡ κερά Μαριγὼ σὰν μπήκε στὴν κουζίνα, ἐξακολουθώντας αὐτὴ νὶ πηγαίνόσχηται προκομένα, καὶ λέγοντας κάποτε δυὸ τρία λόγια.

—Καὶ ποιὸς δὲ ἔχει ὄρεξη... ἦτανε πάλι τὸ σημερινὸ.... γιὰ νὰ μὴ ξεχνοῦμε....

—Ἐγὼ ἴμαι ἱκανοποιημένος, τοῦτο νὶ ἴγρευα... νὶ γδικηθῶ... εἶπε ζωνερά ὁ Μπάρμπ Ἀλέξης.

—Μάλιστα... χωρὶς ἄλλο... χροῦμ... τ' ἀπάντησε ἀμέσως σὰν περιπαιχτικὰ ἡ κερά Μαριγὼ. Ἰκανοποιήθηκες δὲ μ' ὅ λές; καὶ πὼς ἴονε κακαδικάσανε; ε; χροῦμ. Μὰ εἶσαι βέβαια φανερά ποῦ ἦτανε τὰ πράγματα, ἀφοῦ δὰ τὸ μαρτύρησε κ' ὁ ἴδιος ὁ φονιάς; δὲν ξέρω, τί ἄλλο ἴθελος νὰ κάμουνε κ' αὐτοῖ...

—Ἐγὼ ξέρω τοῦτο, πὼς ἡ δικαιοσύνη ἔκαμε τὸ καθήκο της... εἶπ' ὁ γέρος σοβαρά.

—Ποιὰ δικαιοσύνη μὲρὸς χριστιανὲ μου... ποιὸς τσ' εἶπε ν' ἀνακατωθεῖ; ἐκεῖνο ποῦ χροιαζότανε νὰ κάμει, νὰ μοῦ δώσει τὸ παιδί μου, δὲν τὸ μπορεῖ...οὔλα τ' ἄλλα ναι λόγια... εἶπε χειρονομώντας θυμωμένη ἡ κερά Μαριγὼ.

—Ἐτσι ναι ὁ νόμος, ἐσὺ ποτέ σου δὲν θὰν εἶσ' εὐχαιοστημένη, τὴν δέκοψε θυμωμένος, μὴ τὸ πὶὸ πολὺ σαστισμένος ἐκεῖνος. Δὲν ἐμποροῦσε νὰ τὴν θυμηθεῖ ὅσα συλλογίζοτανε ποῖν, νὰ τῆς τὶ πεῖ καὶ τὴν ἀποστομώσει. Ἐκαταλάβαινε πὼς τὴν ἀποροήτευση ποῦ αἰστανήθηκε στὸ δικαστήριο, τὴν ἐξεκαθαρίζανε τὰ λόγια τῆς γυναίκας του. Σὶ νὶ μειάνοιωσε π' ἀνακατόθηκε σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Τὶ τὸν ἐνοιαζε πλὴν αὐτὸν σὰν ἔχασε τὸ παιδί του. Ἐχασε καὶ τὸν κόπο τ' ἄδικα, Ἐνόμιζε ὁμως πὼς αὐτὸ θὰ φαριστοῦσε καὶ τὴν γυναίκα του, θὰ τῆς λιγότενε τὴ λύπη της. Γιατί δὲ τοῦ τὰ ἔλεγε αὐτὴ ἀπ' τὴν ἀρχή;...

Δὲν τοῦ πῆγαινε τὸ φαί κάτω. Ἐφαγε λίγο, μὲ τὸ στασιό. Ἐσηκώθηκε καὶ πῆγε στὴ κάμερα, ἀφίνονας τὴν γυναίκα του νὰ σιγολέει ἀκόμα. Ἐκάθησε στὴ γωνιὰ τοῦ καναπέ, καὶ ἄρχισε νὰ στοῖβει τοιγάρο.

Αἰστανότανε τώρα τὴν μοναξιά του, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ του. Ὡς τώρα εἶχε μιὰ παρηγοριά μὲ τὴν συντροφιά τῆς δικαιοσύνης. Σὰν νᾶτανε τὸ παιδί του στὴ θέση της. Σύμμαχοι, φίλοι, μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Τώρα μόνος, χωρὶς παιδί, χωρὶς παρηγοριά, μήτε ἀπ' τὴν γυναίκα του, γελασμένος ἀπ' τὸ σύμμαχό του, ποῦ κράτησε μόνον γιὰ τὴν μεριά του τὸ κέρδος ἀπ' τὸ κόπο καὶ ἰὼν δυονῶ τους.

Ἀναστέναξε, ὁ Μπάρμπ Ἀλέξης, σὰν κατὰρα γιὰ τὸν κλέφτη τοῦ δίκου του, μὲ περισσότερο πάθος παρὰ σὰν καταργιότανε τὸ φονιά τοῦ παιδιοῦ του.

Τώρα ἐνοιωθε πὼς πρόπει, καὶ νὰ ξεχάσει τὸ παιδί του. Πὼς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα πιά, οὔτε τὴ λύπη του νὰ δείχνει, γιὰ νὰ παραπονιέται, γιατί θάναί ἀχάριστος ἀφοῦ ἱκανοποιήθηκε καί...εἶσαι μάλιστα..... Ἰκανοποιήθηκε.. πὼς; Νὰ θὰ τοῦ ποῦνε μεθαῦριο, δείχνοντάς του ἕνα κομματιασμένο

κορμί, σου σκότωσε, και 'μεις τότε σκοτώσαμε. Ως τώρα ήταν στο νοῦ σου ένα πτώμα, τώρα θε να'ναι δυο. "Οπως θα 'βλεπες ζωντανους τους δυο φίλους, νι ε'ιναι αχώριστοι, νι μη τους ξεχωρίζεις και συ στην αγάπη σου, έτσι και τώρα καιλι θα 'ναι αχώριστοι στη σκέψη σου και μεταξύ των πλιά ξωφλημένων. "Ετσι... ζημιλι και κέρδος πεθαμένα....

Γεμίσανε τ'ι μάτια του δάκρυα. Θυμήθηκε τὸ παιδί του μικρό... ἐκεῖ δίπλα στὸ τέρνο του, ποῦ τὸν δούλευε σκυμμένος τόσα χρόνια, και δὲν εἶχε καιρὸ μήτε τὸν ἰδρῶτά του νι σκυμῆσαι, γιατί επρεπε νι προσέχει νά κάμει τὸ κούτσουρο ποῦ δούλευε κομπὸ και γυαλιστερό. Μι δὲ ξεχνοῦσε ὅμως νὰ στρέφεται συχνὰ και νὰ κιντᾶει μήπως και χτυπήσει ὁ μικρὸς του πουθενά...! και σὺν 'μεγ'λωσε... ποῦ πήγαινε και πατοῦσε μετὸ ποδαράκι του τὸν τέρνο, γι νι τὸν βοηθήσει, λέει... πῶς χαϊρότανε σὺν τούλεγε πῶς βιάζεται νὰ μεγαλώσει, νι τοῦ γυρῆσει τὸν τροχὸ, νὰ μὴν κουράζεται ὁ πατέρας του. Γελοῦσε τότε μετὸ πεθῶμα τοῦ παιδιοῦ, ποῦ δὲν συμφωνοῦσε μετὸ δική του φιλοδοξία, γιατί 'ἤθελε αὐτὸς νι τὸ δεῖ τὸ παιδί του ἄλλο ἀνθρώπο, καλύτερο ἀπὸ τὸν αὐτὸ, και νὰ ζήσει, νὰ γεράσει κι' αὐτὸς μαζί του, νὰ μὴ δουλεύει, νι τότε ζηλεύουσε γι τὴ καλοπέρασή του.... Τᾶχασε ὅλα τώρα... Φάνηκε μπροστὶ του φοβερὸ τὸ φίντα για τῆς δυστυχίας. Γέρος, ἀνήμπορος σὲ λίγο καιρὸ, χωρὶς στήριγμα... Ποιὸς θι τότε σκεφτῆ αὐτόνε τώρα; ποῦ εἶναι τὴν τὴ δικαιοσύνη... δικαιοσύνη μόνο γι τὸς πεθαμένους; Μόνο τὴ τιμωρία ἐνδὲς κικὸ κ'ι νηγά... ἄς ἐβλεπε κ' ἄλλο τ' ἀποτελέσματα... ἄς ἐδινε 'λιγότερη ἱκανοποίηση στὸν πεθαμένο, κ' ἄς ἐπροόντιζε πὸ πολὺ γι τὴ ζημιλι τῶν ζωντανῶ. Μ... και πῶς δηλαδὴ βούλεται νὰ πουλήσει τοῦ παιδιοῦ του θῆνατο; Ναι... μι, δὲν εἶτανε μὲν παιδί του, εἶτανε και συμφῆρο του... "Αν τὸ λυτῆθηκε τὸ παιδί του ἡ καρδιά του τὸ ξέρει, μι λυτᾶται και τὸν ἀπατὸ του, τὴ ρογᾶ του τὴ δυστυχισμένη... ποιὸς τοὺς λογαριζῆσι τώρα; "Αν πέθινε ἐ φυσικὸ θῆνατο, δὲν ἦτανε παράπονο μετὰ κένενα, δὲν τοὺς πιάνει τὸ Θεὸ ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, σὲ τοῦτο ὅμως ποῦ τοῦ γινε ἰπὸ ἀνθρώπο, και ποῦ ἀνακατώθηκε τούτου τοῦ κόσμου ἡ δικαιοσύνη, σὲ τὴ δικὴ ἀκαίριση κι' αὐτὸς νι τὴ διορθώσει σωστὴ αὐτὴ, και νὰ ἱκανοποιηθῆι τὸ ζωντανὸ τὸ ἀθῶνο δικηρ. Ἰκανοποιήθηκε ὅμως ὁ νόμος, γιατί γράφα, πῶς εἶπαι πρῶτοι νι εἶναι σὲ μι τέτοια περίπτωση ἡ τιμωρία τοῦ φονιλι, θῆνατο; πρῶτοι. Κι' ἀν πῆλι ἐγράφε πῶς θᾶπρεπε νι τιμωρηθῆι μετὰ μι ἄλλη τιμωρία, ὅτοια και νι ἦταν, νι λερότανε ὅμως ἡ πῆλι αὐστηρή, πῆλι θᾶίνε ευχαριστη ἰένος γιατί ἐδίταξε και ἐγινε ἡ ποὺ αὐστηρή τοῦ θῆληση.

"Ανατέναξε σιγοκουνόντας τὸ κεφάλι του μ' ἕνα εἰρωνικὸ χαμόγελο.

Και ὅμως: ἐσκέφτηκε χτυπόντας τὸ χέρι του στὸ γονατὸ του σὰ νὰ ἦτανε τραπέζι μπροστὶ του, τοῦτος ὁ νόμος πᾶλι, μετὸν καιρὸ τὰ ξεχνᾶ ὅλα, και τὴν αὐστηρότη, και τὸν μεγάλο του κόπο, ποῦ τοῦ δίνει ὅπως φάνηκε τόση δισημασία, και χαρίζε ποινὲς καταδικασμένων γι χρόνια και γι θῆνατὸ ἀκῆμα, σὲ ἀνθρώπους γερούς, ποῦ κίμανε ὅμως ἄλλους ἀνίκανους, γῆ τοῦς ζημιόσανε μετὰ κῆθε λογῆς τρόπο. Πῶς δὲ θυμᾶτοι τότες ὁ νόμος τὴ προηρούμενη αὐστηρότη του, κ' ὁ ἀδικημένος ἀπομένει πᾶλι δυὸ φορὲς ἀδικημένος;.... "Ας μετὰ ρωτοῦσανε και μένα τί θέλω νὰ γείνει. Αὐτοὶ τὸν ἔχουνε ξεγραμμένον, ἀχρηστο, ἐξελέρωσε τὸ χρέος τοῦ σὲ δαῦτους, νὰ τὸν ξεπλῆρωσει και σὲ μένα...! Νι μοῦ δώσει ἡ δικαιοσύνη τὸ στερόν της δικαίωμα, ποῦ ἀνεξέταχτα δίδει, και νὰ μὲν δώσει κῆ φονιλις ὅτι μετὰ ζήμιωσε,

και τὸ στεροῦμαι.... τὴ ξεκούραση σὲ γεραιά μου... νι μὲν δουλέψει σκλάβος μου.... νι τοῦ χαρίσω κι' ἐγὼ τὴ ζωὴ, τὴ ζωὴ τοῦ φονιλι τοῦ παιδιοῦ μου, ποῦ θι καταντοῦσε νὰ τῆνε προσέχο, νι τῆνε φροντίζω, σὺν και νάτανε τοῦ ἴδιου τοῦ παιδιοῦ μου....

Εἶχε σηκωθεῖ ὀρθὸς, χειρονομοῦσε βάνοντας τὸ σακίκι του μηχανικῶ, κόκκινος, δρωμένος ἀπὸ τὴν ταραχὴ του. "Εβαλε τὸ καπέλο του στραβά, πῆρε τὴ μαγκούρα του, και τ'οράβηξε βιαστικὸς ἐξω.

Μπήκε στὸ δρόμο ποῦ τὸν ἤξερε καλά. Πόσες φορὲς πᾶλι εἶπαι ταραγμένος, μι ἀπὸ ἄλλες ὅμως σκέψεις, ἀντίθετες ἀπὸ τῆς τωρινῆς του, δὲν ἐτοράβηξε οὔτε τὸν ἴδιο δρόμο μηχανικῶς διὰ τοῦ ἀγαπημένου, ὅς τώρα φίλοῦ του τὸ σπίτι, γι νι τοῦ παραπονεθῆι π' ἀργούσε νι τότε φχαριστήθει.

Βαρὺ, σὺν κοιμισμένον θεροῦ, μετὰ μαῦρο σκιανὸ του, και μετὰ τοῦς ἀνθρώπους ποῦ μενοβγένανε σὺν μῆρες ποῦ τὸ τζιμποῦσαν, ἰὸ σπῆι τῆς δικαιοσύνης φάνηκε μπροστὶ του.

Κόντηνε τὸ βῆμα του. Τὸ κῆτταξε σὲ νάθελε νι μετρηθῆι μαζί του, ξερόβηξε, και μπήκε μέσα μ' ἀπόφαση.

Τὸν ἐπῆσε ἡ σοβαρότη, ποῦ εἶχε και τὸ πρῶτ, γι τὴ θέση του σὺν πατέρα τοῦ σκοτωμένου. Δὲν παρατήρησε ὅμως, πῶς τώρα κανένας δὲν τοῦ ὄωσε σημασία. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ γνωστοὶ του κλητήρες, τὸν κῆτταξαν ἀδιάφορα σὺν πολυθωρεμένο θέαμα. Κι' αὐτὸς πᾶλι, σὺν ἐχθροῦ του, εἶπαι πᾶι τοῦς ἐλογάριαζε, δὲν τοῦς ἐμίλησε καθόλου.

Τ'οράβηξε γραμμὴ στὸ γραφεῖο τοῦ γραμματικοῦ, ποῦ πάντα ὄρωτοῦσε τὰ νεώτερα τῆς ὑπόθεσῆς του.

"Ὅσα ἀπὸ πρῶν εἶχε σκεφτῆ, ἀνακατωμένα σὲ μεγάλο του, δὲν ἐφανατῶτανε πῶς δὲ θᾶ μπορούσε τώρα νι τὰ πει, και μάλιστα νι τοῦς πείσει.

Μπήκε μετὰ στὸ γραφεῖο μετὰ μεγάλο ἄερα. Πλησίασε μετὰ αὐστηρότη στὸ τραπέζι τοῦ γραμματικοῦ, ποῦ αὐτὸς χωρὶς νὰ τὸν προσέξει ἐγράφε, νυσταγμένος ἀκόμη ἀπὸ τὸ μεσημεριανὸ του ὕπνο.

Σὺν σήκωσε τὰ μάτια του, τοῦριξε μι ματιλ ἐρωτηματικῶ. "ἤθελε τώρα ν' ἀρχίσει, ὁ Μάριμ 'Αλέξης, πῶς ὅμως δὲν ἤξερε. Ξερόβηξε δυὸ τρεῖς φορὲς, και στὸ τέλος ὄρωτησε.

—Και τί ἀπογείνεται ἡ δουλειά... τί θᾶ γείνει τώρα μαθῆς;... δηλαδὴ... πῶς τὸ βλέπετε κι' ἐσεῖς, δικηρ, εἶναι... εἰ;

—Μᾶ... τί λῆς, γέρο μου; δὲν ξέρω τί θέλεις. Τοῦ ἀπῆντησε ὁ γραμματικός.

—Δὲ μετὰ θυμᾶσαι; δὲν εἶμαι.... εἶπε σατισμένος λίγο ὁ Μάριμ 'Αλέξης.

—"Ὁ γραμματικὸς, μισοκλείνοντας τὰ μάτια του και ξύνοντας τὸ πηγούνι τὸν κῆτταξε μετὰ περιέργεια, ἄν και τὸν ἐγνώριζε καλά, και τοῦπε.

—Μᾶ, θαρῶ πῶς εχεις μι ἰ δικηρ;

—Μάλιστα... δικάστηκε, σήμερα τὸ πρῶτ...

—"Α... ναι, τώρα θυμοῦμαι, εἰ; και τί θέλεις τώρα.

Τὴ ἀπόγεινε; δηλαδὴ... τί θᾶ τότε κάμετε τώρα... τό...

"Ὅτι λέει ὁ νόμος,... τί θέλεις νὰ τότε κάμετε τώρα... θᾶ τότε κόψουνε.... τί; μήπως ἤθελες νὰ τὸν κόψουν σήμερα κῆλας; Μὴ βιάζεσαι γέρο μου... δὲν γλυτώνει, ἐγνοια σου.

—Μᾶ... δὲ θᾶ μπορούσε νὰ γείνει κι' ἄλλοιῶς; πῶς νὰ στὸ πῶ...νὰ

μου τὸν δώσετε; εἶπε γρήγορα σχεδὸν χωρὶς φωνή, μόνο μὲ τὸ χεῖλι, ὁ Μπάριμ Ἀλέξης.

—Μὴ τὴ ἀλλοιῶς μπάριμα μου... εἶπε ἀπορόντας ὁ γραμματικὸς, καὶ ἄρχισε πάλι νὰ γράφει ἀδιφορὸς πάλι.

Τὴ ἔχασε ὁ γέρος. Σαστισμένος ἔγυμσε καὶ ἔφυγε.

Σήκωσε τὸ κεφάλι του ὁ γραμματικὸς τὸν εἶδε ποῦφευγε, καὶ σκέφτηκε.

—Τὴ αἰμοβόρος, ὁ παλιὸς γέρος, αἰμοβόρος μιὰ φορὰ!!

Τράβηξε καὶ ἔφυγε ὁ Μπάριμ Ἀλέξης δίχως νὰ ξέρει ποῦ πάει. Περι-
νώντας ἔμπρὸς ἀπ' τὴ μεγάλη κόμερα, ποῦ γινότανε τὸ πρῶτ' ἡ δίκη, ἐστά-
θηκε καὶ κύτταξε μέσα. Ἐρημὴ τώρα, βρομερὴ, χωρὶς ζωὴ.

—Τοῦλάχιστον, σκέφτηκε, ἄς εἶχανε ἓνα σκοπὸ νὰ φυλάει, δὲν εἶναι
μικρὸ τὸ ὅτι γίνεται ὅδ' μέσα...

—Ἡ ματιὰ του ἔπεσε στὸ κίθρο τοῦ Βασιλιὰ. Πιὸ χρήσιμα τοῦ φάνηκε
πῶς βρίσκεται κρεμισμένο τὸ ὅμοιο κίθρο, στ' ἀντικρινοῦ του ταβερνάρι
τὸ μαγαζι.

Ἐμεινε ἀφηρημένος, κάποιος πέρασε, τὸν σκούντησε καὶ συνέφερε.

Σὺν ἀπὸ τὴ σκέψη του, σὺν συμπέραςμα, γέμισε τὸ στόμα του σάλια....
ἐφτυσε... καὶ ἔφυγε γρήγορα.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ—ΜΙΛΑΝΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΙΣ "ΗΣΚΙΕΡΕΣ ΟΡΕΣ,"

Σ Τ Ο Ν Κ Η Φ Ι Σ Σ Ο

Πάν' ἀπ' τὶς λευκὲς τοῦ ὄχτου σου δροσάτο νέρι, ὦ Κηφισσέ·

Ἡ παπαρῶνα, ἡ λυγαριὰ, στὸ ρεῖθρο σου γυρμένες.

Τὸ θεῖο σου τὸ κελάουσμα, τοῦ Σοφοκλῆ νοσταλγικῶς

Σύντροφε σὺ γιὰ τὶς ψυχὲς ποὺ ἀπ' τὴ χαρὰ εἶναι ξένες.

Τὴ πλούσια γύρω ἢ βλάστηση π' ἀκούραστα ποτίζεις!

Τῆς πολιτείας φεύγοντας τὴν παγωμένη τὴ καρδιά,

Σὲ σέναν ἔρχομαι, ἱερὸ νερὸ, καὶ μοῦ δροσιζεις

Τὶς διψασμένες ρίζες μου μὲ τὴν παλιά σου τὴ δροσιὰ.

Κολοκυνθοῦ, Ἀπριλῆς 1920

ΨΥΧΑΡΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΙΚΡΑΤΑ ΜΟΥ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΙΚΡΑΤΑ ΜΟΥ

Α' Η ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΥ Η ΜΑΝΝΟΥΛΑ

Δεχοχτῶ μηνῶ παιδάκι ἔχασα τὴ γλυκειά μου. Ὅσοτοσο τὴ θυμοῦμαι! Θυμοῦμαι τουλάχιστο πὸς μιὰ φορά τὴν εἶδα. Ἔτσι κάποτες καὶ στὰ ματάκια τοῦ μωροῦ ἄσβηστη χαράζεται μιὰ εἰκόνα.

Εἶτανε στὴν Ὀδέσσα, στῆς γιαγιᾶς μου τὸ σπίτι, μὲ τὴ μεγάλη μεγάλη τετραγώνη ἀβλή, ὅπου περνοῦσε πάντα ὁ ντιβύρνικος—ὁ πορτιέρης!—μὲ τὴ σκούπα καὶ σκούπιζε. Στεκότανε στὸ παράθυρο κοντὰ ἢ γλυκειά μου ἢ μαννούλα καὶ μὲ βαστούσε στὰ χέρια της, ἀκκουμπισμένο στὸ στήθος της ἀριστερά. Τόσο τρυφερὰ μὲ κοίταζε, πὸς σὰ νὰ τὸ νιώθω ἀκόμη στὴν καρδιά μου μέσα τὸ κοίταγμα της. Καὶ μοῦ φαίνεται πὸς τέτοια λόγια μοῦ ἔλεγε ἢ μαννούλα μου ἢ γλυκειά:

—«Βάνια μου, Βανίκο μου ἐδὼ πὸς γεννήθηκα, ἐδὼ πὸς σὲ γέννησα, ἐδὼ καὶ σὺ θὰ μεγαλώσης, στὴν ἀγαπητή μου τὴν Ὀδέσσα, τώρα μάλιστα πὸς κι' ὁ ζηλεμένος σου ὁ μπαμπᾶς ἐδὼ ἀποφάσισε νὰποκατασταθῆ. Θὰ πᾶς στὸ Λύκειο, θὰ πάρης βραβεῖα, θὰ γίνης μιὰ μέρα προκομμένος σὰν τὸν θεῖό μας τὸ Κωστάκη, θὰ γράφης ρούσικα βιβλία σὰν τὸ θεῖο, μπορεῖ, ποιὸς ξαίρει; κατόπι σὰν τὸ θεῖο νὰ σὲ κάμουνε γκενεράλε. Γιὰ σένα, βλέπεις, τί μεγαλεῖα δὲ βιάζω μὲ τὸ νοῦ μου, ἀφοῦ τοῦ θειοῦ τὰ μεγαλεῖα ὀνειρέβουμαι γιὰ σένα! Γιατί ἐγὼ ἀπὸ τὰ ἐξυπνα τὰ ματάκια σου τὸ καταλαβαίνω καὶ τὸ καμαρώνω πὸς ποίηση καὶ δόξα στὸν κόσμῳ θὰ γυρέψης. Μήπως κι' ὁ ζηλεμένος σου ὁ μπαμπᾶκης δὲ γράφει ὄμορφα! Τί ὄμορφα τὰ γραμματάκια του ἀχ! Φτάνει νὰ εἶσαι φρόνιμος, νὰ παντρεφτῆς νορίς, νὰ μοῦ δώσης νόστιμα ἐργονάκια! Τότες πιὰ καταγίνεσαι στὰ βιβλία σου ὅσο θέλεις, σὰν τὸ θεῖο τὸν Κωστάκη. Καμὶά μέρα ἴσως καὶ σὺ σὰν τὸ θεῖο, πλησιάζης τὸν Ἀφτοκράτορα τὸν ἴδιο!»

Τί ὄνειρα χουσὰ πὸς ἔλεγε, μπροστὰ στὸ παράθυρο, στῆς μάννας της τὸ σπίτι μὲ τὴν ἀβλή τὴν τετραγώνη ὅπου σκούπιζε ὁ ντιβύρνικος, τί ἐλπίδες δὲν ἔθρεφε στὴν Ὀδέσσα ἢ γλυκειά μου ἢ μαννούλα!

Καὶ γὼ τώρα ρωτῶ, συλλογιζόμενος:

—«Τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ τί θὰ γινότανε, ἂν ἢ γλυκειά μου ἢ μαννούλα εἶχε ζήσει.»

Δεφτέρα, ὁ τοῦ Νοέβρη 1923.

Β' Η ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

Γέλια, πανίδια, χαρὸς καὶ χοροί. Ὅλο τὸ καλοκαίρι. Κ' ἔνα πατιρντί—ἀδιάκοπο. Στὸ σπίτι μας, στὴν Πρίγκηπο ἐκεῖ ἀπάνω, στὸ Μαρμαρά. Πρωτὶ βράδι μὲ τὸν μεταξζάνη, τὸ Σταμάτη μὲ τὶς βράκκες, μὲ τὸ φέσι, μὲ τὴ μύτη του τὴ στραβὴ καὶ τὰ μάτια του τὰ μαγιόλικα. Ἔφτανε νὰ μεθῆς κ' ἔδερχε ἀλύττητα τὴ γυναῖκα του τὴ Λεμονιά. Τὸν ἀκολουθουσα παντοῦ καὶ γελοῦσαμε. Μὴν ἀπογεματινὴ, στὸν μπαξέ, πήγαινε μπροστὰ νὰ ποτίσῃ. Ἐγὼ στάθηκα κ' ἔτυχε νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ στὸ σπίτι τὸ γειτονικὸ. Ἀ-

νοιχτό ένα τον παράθυρο. Ή γριά ή γειτόνισσα, ή λιγνή, πού πήγαινα κά-
ποτες και μου έδινε γλυκό βύσινα, κοιτότανε στο σοφά ξαπλωμένη, κίτρινη
φλουρί, περαμινί τὸ πετσι της, τὰ χέρια της σταβρωμένα στο στήθος της,
ἀσάλεφτη, τὰ μάτια της κλεισμένα.

Πρώτη μου φορὶ πού καταντίκρισε τὸ Χάρο ή ζωή μου.
Τρίτη, ἔξη τοῦ Νοέβρη, 1923.

Γ' ΟΙ ΦΡΕΣΚΕΣ ΟΙ ΦΩΝΕΣ

Ποῦ εἶναι τώρα, ποῦ εἶναι οἱ φωνές ἐκεῖνες οἱ φρέσκες πού περνού-
σανε στο δρόμο, μέ τήν ἀβγούλα, σάν εἶμιονε στήν Πόλη παιδί και ξυπνοῦ
σα; Ἐρχότανε ὁ σιμιτοῆς μέ τὰ σιμίτια, χαράμοι, ὅπου κόλλησε λεφκό λεφκό
τό σουσάμι. Ἀρβανίτης ὁ πωλητής, και τότες, σιόν καιρό μου, εἶχε πανέρι,
ὄχι καθὼς σήμερα πού πολιτιστήκανε μαθές, τετραγωνά γυάλινα κοντιά. Ὁ
σιμιτοῆς! Ὁ σιμιτοῆς!

Τί νά πῶ γιά τίς θεῖες τίς φραντζόλες, τούς τίς ἔφερνε ὁ φραντζολάς; Ρω-
μὸς τοῦ λόγου του. Στή ράχη του μιὰ κοῦφα και κει μέσα, Παναγιάμου, οἱ
μεγάλες οἱ φραντζόλες. Ἀπό μπροστά, ὁ μισοστρόγγυλος ὁ ταβλάς, και οἱ
μικρὸς οἱ φραντζολίτσες μέ τή μαγιά τῆς μπίρας, πού τίς κάνει πιὸ ἀφράτες
και ξυνοῦτσικες. Μάννα μου, σά νά τίς χαίρουνται τὰ δόντια μου, μόνο πού
τίς θυμοῦνται. Ὁ φραντζολάς! Ὁ φραντζολάς!

Ἀμέ ὁ σαλεψῆς και τὸ σαλέπι του! Τὸ πίνεις προ·ὶ προ·ὶ κι ἀναγαλλια-
ξεις. Τὸ κερνά ὁ σαλεψῆς σ' ἕνα φλιντζανάκι κρεμασμένο μέ σοφὸ ἄλλα στο
καλάθι του ἀπάνω, πού εἶναι δηλαδή καλάθι ἀπὸ τενεκέ βαμμένο λέ χρώ-
ματα χτυπητά, μέ μαβιά, πράσινα κόκκινα κοτζάμ λουλούδια. Τὸ καλάθι του
χωρισμένο σὲ δυὸ μεριές, τὸ σαλέπι στή μιὰ, πίνια του ζεστό, μέ τὰ καρ-
βουνάκια του σιόν πάτο νερό κοῦο στή μεριά τῆ διπλανή, γιὰ τὰ φλιντζα-
νάκια, πού τὰ βουτᾶ μέσα και τὰ πλένει. Ὁ σαλεψῆς! Ὁ σαλεψῆς!

Νά σου πιά κι ὁ γαλάς, νά σου τὸ κοντὸ τσόχινο κεντημένο του γελέκι,
μέ τὸ πορφυρὶ ζουνάρι του, ἢ μπλιού μπροστέλλα του, οἱ γάμπες του οἱ τυ-
λιγμένες σὲ ἄσπρη τσόχα πού γυρίζει μπάντα μπάντα και τίς σκεπάζει. Τὸ
γάλα τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ μεγάλο του τὸ γκιούμι, σοῦ τὸ χύνει στο μέτρος,
ἀκκουμπώντας τὸ γκιούμι στο γόνατό του. Ὁ γαλάς! Ὁ γαλάς!

Ἄκουσε, ἄκουσε και τὸν ψωμά πού ζιγώνει μέ τᾶλογο του. Στο σαμάρι
του στηρίζονται οἱ δυὸ του κοῦφες και φωνάζει. Ὁ ψωμάς! Ὁ ψωμάς!

Ναί, τὸν ἀκούω, σᾶς ἀκούω ἐσᾶς ὀλοννοῦς, πού σταθήκατε οἱ πρώτοι
μου δασκάλοι, πού πρώτοι μοῦ μάθατε τήν ἀλήθεια, πρώτοι και τὴ φρε-
σκάδα τῆς ζωῆς. Δὲν πρέπει νά λυποῦμαι τὰ χρόνια τὰ περασμένα. Δὲν πῆ-
γανε χαμένες οἱ φωνές σας. Και πειδὴ πάντα μου τίς ἀναθυμοῦμαι, πάντα
εἶναι και τὰ γεράματά μου φρέσκα φρέσκα.

Σάββατο, 10 τοῦ Νοέβρη, 1923, ἡ ὥρα ἔρτα τὸ πρωτ.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΜΩΧΑΜΕΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΜΩΧΑΜΕΤΗΣ

Α'. Τ' ΑΔΟΠΙΣΤΑ ΞΑΔΕΡΦΙΑ

Ένα χειμωνιάτικο δειλινό, πού κολιμπούσε σ' άπέραντη φωτιθάλασσα, δυό καβαλλαραίοι συναπαντήθηκαν στην «Προσκύνηση», έξω από τὰ Γιάννινα. Ο ένας έμπαινε κι' ο άλλος έβγαινε από την πολιτεία. Έκείνος, πού έβγαινε, είταν Ρωμιός, κι' εκείνος, πού έμπαινε είταν Τουρκοκ.

Απάνω στο συναπάντημα ο Ρωμιός χαιρέτισε με την «καλημέρα» τόν Τουρκο, άλλ' ο Τουρκο προσπέρασε χωρίς νά τόν αντιχαιρετήσει. Ο Ρωμιός θυμάσε κι' έγινε φωτιά, και γύρισε άμέσως τ' άλογο του νά τόν προφτάση και νά τού ζητήσει πίσω την «καλημέρα», όταν, βλέπει τó άλογο τού Τουρκο να ξαφνίζεται και τόν Τουρκο κρεμασμένον με τó ένα πόδι στον αναβολέα τού σαμμαριού κι' όλο τ' άλλο κορμί καταγής.

Τ' άλογο άρχισε νά κοντορρίγνεται και νά κλωτσάη τραβώντας τόν δρόμο προς τὰ Γιάννινα και σέροντος τόν Τουρκο σβάρα καταγής.

Φώναζε ο Τουρκοκ με όλα τὰ δυνατά του τó άλογο νά σταθή και τó βλαστημούσε, άλλ' αυτό τραβοῦσε με την ίδια όρμη και την ίδια κακοκεφαλική προς την πολιτεία. Ο δρόμος ευτυχώς είταν χωματερός και δέν υπόφερε ακόμα πολύ ο Τουρκοκ, άλλ' ο κίντυνος θάρχιζε ύστερα από λίγα βήματα, όταν τó άλογο θάτταινε τόν κατήφορο, πού είνε ο δρόμος γεμάτος πέτρες ριζιμιές και λακκόματα.

Τó άλογο εξακολουθοῦσε νά τραβάη κακοκέφαλο κι' ο Τουρκοκ σβραγίζονταν τὰ μπρούμια και φώναζε και βλαστημούσε και προσπαθοῦσε με τὰ χέρια του νά προφυλάξη τó πρόσωπο κι' ο Ρωμιός τον κτύπησε και μ' ευχαρίστηση και με λύπη, κι' αυτή ή μχη κατάσταση τόν είχε κροφωμένο άπάνω στο άλογο, χωρίς νά κινή ούτε μπρός ούτε πίσω. Τέλος στην άελπισία του ο Τουρκοκ πάτησε ⁽¹⁾ τόν διάβολο και φώναξε μ' όλη τή δύναμη πούχε στα στήθια του:

—Βοήθεια ώρε Ρωμιέ!

Ο Ρωμιός αν κι' ήταν πειραγμένος από τόν τρόπο τού Τουρκοκ, πού δέν τόν αντιχαιρέτισε, όταν όμως τόν άκουσε νά τού ζητήη βοήθεια, λησιμόνησε τó πάθος, πού έχει κάθε Ρωμιός στην καρδιά του για τόν Τουρκο, κι' έκανε νά κινηθή, άλλι πάλε τού φαίνονταν άφύσικο, Ρωμιός αυτός νά γλυτώση Τουρκο! Ήθελε και δέν ήθελε νά κινή νά τού κάλο. Μιλι μεγάλη δύναμη τόν έσπρωγγε προς τὰ εμπρός και μιλι άλλη τόση τόν τραβοῦσε προς τὰ πίσω. Ως τόσο τó άλογο προχωροῦσε όλοένα και πολύ λίγα βήματα χωρίζαν τόν Τουρκο από τó στόμα τού Χάρου. Σ' αυτό άπάνω φώναζε πάλε ο Τουρκοκ με κλάμενο παράπονο.

—Στόν Χριστό σου, ώρε Ρωμιέ, γλύτωσέ με, και πάρε μου ό,τι θέλεις.

Αυτό ο έξορκισμός στ' όνομα τού Χριστού είταν από τούς ιερώτερους. Δέν προσκαλοῦσε πλειά ο Τουρκοκ τόν Ρωμιό, άλλ' ο Τουρκοκ τόν Χριστό, κι' ο Ρωμιός έπρεπε νά δείξη την δύναμη τού Χριστού του, και την σιμμή, πού τó ζαλίμικο άλογο πατοῦσε με τὰ μπροστινά του τó μαρμαζόφυτο διά-

(1) Αφήγε τó πάθος κατά μέρος.

σελο τῆς «Προσκύνησης» κι' ὁ Τοῦρκος ἔμπαινε στὸ Βασίλειο τοῦ Θανάτου, ὁ Ρωμιός, χωρὶς κι' ὁ ἴδιος νὰ τὸ καταλάβῃ πῶς, εβγαλε ἀπὸ τὸ σελιάχι τὴν πιστόλα, τὴν ζύγιασε κατὰ τὸ ἄλογο τοῦ Τοῦρκου, τὴν σήκωσε στὴν ἀπάνω σκάλα, τραβήξε τὸ σκάνιαλο, φωτιὰ καπνὸς ἀνακατεύτηκαν μ' ἓνα «μπάμμι!» μαζὺ καὶ τὸ ζαλίμικο κι' ἀγριεμένο ἄλογο σωριάστηκε καταγῆς!

Πέφτοντας τ' ἄλογο, ὁ Τοῦρκος ξεθηλύκωσε τὸ ποδάρι του ἀπὸ τὸν ἀναβολέα, καὶ μπόρεσε νὰ σηκωθῆ γερμάτος χρώματα καὶ μολωπισμούς στὸ κορμί του καὶ στὸ πρόσωπό του. Ἄρχισε νὰ τινάζεται καὶ νὰ ἐλεεινολογῆται γιὰ τὸν κίντινο, ποῦ τραβήξε. Ὁ Ρωμιὸς ὅμως, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται καθόλου τὴν ἰσθμὴ καὶ γλυκειὰ εὐχαρίστηση, ποῦ αἰσθάνεται κανεὶς, ὅταν γλυτώνῃ ἄνθρωπο, γύρισε ἀμέσως τ' ἄλογό του νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμο του, ὅταν ἀκούει ἀπὸ πίσω τὸν Τοῦρκο νὰ τοῦ φωνάζῃ:

—Στάσου νὰ γνωριστοῦμε, ὦρὲ Ρωμιέ! Σοῦ χρωστῶ τὴ ζωὴ μου κι' ἐγὼ καὶ τὸ σπίτι μου!

Ὁ Ρωμιὸς στομάτησε χωρὶς νὰ θέλῃ, τὸν ζύγωσε ὁ Τοῦρκος καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνή, ποῦ ἔβγαλε μὲς ἀπὸ τὰ ριζοκάρδια του:

—Σκῦψε νὰ σὲ φιλήσω ἀδελφέ! Μὲ γλύτωσες ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χάρου!

Ὁ Ρωμιὸς ἔσκυψε ξέκαρδα, ὑπακούοντας σὲ μιὰ ἄγνωστη δύναμι, κι' ὁ Τοῦρκος τὸν φίλησε μ' ὅλη του τὴν καρδιὰ καὶ κλαίγοντας ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοῦ εἶπε:

—Ποιὸς εἶσαι; Πέ μου πῶς σὲ λένε;

—Εἶμαι ὁ Χρῆστος Ζιουλάτης ἀπὸ τὸ Σούλι!

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ρωμιὸς μ' ἐκείνη τὴν περηφάνεια, ποῦ δίνει ἓνα τιμημένο καὶ δοξασιμένο ὄνομα.

—Ζιουλάτης; (Τοῦ ἀπάντησε μὲ χαρὰ ὁ Τοῦρκος). Κι' ἐγὼ Ζιουλάτης εἶμαι. Μὲ λέν Μωχαμέτ Ζιουλάτη!

—Εἶσαι ἀπὸ τὸ Σκλιάβι;

Τὸν ρώτησε ὁ Χρῆστος.

—Ἀπὸ τὸ Σκλιάβι!

Ἀπολογήθηκε ὁ Μωχαμέτης.

—Εἴμεστε ξαδέρφια!

—Εἴμεστε ξαδέρφια!

Εἶπαν καὶ οἱ δυὸ μ' ἓνα στόμα.

Ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ τοὺς προξένησε μεγάλη κατάπληξη. Συνῆρθαν, κουβέντιασαν καμπόσο, ρωτῶντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο γιὰ τὴν κατάστασή τους, κι' ὕστερα ἀποχαιρετίστηκαν μ' ἀγκαλιάσματα καὶ μὲ φιλήματα καὶ τραβήξαν ὁ καθένας τὸν δρόμο του. Ἄλλ' ὁ Χρῆστος σὰν νάχε λησμονήσῃ κατὰ ἀκόμα γύρισε πάλι τ' ἄλογό του καὶ φώναξε τοῦ Μωχαμέτη:

—Ξάδερφε! Ξάδερφε!

Γύρισε ὁ Μωχαμέτης καὶ τοῦ ἀπολογήθηκε:

—Τί ὀρίζεις, ξάδερφε;

—Ἐλα ἐδῶ μιὰ στιγμή!

Τοῦ εἶπε ὁ Χρῆστος.

Ὁ Μωχαμέτης πῆγε κοντά του κι' ὁ Χρῆστος ἔβγαλε τὴ φλωροκαπι-σιμένη του πιστόλα, ποῦχε κτυπήσῃ μ' αὐτὴ τὸ ζαλίμικο τ' ἄλογο, καὶ τοῦ εἶπε:

—Σοῦ τὴν χαρίζω γιὰ νὰ θυμάσαι τὴ σημερινὴ τὴν ἡμέρα.

Ὁ Μωχαμέτης τὴν πῆρε χαρούμενος, καὶ στὴν στιγμή εβγαλε κι' αὐτὸς τὴν δική του τὴν πιστόλα καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε ὡς ἀντάλλαγμα λέγοντας:

—Πᾶρε κι' ἐσοῦ τὴ δική μου γιὰ νὰ θυμάσαι τὴ γνωριμία μας.

—Ἄδειασέ ⁽¹⁾ τὴν πρῶτα (τοῦ εἶπε ὁ Χρῆστος) κι' ὕστερα δός μου τὴν.

—Συμπάθειο! Τὸ λησμόνησα!

Ἀπάντησε ὁ Μωχαμέτης, κι' ἀμέσως τὴν ἄδειασε τὴν πιστόλα στὸν ἀγέρα καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε.

Τὴν πῆρε μ' εὐχαρίστηση ὁ Χρῆστος, τὴν ἔβαλε στὸ σελιάχι του καὶ ματαξεχωρίστηκαν, τραβῶντας ὁ ἓνας γιὰ τὸ χωριό του κι' ὁ ἄλλος γιὰ τὰ Γιάννινα.

Β. ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀλήθεια θὰ φαίνεται πολὺ παράξενο νᾶναι ξαδέρφια ἓνας Ρωμιὸς μ' ἓναν Τοῦρκο. Κι' ὅμως ἀληθινὰ εἶταν μακροσυμένα ξαδέρφια συναμεταξύ τους ὁ Χρῆστος μὲ τὸν Μωχαμέτη! Ἄλλ' ἢ ἀλλαξοπιστιὰ τοὺς εἶχε ἀποξενώσει τόσο πολὺ, ποῦ ἂν δὲν τύχαινε αὐτὸ τὸ περιστατικὸ νὰ τοὺς ἀνταμώσῃ γιὰ νὰ γνωριστοῦν, δὲν θὰ γινώριζονταν ποτὲ συναμεταξύ τους, ὁ Χρῆστος Ζιουλάτης μὲ τὸν Μωχαμέτη Ζιουλάτη!

Εἶνε παλιὰ ἡ ἱστορία τῆς ξαδεροφυσίνης τῶν Ρωμιῶν καὶ τῶν Τοῦρκων Ζιουλαταίων. Μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό, ἑκατὸν χρόνια πρὶν ἀπὸ τότε, ὅλοι οἱ Ζιουλαταῖοι εἶταν ἓνα σπίτι πολὺ μεγάλο καὶ ξακουστό, ἀκέρια φάρα, μ' ἑκατὸν πενήντα ὀνοματίους καὶ παραπάνω. Σαραντα ἕξη ντουφέκια ἔβγαζε ὅλη ἡ φάρα σ' ὦρα ἀνάγκης τότε... Πίστευαν ὅλοι τὸ Χριστὸ κι' ἦταν ἀπὸ τοὺς καλύτερους Ρωμιοὺς τοῦ Ζιουλατιοῦ, χωριοῦ τῆς Λιαπουριᾶς.

Μιὰ δίσεφτη χρονιά εἶχε πέσει μεγάλη πείνα στὸν τόπο καὶ κοντὰ στὴν πείνα ἦρθε κι' ἡ σαρακοστὴ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μὲ σαραντα τρεῖς μέρες νηστεία, γιὰ τὸ ἐκοψε αὐτὴ ἡ σαρακοστὴ τὸ γάλα, τὸ τυρὶ, τὸ βούτηρο καὶ τ' αὐγά, καὶ ζήτησαν τὴν ἄδεια ἀπ' τὸν Δεσπότη ν' ἀρτηθοῦν.

Ὁ Δεσπότης ὅμως νομίζοντας ὅτι μιὰ τέτοια ἀπόλυση θὰ χαλοῦσε τὴν θρησκεία τους, ἀρνήθηκε νὰ δώσῃ τὴν ἄδεια ν' ἀρτηθοῦν. Πολλὰ χωρὶς μαζὶ μὲ τὸ Ζιουλὰτι θυμωσαν γι' αὐτὸ κι' ἄρχισαν ν' ἀρταίνωνται. Ὁ Δεσπότης, κακοστόχαστος ἄνθρωπος, τοὺς ἀφώρεσε γιὰ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ τοὺς λύσῃ τὸν ἀφωρισμὸ, ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο. Τότε παρουσιάστηκε ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ ἓνας ἔξυπνος ντερβίσης μπροστά τους κι' ἔκανε πῶς ἔκλαε.

—Γιατί κλαῖς, Ντερβίση;

Τὸν ρώτησαν τ' ἀφωρισμένα χωριὰ κι' αὐτὸς ὁ πονηρὸς τοὺς ἀπάντησε:

—Κλαίω γιὰ σᾶς καὶ μένοι ἄνθρωποι! Γιὰ σᾶς μονάχα κλαίω.

—Γιατί κλαῖς γιὰ μᾶς;

Τὸν ρώτησαν πάλι τὰ χωριὰ

—Κλαίω (τοὺς εἶπε), πῶς ὅλοι ἐσεῖς, ποῦ εἶστε ἀφωρεσμένοι ἀπὸ τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ Χριστοῦ σας, τὸν Δεσπότη, θὰ γένετε Ἑβραῖοι στὸν Ἄλ-

⁽¹⁾ Θεωρεῖται κακὸς οἰωνὸς ἢ ἀντάλλαγή γεμάτων ὄπλων.

λον Κόσμο !

—Πώς ; Πώς ;

Τὸν ξαναρώτησαν.

Πώς ; (τοὺς εἶπε) Νά πῶς. Ὅταν πεθνήσκη ἓνας ἀπὸ σᾶς καὶ πάη ἡ ψυχὴ του στὸν ἄλλο Κόσμο, βγαίνει ὁ Χριστὸς σας κι' ἅμα τὴν βλέπει ἀφορισμένη λέει : — « Δὲν εἶνε δική μου ! » — Τότε βγαίνει κι' ὁ Μωχαμέτης κι' ἅμα τὴν βλέπει ὅτι δὲν εἶνε δική του, λέει κι' αὐτός : — « Οὔτε δική μου εἶναι ! » καὶ τὴν ἀφίνει. Τότε, ὦρὲ ἀδέρφια μου !... (κι. ἄρχισε νὰ βρονκάζῃ ἀπὸ τα κλάματα)... Τότε παρουσιάζεται ὁ Μωϋσῆς, ὁ προφήτης τῶν Ἑβραίων καὶ λέει : — « Ἀφοῦ δὲν τὴν θέλετε αὐτὴν τὴν ψυχὴ ἔσεῖς οἱ δυό, τὴν παίρω ἐγώ, κι' εἶσαι τὴν παίρνει ὁ Μωϋσῆς καὶ τὴν βάνει στὸ μέρος, ποῦ βρίσκονται οἱ ψυχὲς τῶν Ἑβραίων, τῶν Τσιφούτηδων.

Τελειώνοντας ὁ Ντερβίσης τὸν λόγὸ του, ἄρχισε πάλι νὰ κἀνὴ πῶς κλαίει καὶ νὰ γίνῃ μαῦρα δάκρυα, γιατί θὰ γένονταν οἱ ψυχὲς τῶν ἀφορεσμένων χωριῶν Ἑβραϊτικῆς !

Ὁ κόσμος τότε εἶταν τόσο ἀγράμματος κι' ἀνήξερος κι' ἀνίδεος, ὥστε συχναῖνονταν κι' ἀπεχθάνονταν πλεῖστον τοὺς Ἑβραίους ὡς « σταυρωτῆδες » τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τοὺς Τούρκους !

—Καὶ τί νὰ κίνομε τώρα ;

Ρώτησαν περὶτρομοὶ τὸν Ντερβίση.

—Τί νὰ κάνετε ; (τοὺς ἀπολογήθηκε αὐτός.) Νὰ πάτε στὸν Δεσπότη νὰ τὸν παρακαλέσετε νὰ σᾶς λύσῃ τὸν ἀφορεσμό, κι' ἂν δὲν θελήσῃ, τότε, ὅσοι δὲν θέλουν νὰ γίνουν οἱ ψυχὲς τους Ἑβραϊτικῆς, νὰ γίνουν Τούρκοι.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶταν τ' ἀφορεσμένα χωριὰ ν' ἀρνηθοῦν τὴν Χριστιανικὴ θρησκεία, ποῦ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ φᾶν γάλα, τυρὶ, βούτυρο κι' ἀγὰ ἐκείνη τὴν σαρακοστή, καὶ νὰ πινῇ μὲ τὸν Μωχαμέτη, ποῦ δὲν τοὺς μπόδιζε τίποτε, κι' ἐγείναν ὅλοι Τούρκοι, καὶ μόνον ἓνα σπίτι, τὸ Σπίτι τῶν Ζιουλαιῶν, τῶν προπατουδῶν τοῦ Χρήστου Ζιουλᾶτη καὶ τοῦ Μωχαμέτη Ζιουλᾶτη, σπίτι πρωτόσπιτο καὶ θεοφοβούμενο, δὲν παραδέχτηκε ν' ἀρνηθῇ τὴν πίστι του κι' ἐμεινε στὸν Χριστιανισμό καὶ στὴν ἀλήθεια ! Γι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν μπορούσε νὰ μείνῃ αὐτὸ τὸ σπίτι στὸ Τουρκεμένο Ζιουλᾶτη ! Τί νὰ κίνοῦν τότε οἱ Ζιουλαιῶν ; Ξεθάπτουν τὰ κόκκαλα τῶν πεθαμένων τους, παίρουν τὲς εἰκόνες τους, καίουν τὴν ἐκκλησιά τους, τὰ σπίτια τους, τὲς καλύβες τους καὶ τὰ μαντριά τους, μὴν μπορῶντας νὰ μένουν στὸ τουρκεμένο χωριὸ τους, φέρτωναν τὸ βιὸ τους, τὰ μικρά τους, τὲς κόττες τους, καὶ τὲς γάτες τους, βάνουν μπροστά τὰ γιδοπρόβατά τους, τὰ γελάδια τους, τ' ἀλογοφόραδά τους, καὶ τὰ σκυλιὰ τους, τραβοῦν τὸν κατήφορο γιὰ τὴν Τσιαμουριά, καὶ κατασταίνονται δυὸ-τρεῖς μέρες μακρὰ, δίπλα στὸν Καλαμά, σ' ἓνα ἐρημοχώρι, λεγόμενο Σκλιάβι...

Αὐτὸ τὸ μέρος εἶταν ἄλλοτε χωριὸ μ' ὅλα του τὰ χροιαζόμενα, νερό, χωράφια, ἐλιόδενδρα λιβάδια, καὶ λόγγα, ἀλλὰ πέρασε μιὰ φορὰ ἓνα θαυαστικὸ καὶ τὸ ρήμαξε.

Φτάνοντας αὐτοῦ οἱ Ζιουλαιῶν, ἐχτιῶν ἀμέσως σπίτια, καλύβες κι' ἐκκλησιά, ἔστησαν μαντριά κι' ἐφκίασαν καινούργιο χωριὸ, καὶ περνοῦσαν καλά. Δὲν πέρασαν ὅμως δέκα-δεκαπέντε χρόνια κι' ἄρχισαν νὰ τουρκεύουν καὶ στὸ Τσιμίκι ! Ντερβισιῖδες καὶ Σιέχηδες περιφέρονταν στὰ χωριὰ καὶ κήρυχναν ὅτι ἡ πίστι ἢ τούρκικη εἶταν καλύτερη ἀπὸ τὴν ρωμαϊκή, κι' ὅ-

ποιος πίστευε τὸν Μωχαμέτη σὲ τοῦτον τὸν Κόσμο εἶχε δόξες καὶ τιμὲς καὶ μπορούσε νὰ τρώῃ πάντα ὅ,τι θέλῃ, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ σαρακοστὲς καὶ τετραδοπαράσκενα, καὶ στὸν ἄλλο τὸν Κόσμο θὰ κάθεται στὸν Παράδεισο μὲ γυναῖκες καὶ παιδιὰ ὅσες θέλῃ ἢ ψυχὴ του, καὶ θα τρώῃ πλάφι ἀπὸ τὰ Ἑφτὰ Πιλαφοβούνια, μέλι ἀπὸ τὰ Ἑφτὰ Μελοπόταμα, γάλα ἀπὸ τὰ Ἑφτὰ Γαλοπόταμα, καὶ θὰ πίνῃ κρασί ἀπὸ τὰ Ἑφτὰ Κρασοπόταμα καὶ νερὸ ἀπὸ τὰ Ἑφτὰ Νεροπόταμα ⁽¹⁾ ποῦ ὅσον καὶ ἂν τρώῃ κανεὶς κι' ὅσο κι' ἂν πίνῃ, δὲν σώνονται ποτέ.

Κι' ἀλήθεια ἐδῶ σὲ τοῦτον τὸν Κόσμο, ὅσοι ἀρνιῶνταν τὸν Χριστὸ καὶ πίστευαν τὸν Μωχαμέτη εἶχαν ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν, γίνονταν ἀγαθὲς, ἀφεντᾶδες μπέηδες καὶ Πασιάδες, εἶχαν ὅλους τοὺς Ρωμιούς στὴν ὑποταγὴ τους, ἐτρωγαν κι' ἐπιναν καὶ φοροῦσαν ἀπὸ τοὺς κόπους ἐκρινῶν, ποῦ δὲν ἀρνιῶνταν τὸ Χριστό, ἀλλ' εἶχαν ἀγκαλιασμένο τὸν Σταυρό, ζοῦσαν χωρὶς νὰ δουλεύουν καθόλου, κι' ἔκοβε τὸ σπαθὶ τους ἀπ' ὅλες τὲς μεριές, ἐνῶ ὅσοι ἐμεινάν πιστοὶ στὴν Χριστιανισμὸν δὲν εἶχαν μέρα ⁽²⁾ στὸν Κόσμο καὶ ζοῦσαν καταφρονημένοι κάτω ἀπὸ τὸ τουρκικὸ σπαθὶ.

Ἐτυχε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ νὰ καὶ χωριζόμενοι οἱ Ζιουλαιῶν σὲ δυὸ κόμματα. Τὸ ἓνα τὸ κόμμα, τὸ μεγαλύτερο ἦταν μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῆς φάρας, τὸν Καπετὰν Πάντο, γέροντα ὀγδοῆντα χρονῶν κι' ἀπάνω, καὶ τὸ ἄλλο τὸ μικρότερο, μὲ τὸν ἀνεψιὸ του τὸν καπετὰν Θόδωρο.

Μιὰ μέρα, θεὸς κι' ἀνεψιὸς μάλωσαν πολὺ κι' ὁ ἀνεψιὸς στὸ πείσμα τοῦ θεοῦ, γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὰ πρωτεῖα προσκάλισε τοὺς Ντερβισιῖδες καὶ Σιέχηδες κι' ἀρνήθηκε τὸ Χριστὸ μ' ὅλο τὸ κόμμα του, πίστεψε τὸν Μωχαμέτη κι' ἐγείνε Τούρκος, κι' ὀνομάστηκε Χασὰν Ἀγὰς, κι' ἀντήχησε ὅλο τὸ χωριὸ ἀπὸ τὰ νταούλια ⁽³⁾ τῶν Ντερβισιῖδων καὶ τῶν Σιέχηδων.

Ἰδόντας ὁ Καπετὰν Πάντος αὐτὴν τὴν κατάστασι, φέρεσε ἀνάποδα τὰ φορέματά του, καταράστηκε τὸ μουστάκι τὸν ἀνεψιὸ του κι' ὅλο του τὸ κόμμα καὶ, μὴν μπορῶντας νὰ ζήσῃ πλεῖον στὸ ἴδιο χωριὸ, καὶ νὰ βλέπῃ τὰ σπλάχνα του τουρκεμένα, ἔμασε τὸ κόμμα του, τὸ βιὸ του ὅλο, ζωντανὸ κι' ἀζώνιανο, καὶ τὲς εἰκόνες, ἔκαψε τὴν ἐκκλησιά, τὰ σπίτια καὶ τὰ μαντριά, ξέθαψε τὰ κόκκαλα τῶν πεθαμένων του καὶ τράβηξε γιὰ τὴν Ἅγια Μαῦρα ἀπὸ τὴν Γουμνίτσα μ' ἔρτὰ καράβια. Ἀπὸ τὴν Ἅγια Μαῦρα μὴν μπορῶντας νὰ ζήσῃ ἐκεῖ πέρασε στὴν Πάργα, ὅπου ἐμεινε τὸ μισὸ σπίτι, καὶ τ' ἄλλο τὸ μισὸ ἀνέβηκε στὸ Σούλι ⁽⁴⁾ κι' ἀπὸ τὸ Σούλι, ὕστερα ἀπὸ καμμιά ἑκατοστὴ χρόνια πέρασαν ὅλα τὰ μέλη τῆς Ζιουλαιῶν φάρας στὴν Τσερκοσίστα τοῦ Καλαμά, κι' ἀπ' ἐκεῖ πῆγαν κι' ἐχτιῶσαν χωριὸ κάτω ἀπὸ τὴν Κρετσούνιστα, στὴν ἄκρη τοῦ Καλαμά, ποῦ λέγεται ὡς τὶ σήμερα Σούλι, ἐνῶ οἱ Τουρκοζιουλᾶτες τοῦ Σκλιαβιοῦ δὲν ταράχτηκαν καθόλου ἀπὸ τὸ χωριὸ τους ἀφόντας εἶχαν τουρκεψαί.

Πέρασαν ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια κι' οἱ Ζιουλαιῶν οἱ Τούρκοι κι' οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν καμμιά γνωριμία καὶ καμμιά σχέση συναμεταξύ τους, κι' ἂν ἀνταμόνονταν ποτέ δὲν γνωρίζονταν καὶ μοναχὰ ἢ οἰκογενειακὴ πα-

(1) Αὐτὲς οἱ ἡδονὲς ἀναφέρονται στὸ Κοράνι.

(2) Περιφρονημένοι.

(3) Τύμπανα. Τὰ νταούλια εἶνε μουσικὸ ὄργανο τῶν θρησκευτικῶν ἐορτῶν τῶν Μουσουλμάνων καὶ προλάντων τῶν περιτομῶν.

(4) Στὴν ὀνοματολογία τῶν φερῶν τοῦ Σουλιοῦ καὶ τῆς Πάργας φαίνονται Ζιουλᾶτες στὴν Πάργα καὶ Ζιουλᾶτες στὸ Σούλι.

ράδοση ζούσε, περνώντας από πατέρα σε παιδί, ότι όλοι οι Ζιουλαταίοι Ρωμιοί και Τούρκοι είχαν μια φορά κι έναν καιρό αδερφοξάδερφα με όλες τις ιστορικές λεπτομέρειες, που ακολουθήσαν από το Ζιουλάτι ως το Σκλιάβι, από το Σκλιάβι ως την Λευκάδα, από την Λευκάδα ως την Πάργα και το Σούλι, κι από το Σούλι ως την Τσεροκβίστα και το Σούλι ⁽¹⁾ του Καλαμά.

Πρώτη λοιπόν φορά, που ανταμώθηκαν και μίλησαν ένας Ρωμιοζιουλάτης μ' έναν Τουρκοζιουλάτη, είχε εκείνη την ημέρα που έσωσε ο Χρήστος Ζιουλάτης με μια πιστολιά τον Μωχαμέτη Ζιουλάτη, την στιγμή που τον σβάρνιζε τ' άλογο του, κρεμασμένο από το πόδι στην «Προσκύνηση» έξω από τα Γιάννινα.

Γ. ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ ΑΔΕΡΦΙΑ

Κάμποσες εβδομάδες, ύστερα από εκείνη την ημέρα του γλυτωμού του, ο Μωχαμέτης Ζιουλάτης πήρε καμμι δεκαρι Ζιουλαταίους αδερφοξάδερφά του, και πήγε να Σαββατόβραδο στο χωριό των Ρωμιοζιουλαταίων για να επισκεφτεί τον σωτήρα του το Χρήστο Ζιουλάτη και να τον γνωρίσει και το λοιπό συγγενολόγι. Στην στιγμή σφάχτηκαν για τους Τουρκοζιουλαταίους τραγιά και κριάρια, αναγάλλιασε όλο το σπίτι από χαρά, οι χοροί και τα τραγούδια ήταν αδιάκοπα ως το πρωί, τα χαρούμενα ντουφέκια άχολογούσαν, σαν σ' ευτυχισμένο γάμο, κι έγινε μεγάλο και θυμαχικό πανηγύρι.

Τρία άκερια ημερονύχτια βάσιαζε αυτό το συγγενικό ξεφάντωμα και την Τετράδη το πρωί ζήτησαν ψωμί για τον δρόμο οι Τουρκοζιουλαταίοι κι έδεσαν τα τσαρούχια ⁽²⁾ να ξεκινήσουν για το χωριό τους.

Τότε έγινε το τελευταίο απ' όλα: Ρωμιοί και Τούρκοι άνοιξαν ο καθένας την φλέβα του ζερόβιου χεριού του, κι έχυσαν όλα τα αίματα ανακατωμένα, Τούρκικα και Χριστιανικά σ' έναν μαστραπῶ, κι απ' εκεί μετάλαβαν όλοι κι είχαν:

— Έξω από την πίστη είμαστε αδέρφια ⁽³⁾ κι αδέρφια θα είμαστε πάντα!

Ύστερα παρακάλεσαν οι Τούρκοι τους Ρωμιούς να τους δρίσουν πότε θα τους επισκεφτούν κι αυτοί.

— Πότε; Πότε;

— Ούτε σαρακοστή, ούτε ραμαζάνι. ⁽⁴⁾

— Ούτε πασκαλιά, ούτε μπαϊράμι.

— Μια άλλη γιορτή!

— Τ' Αϊ—Γεωργίου!

— Ναί, ναί, τ' Αϊ—Γεωργίου.

Τ' Αϊ—Γεωργίου χωρίς άλλο!

— Τότε! Τότε!

— Ναί, τότε, αν είμαστε καλά από τον Θεό.

(1) Οι Ζιουλάτες του κλάδου της Πάργας διατήρησαν τ' όνομά τους ως τα σήμερα, άλλ' οι Ζιουλάτες του Σουλίου του Καλαμά τόχασαν για πάντα.

(2) Τότε τα τσαρούχια δεν ήταν σαν τα σημερινά, άλλ' είχαν λωριά και δένονταν ως λίγο παρακάτω από το γόνα (ως την καλτσοδέτα).

(3) Διατηρείται ακόμα αυτό το έθιμο, όταν θέλουν ν' αδερφοποιηθούν Μωαμεθανοί με Χριστιανούς.

(4) Μωαμεθανική ηγστεία.

— Καλή αντίμωση τότε!

— Ναί, ναί, καλή αντίμωση τότε!

Ύστερα απ' αυτήν την συμφωνία, άρχισαν τα φιλήματα, τα ώρακαλήματα και τα καλανταμώματα.

Οι Ρωμιοζιουλαταίοι ξεπροβόδησαν τα τουρκοξάδερφά τους ως έξω από το χωριό, ως την ράχη, κι εκεί άλλα φιλήματα κι άγκαλιάσματα, κι ώρακαλήματα, και καλανταμώματα, και χαρμόσυνες ντουφεκιές από την μια μεριά κι από την άλλη έδωσαν το σύνθημα του αποχωρισμού.

Οι Τούρκοι τράβηξαν μπροστά ντουφεκοβολώντας κι οι Ρωμιοί γύρισαν στο χωριό ντουφεκοβολώντας κι αυτοί, τραγουδώντας και τούτοι κι εκείνοι το τραγούδι της αδερφότητας:

— «Ανάθεμά τον που θα πη τ' αδέρφια δεν πονούντα!
«Τ' αδέρφια σκίζουν τα βουνά και ξερορίζονουν δέντρα
«Ν' ανταμωθούν χαρμόσυνα μ' αδέρφια και ξαδέρφια.
«Το αίμα νερό δεν γίνεται, κι' όταν ποτέ του γένη,
«Και πέση άπάνω σε σκοιτιά με μιάς τα κοκκινίζει!»

Δ. Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΙ' Ο ΜΩΧΑΜΕΤΗΣ ΔΕΝ ΓΕΝΟΝΤΑΙ ΞΑΔΕΡΦΙΑ

Πέρασε ο χειμώνας, ήρθε η άνοιξη και μπήκε ο Άπριλης.

Στις 22 τ' Άπριλιού οι Ρωμιοζιουλαταίοι διαλέχτηκαν ένας κι ένας απ' όλο το ρωμαίικο συγγενολόγι τους, άντρες και γυναίκες κι άνύπαντρα παλληκάρια, σαράντα όνομάτοι, οι άντρες και τα παιδιά με τ' άρματά τους τι φλωροκαπισμένα και τες χιονάτες τους τες φουστάνελλες, κι οι γυναίκες με τες πασκαλιάτικες τους τες άρματοσιές, και ξεκίνησαν από το χωριό τους για το χωριό των τουρκοξάδερφών τους με μεγάλη χαρά και μεγάλη επιθυμία. Η ιδέα της ιδιαίτερης πίστης και τα πολλά τα χρόνια, που είχαν περάσει, άφόντας είχαν ξεχωριστή οι παππούδες τους στο Σκλιάβι, δεν τους έμπόδιζαν καθόλου να θεωρούν τους Τουρκοζιουλαταίους ως πρωτοξάδερφά τους, σαν να ήταν δυο αδερφιών παιδιά.

Βράδυ, βράδυ μπήκαν στα σύνορα του Σκλιαβιού. Άμα ξεκάμπισαν κι είδαν το χωριό άρχισαν να ντουφεκοβολούν. Μονομιάς απ' όλα τα παράθωρα των σπιτιών του Σκλιαβιού κάπνισαν και βρόντισαν ντουφέκια, και σε λίγο Τούρκοι και Ρωμιοί Ζιουλαταίοι άγκαλιάζονταν και φιλιώνταν άγκαρδιακά. Οι Τουρκοζιουλαταίοι μέρασαν τους Ρωμιοζιουλαταίους για τον ύπνο στα καλύτερα κι ευρυχωρότερα σπίτια τους, πέρασε εκείνη η νύχτα, χωρίς μεγάλη έπισημότητα και το πρωί του Αϊ—Γεωργίου άρχισαν οι έτοιμασίες για το μεγάλο κοινοτικό τραπέζι, που θα κάθονταν όλο το τουρκοχώρι μαζί με τους Ρωμιοζιουλαταίους για να θυμηθούν τα χρόνια των κοινών παπύδων τους, όταν παρόμοιες γιοριές, πασκαλιές κι Άποκριές, Αϊ—Γεωργίου κι Αϊ—Δημητριού έτρωγαν σ' ένα κοινό τραπέζι και σ' ένα σπίτι όλοι Χριστιανοί, σαν για οικογένεια που ήταν.

Ευπνώντας το πρωί οι Ρωμιοζιουλαταίοι συγυρίστηκαν και βγήκαν έξω κι ανταμώθηκαν όλοι μαζί και μαζί πήγαν ύστερα στην γκρεμισμένη την εκκλησιά, όπου φαίνονταν ακόμα στον περίβολό της τα μνήματα των τελευταίων Χριστιανών Ζιουλαταίων. Εκεί άναψαν τ' αποκαΐδια των κρητών

ΕΣΠΕΡΑ

Τὰ ρίδια πῦχεν ἀγκαλιῆς στὸν ἥλιο στρώσ' ἡ 'Εσπέρα
Τὰ φίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὸ κύμα νὰ σκορπᾶνε
Καὶ στὸν ἀτάλευτο, ἤσυχο καὶ διάφανον αἰθέρα
Μ' ἀργὸ φτερὸ τὰ 'Ονειράτα, οἱ Χαρῆς, οἱ Ρέμβες πᾶνε.

Χιρᾶζει μὲς στὸ σύθαμπο καὶ μιὰ πνοὴ τὸν σπρώχνει
Τὸν κύκνον ἐρωτόχαρο σὴν ἀγκαλιά σου, ὦ Δήδα!
Πέραθε ὁ 'Ισκιος τὸ στερνὸ τὸ φέγγος ἀποδιώχνει
Καὶ στάει ψηλὰ τοῦ 'Αποσπερνῶ κρυφὰ ἡ δροσοσταλίδα—

Τ' ὄραμα ἐνὸς γλυκόνειρου τὰ μάτια μου σφαλάει
Κι ἀπ' εἰς καρδιῆς τῶν λουλουδιῶν ἡ αἶθρα μυρωμένη
Ταξιδεμένη σὶτὰ βαθειὰ καὶ φωτερὰ πελάγη
Δροσολογᾷε τοὺς ἀφροὺς κι' ὄλη τὴ χτίση ραίνει.

ΞΙΤΣΑΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Σὺ ποῦ στὸ νοῦ μου φέρνεις τὴν παλιὰ
τὴν ὄμορφη ζωὴ, τὴ χωρὶς ἐνια
πορτραῖτο ποῦ κυτᾶς χωρὶς μιλιὰ
στὴν κορνιζοῦλα τὴ μαλαματένια

Ποῦ σ' ἔφερα μαζὶ στὴν ξενητεία
μὲ τῆς ἀγάπης τὰ δεσμὰ τὰ διαμαντένια
πουρνὸ καὶ βράδυ σὲ γεμίζω ἀπὸ φιλιὰ
φιλιὰ ἀπαλὰ γλυκὰ καὶ βελουδένια.

Κι' ὡς ἡ βροχὴ στὸ τζάμι μου σφυρίζει
καὶ στὸ περβολὶ δέρνεται ἡ πιτιὰ
κι' σόμπα μου ἐρωτιάρα μουρμουρίζει

Παραμιλᾷ ἡ καρδιά στὴν κρούα νυχτιὰ
στὴν κορνιζοῦλα τὴ μαλαματένια
—«ἔλα νὰ πάρεις τὰ φιλιὰ τὰ βελουδένια».

ΓΚΡΙΝΙΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΣΤΙΣ ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΥ Μ' ΕΚΑΜΑΝ ΠΟΙΗ-
ΤΗ ΑΦΙΕΡΩΝΩ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΟΥ

Γ Κ Ρ Ι Ν Ι Α

ΣΤΗ ΔΙΑΔ Κ. Π.

Σήμερα μ' ἐνευρώσατε
 Ὀχλοβοή πρωτὶ πρωτὶ μ' ἐξύπνησε τοῦ δρόμου.
 Στὸ στενοσόκακο τὸ ὑγρὸ
 Κάποιον πλανόδιον χλωμὸ τρελλὸ
 Χαίμνια πετροβόλαγαν μέ βλαστημιές τοῦ δρόμου
 Καὶ γιουχαῖζαν
 Πρόωρα μ' ἐξυπνήσατε
 Τὸ ραφινάτο γάλοιο μου δὲν τὸχω πιά
 Μονάχα νεῦρα καὶ βαρυθυμιά
 Τὰ στήθια μου τὰ ξεχειλίζουν . . .
 Ἐπειτα ἐκεῖ, στὸ πρόγευμα βρῆκα ἓνα τσαῖ χλιαρὸ
 Δὲ μοῦφεραν λεμόνι
 Κι' ἓνα λεῖ ἀνακίλυφα στὸ μαῦρο παντελόνι . . .
 Κι' ἐνῶ στὸ βάνο; κύταγα τ' ὀλόξανθου τσαγιού.
 Ν' ἀντιφεγγίζει ἐκεῖ βλεπα μ' ἀφηρημένο νοῦ
 Τὸ μάτι τοῦ τρελλοῦ
 Ποῦ οἱ μόρτες; γιουχαῖζαν . . .
 Κι' ἐνόησα τότε; μέσα μου τοῦ; μόρτες; τῆς ψυχῆς μου
 Μὲ φόρες νὰ ἐπαναστατοῦν
 Κι' αὐτὸ; τὴν δίστινον τρελλὸ εἶδα νὰ γιουχαῖζουν
 Κι' εἰρωνία σὲ μένα νὰ γελουν ! . .
 Τὰ νεῦρα μου ἀσθενικὰ ἀντίσταση δὲν φέρουν
 Τὸ ξεφτισμένο μου μυαλὸ
 Χαίρεται κατὰ βίθος ποῦ κάνω τὸ κακό . . .
 Καὶ πρόχειρ' ἤθηρα λύση
 Νὰ βροῖσω τὸν Θεό ! . .
 Στοῦ; δρόμους ἓνας ἄνεμος βρεμένος; χλιαρὸς
 Σκούριαζε τῆ; κ' εἰδώσεις μου
 Κι' αὐτὸς ὁ οὐρανὸς;
 Βαρὺς συννεφισμένος;
 Μούδινε τὸ συναίσθημα πῶ; εἶμαι ἰδρωμένος
 Καὶ πῶ; κολλῶ . . .
 Ἡ κίνησι στὴν ἀσφαλτο χυδαία καὶ κοινή.
 Μ' ἀμάξια μ' αὐτοκίνητα διάφορες; Κυρίε;
 Ψουνίζαν, καὶ μοῦ φέρνανε τὴν σκέψη ταπεινὴ

Γιατί μ' αὐτὲς ἐσύγχιζα τὶς φυσιογνωμίαι;
Τοῦ ὠραίου ὑπερκόσμιου καὶ καλοῦ
Ποῦ πίστευα ὡς ἔχτές, μὲ εἰρηνεμένο νοῦ
Σὰν τέλειος ραφινές . . .
Μ' ἀκόμα γίνουμ' ἔρμαιο μεγάλου πειρασμοῦ . . .
Ἔνας μέγας πειρασμὸς κάνει με νὰ γυρίζω
Κι' ἐσένανε μὲ τὶς Κυρίες τοῦτε; τὶς ξανθιῖες
Βάνει με ἀθέλητά μου νὰ συγκρίνω.

Καὶ δὲν σ' εὐρίσκω ἀσύγκριτη! . . .

Οἱ μόρτες τῆς ψυχῆς μου
Μέ βοηθοῦν στήν πονηριά . . .
Κι' ὅσο κι' ἂν λέω πῶς πετῶ ψηλά
Ἦχι δὲν ἔχω πιά φτερά στὸ δρόμο τῆς ζωῆς μου! . . .

Κι' ἔρχομαι πρὸς τὸ σπίτι σου

Μὰ ἡ σκέψη μου στὸ δρόμο
Δὲν εἶν' ὄλο μὲ σέ
Μὲ χίλια μικροπράγματα
Ψευτοασχολιέται. καὶ γεροϋλιασμένη σταματᾷ
Καὶ βλέποντας τὸν κόσμον
Βουτίζει ἡ κεφαλή μου καὶ πονᾷ . . .

Κι' ἔρχομαι πρὸς τὸ σπίτι σου . . .

Μὲ πενιουὰρ μ' ἐδέχτηκες μεταξωτή,
Ποῦ κλάδες εἶχε ἀπάνω τῆς μὲ χρώματ' ἀχαινά.
Κι' ἦρθε ὡς τ' αὐτιά μου μ' αἰσθησιὸς ὁμορφῆς μυστικῆς
Σεμνὸ τὸ θρόισμα μιᾶς κομπιναζὸν ἀπὸ ταφτά . . .
Σεμνὸ κι' ἱερό. Ὅμως ἐγὼ
Τῆς κάλτσας σου ἐπρόσεξα κάτι ἄσχημες ρυτίδες;
Καὶ δὲν μιλῶ.
Τοὺς μόρτες τῆς ψυχῆς μου σὺ δὲν εἶδες;
Μὰ ἐμένα δὲν βολεῖ μου πιά νὰ τοὺς βαστῶ . . .
Κι' ἔτσι ὅταν μὲ χαμόγελο πρόσμενες κασημέρα
Ἀπὸ τὰ χεῖλη μου νὰ βγεῖ
Δὲν ἀκουσες παρὰ στριγγλὴ κραυγὴ
Ποῦ σούλεγ' «ἔχω νεῦρα»

Στὸ πρόσωπό μου τὸ γλωμὸ κι' ἀγέλαστο σὺ τότε;
Τὰ μάτια σου καθήλωσε; τὰ γαλανά; . . .
Τοὺς μόρτες
Ἄμέσως ἀνακάλυψες μὲ τὴν γαλήνια σου θωριά . . .
Ναί! Ἄμέσως τοὺς ἐπρόσεξες, γλήγορη ναὶ τοὺς εἶδες;
Κι' ἔσκυψες καὶ διόρθωσες ἐκεῖνες; τὶς ρυτίδες; . . .

ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

ΣΤΗ ΔΙΔΑ Μ. Φ.

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦτανε ποὺ ὁ πεσιμίστας Βούδας,
Ἄπ' τὴν ψυχὴ μας τράβαγε λυγμοὺς; νοσταλγικοῦς;
Γιὰ τὴ μοιραία τυραννικὴ ζωὴ, σὺ ἐτραγουδάς,
Ἦλες τὶς θλιβερότητες καὶ τοὺς κατατρεγμοὺς

Καὶ σ' ἄκουγα κι' ἀντίλεγα μ' ἀράδες ἀπ' τὸν Μπέροξον
Τὸ «γέλοιο του» σ' ἀρμήνευα σὰν ποίημα ζωντανό,
Καὶ σὺ μὲ Σοπενάουερ μ' ἀπόσωνες, καὶ βρόστον
Μοῦ ἔλεγες τῆς ὁμορφῆς ζωῆς τὸν ὄρισμό! . . .

Καὶ εἴμαστε μόνον ἐμεῖς τὰ ἔμψυχα τῆς σάλλας;
Γεθμένοι στὸ ντιβάνι σου σὲ μιὰ λεπτὴ ἐπαφῇ
Μὰ ἐφιλοδόξαγες; ἐσὺ ἀποστολὴ δασκάλα;
Κι' ἔτσι ἀβστηρὰ ἐβίναμε στὴ μεταφυσικῇ.

Στὸ ἀραβικὸ τραπέζι σου βρισκόνταν Τσέρου Μπρόντο
Κι' ἐβίναμε σὲ κύπελλα ἀπὸ λεπτὸ γυαλί
Καὶ μέναμε μὲ ἤλεκτρο στὰ μάτια ὄλο τὸ βράδι
Μιλῶντας; κι' ἀναλύοντάς; τὸ τί εἶνε τὸ φιλί . . .

Τὸ χέρι μου κρατῶντας τὸ συχνὰ ἔλεγε; πῶς; βρισκεις;
Ἀχαμνοζάμωτο ποῦν καὶ λίγο ἀπαλό,
Καὶ σᾶρεσε . . ὡ πῶς σᾶρεσε νὰ λέω σου πῶς δείχνεις;
Εἰς τὸ δικό σου, εἴμα ἄλλο καὶ Χριστιανικό . . .

Μ' ἀκόμα πιά συχνότερα μιλούσαμε γι' ἀγάπη
Κι' εἴμαστε ὄλο παράπονο γιὰ τοῦτη τὴ ζωὴ,
Ἦσοῦ πνιγμένη ὀλότερα στήν ψεύτικὴν ἀπάτη
Ψευτοανατρέφει, χαμηλοσέρνεται καὶ σὲ λαβρῶζει . . .

Δὲν βροῖσκαμε ἰδανικὸ σὲ πρόσωπο κανένα . .

Καὶ γιὰ τὸ ἀγάπες μας μιλούσαμε πικρά . .

Ἦτανε ἀνάξιες, μικρόθωρες, κάγκελα σιδερένια

Τῆς κοινωνίας οἱ πρόληψες τοῦς κόβαν τὰ φτερά . . .

Θυμᾶμαι—δὲν ἐπέρασαν πολλὰ τὰ χρόνια—κι' ὅμως

Στὰ μάτια μέσα τῆς ψυχῆς, φακοὶ μυωπικοὶ

Ἄργοπαταχθῆκανε, καὶ πέρασεν ὁ τρόμος

Ποῦ ἀπ' ὄνα μέρος μ' ἔκανε νὰ βλέπω τὴ ζωή.

Συντροφισσα ἀνιστόρητη τῆς ἐποχῆς τοῦ Βούδα !

Ἄνεγκιχτοὶ ἐμείναμε ὡς τὸ τέλος καὶ λευκοὶ . . .

Θυμοῦ. Τ' ἀναστενάγματα, σὰ ἀρχίζαν τὰ τραγούδια

Ἦ ἀντίληψη τὰ ἔπνιγε τῆς καμαραντερί . . .

ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

᾽Ω ! Πόσο μένουνε τὰ χρόνια πίσω

᾽Όταν σὲ κάποια σταχτωμένα δειλινὰ

Ἦ φύση ἀποστειρώνεται, καὶ δὲν μπορῶ ν' ἀφίσω

Τὴ σκέψη μου ἀπὸ σέ. ! Ἐνῶ ὡς τόσο μιὰ νοτιά φυσᾷ.

Τί τάχα κραίνει τῆς νοτιάς τὸ μοιρολόϊ

Σὰν ἀπ' τίς κλειδαρότρυπες βραχνὸ περνᾷ . . .

Εἶν τὸ μακρὸ πανάρχαιο ρολοῖ

Ποῦ ἀδιάφορο τοῦς πόνους μου μετρᾷ . . .

Μοιάζει μὲ τῆς λατέρνας τὸ ἄθλιο ἐλεγεῖο

Ξεκούρητα παράπονα σκοραῖ

Καὶ τῆς δικιᾶς μου τῆς ψυχῆς τὸ κρῦο

Μὲ ξεκληρίσματα καὶ παρακιμῆς κερνᾷ.

Κι' ἐνῶ ἡ νοτιά στίς κλειδαρότρυπες σφυρίζει

Σ' αὐτὸ τὸ ἀποστειρωμένο δειλινὸ

Ἄρμονικὰ τὴν σκέψη μου γυρίζει

Ἦ γνώμη—Τὴ ζωὴ μου ἂν θέλω σταματῶ . . .

Καὶ δὲν μπορῶ ! ᾽Ω δὲν μπορῶ, στὸ λέω,
Τὴν ὥρα αὐτὴ νὰ σ' αἰσθανθῶ ἀψηλῆ,
Μ' ὄλο ποῦ ἐμπρὸς σου μιὰ λαμπάδα καίω,
Κι' αὐτὸ προσμένω σὰν ἐλπίδα μου στερονή . . .

—᾽Όχι λοιπὸν, δὲν θέλω συντροφιά

Σὲ κάτι τέτοια σταχτωμένα δειλινὰ . . .

Κι' ἂν τὴν λαμπάδα μου τὴν ψόφια καίω

Ἔτσι ἐμπρὸς στ' ὄραμά σου τ' ἀχαμνὸ

Εἶνε γιὰτὶ σὲ σένανε γυρεύω

Ἄρπάγη τῆς ζωῆς γιὰ νὰ πιαστῶ.

Ναί ! ὦραϊα ἀπάτη τῆς ζωῆς γιὰ μένανε εἶσαι

Σὲ κάτι τέτοιες ὥρες ποῦ ἡ ψυχὴ μὲ μαρασμούς μεθᾷ

Τὸ σκοτεινὸ μὰ ὦραϊο τῆς μαρτύριο σὺ εἶσαι

Ποῦ ὅσο μπορεῖς, ναί, κάνε το ν' ἀργοκυλᾷ . . .

ΚΩΣΤΗ ΧΡΥΣΑΚΙ

ΠΟΡΡΩΣΕΛΙΑ

Πίσσα σκοτίδι γύρω βασιλεύει
καὶ προχωρεῖ σιγὰ τὸ καραβάνι
εἰς τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφή. Δὲ βγάνει
μιλιὰ κανεῖς. Ἀκούεις νὰ παλεῖς
ὁ οὐρανὸς κι' ἡ γῆς. Τρέμει σαλεύει
ὁ κόσμος· καὶ σὰν μέγα πυροφάνι
γεμίζει φῶς τὸ χάος. Δὲν προφτάνεις
νὰ δῆς τὰ κυπαρίσσια στὰ ἐρέβη,
καὶ σὰν ἀπὸ ἐκατόφωνο τουφέκι
τρῶει τ' αὐτιά βροντῆ κι' ἀστροπελέκι.
Σκότος, παλ' ἀστραπόβροντα, σκοτίδι
κρῦο, νεροποντῆ, ἀγέρας, χιόνι,
διάβα γκρεμοῦ. Ὁ φόβος σου γροιλῶνει,
μᾶχουμε τοῦ βουνοῦ διαβῆ τὸ φρεῖδι.

ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1920

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Με τοῦ φθινόπωρου τ' ἀγέρι, πέφτουν τὰ φύλλα καὶ γυροῦν,
σὰν τὰ σκιαγμένα περιστέρια, ποὺ κάποιοι ἀητοὶ τὰ κυνηγοῦν

Καὶ μὲς στὸ μύχρωμα τὸ μπλάβο, δυὸ πεταλούδες λὲν πικρά,
ποῦ πῆσαν τὰ λούλουδα, τὰ κρίνα, ποῦ πᾶ ἡ χρυσὴ καλοκαιριά.

Φταῖν οἱ μαβιὲς δροσοσταλίδες, ποὺ χτὲς ἐπέσαν στὴν ἀυλὴ,
φταίει τὸ παράπονο τοῦ γρύλλου, μὲ τὴ φωνὴ τὴ σιγαλή.

Κι' ἦρθε παντοῦ μιὰ τόση ἀχνάδα καθὼς παντοῦ σκορπᾶ ἡ βροχὴ
λὲς κι' ὀλογύρα φτερουγιάζει τοῦ ἐτοιμοθάνατου ἡ ψυχὴ.

ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ

B. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗ

Ο ΓΕΡΟΣ

Περπατοῦσε. Γελοῖ τὸ περπάτημα. Μεθυμένος νᾶταν; Κάθε ἄλλο. Κουρα-
σμένος; Ναί! ἀπὸ τὰ χρόνια. Τί περπάτημα. Θεέ μου! Σὺν ἀργοξεμιτύγμα
ἡμέρας γεμάτης δυστυχίας καὶ πίκρας.

Μιὰ μαγκούρα ἀκοιπάνιασε τὴν πεθαμένη ἀγαπῶν τῶν βημάτων του.

Κι' ὅμως περπατοῦσε...

Γύρω του τί ἀνθήθη. Λευκὴ κροίτσια—σπᾶνια κρίνα—ροδινοὶ νέοι—προι-
ζήτητα ἑκατόνφυλλα τοιαντάφυλλα. Κι' ἐκεῖνος μιὰ ρίζα κομένου δέντρου
ἀνάμεσα σὲ λαὸ ποικιλόχρωμων λουλουδιῶν, εὐωδιασμένων.

Γύριζε κι' ἐβλέπε. Ἐκεῖνος τὶ προσεγεν ὅλα. Ἐκεῖνον ποῖος; Μιὰ λάβα-
μένη μέλισσα ἀνάμεσα σὲ γεμάτα χιμῖο τριαντάφυλλα.

Καὶ τὶ βήματά του πλήθαιναν. Κι' ὅλο προχωροῦσε βλέποντας χωρὶς νὰ
βλέπεται.

Ἦρθε ζετὺλι μιὰ νύχτας ποὺ ἡ μέρα δὲν τὸ βλέπει.

Κάποιος—οὐ! γέρος κι' αὐτὸς—τὸν βλέπει.

—Θρασύβουλε! Θρασύβουλε!

Γύρισε κείνος καὶ σκέφτηκε: «Θεέ μου, ἅμα γεράσει κανεὶς μόνο τ' ὄνομα
τοῦ μένει.»

Ο ΝΙΚΗΜΕΝΟΣ ΝΙΚΗΤΗΣ

Κι' ἐκεῖνος δούλευε, δούλευε σὰν σκύλλος χρόνια. Ἐμοιάζε τὴν γῆ ποὺ πάν-
τα γυρίζει. Ἦθελε νὰ πλουτίσει. Τέλος πλούτισε. Ἐνω προὐ ξύπνησε καὶ
τὰ ταμεῖα του ἦσαν γεμάτα. Ὀλος γὰρ φώναζε.

—Εἶμαι ὁ νικητὴς! Ἐγένησα τὴ ζωὴ.

Κι' ὁ φίλος του, πάντα πιστός κι' ἀγαπητός:

—Καυμένε γιατί ἀσπρίσασ τὸσο γρήγορα τὰ μαλλιά σου!

ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΗΡΑΚΛΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΓΙΑ "ΗΡΑΚΛΗΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ,"

ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΗΡΑΚΛΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ "ΗΡΑΚΛΗΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ."

ΗΡ.—Μιά δρακόντισσα ζούσε ξακουστή
 μ' έννι κεφάλια. Πλάϊ στη Λέρνα εφώλιαζε
 τής Έχιδνας παιδι και του Τυφώνα.
 Ήταν κι' αὐτὴ πληγὴ στήν Ἀργολίδα
 και πάλι ἐγὼ τῆς γῆς ἤμουν ὁ πρόβουλος.
 Πῆρα στρατι-στρατι μὲς ἀπ' τὰ σκοίνα
 κι' ὁ φίλος ὁ πιστὸς μ' ἀκολουθοῦσε.
 Μακριάθε ἅμα τὴν Ὑδρα πρωταγνάντεψα
 ἔμοιαζε κλώσσα μαύρη ποῦ κυκλώνουν
 ὄχτῶ μαζί πουλλιά κουκουβιασμένα.
 Μ' ἓνα λοφίο τρεμάμενο κι' οὔθε ἔσταζε
 ἴδρος πυκνός, τὸ μεσακὸ κεφάλι
 ἦταν ὄρθιο, πάντα ἀγρυπνο, ἀνειρήνευτο
 ἀλαφρωμένο ἀπ' τὴν ἀθανασία.
 Ζάρες βαθειές κατέβαζαν τὸ κούτελο
 πάνω ἀπὸ μάτια πάντα δακρυσιμένα
 κι' ἀπὸ τὸ στόμα τὸ ἀνοιχτὸν ἢ γλώσσα
 μ' ἄφρωνη λύσσα τοὺς αἰθέρες ἐγλειφε.
 Μὲς στοῦ μεσημεριοῦ τὸ κάμα, τὰ ἄλλα
 κεφάλια κουλουριάζονταν κοιμάμενα
 Ἐμνησαν ἄλλα πίστομα στὸ χῶμα,
 κι' ἄλλα γερμένα ἀνάσκελα, ξεχάσιζαν
 μὲ στόμα ποὺ ἄχνιζε βαθὺ και δείχναν
 τοῦ λαιμοῦ τὸ καρῦδι ἀγγουσεμένο.
 Σὰν βόδια ποῦ πᾶν κάτω ἀπ' τὴ ζεύλα
 ὅμοια σκυμμένοι ὁ σύντροφος και γὼ
 ἀγάλι—γάλι πίσωθε ἐξυγώνουμε
 κυττάζοντας ἀθώρητοι νὰ φτάσουμε
 κι' ὡς θέμε ἐμεῖς στή μάχη νὰ μπλεχτοῦμε,
 Ἐάφνου θαμπὰ τὰ μάτια μου γυρίζει
 τὸ ἀθάνατο κεφάλι κι' ὡς ἀγκίστρο
 διπλό, στὶ μάτια ρίχνει μου τὸ βλέμμα
 Σὰν γεράνων ἀράδα ποῦ περνᾶ
 και ξάφνου ὅλοι μαζί γυροῦν τὰ ράμφη
 οὔθε περαστικὴ γοικήθη βουή
 μὲς στοῦ ἀγέρα τ' ἀδιάβητα πελάγη
 ὅμοια κι' οἱ ὄχτῶ ξυπνήσαν κεφαλές
 και γύρισαν σὲ μᾶς τὴ γλώσσα ὡς βέλος.
 Ὅχι π' ἀκοῦσαν τ' ἀλαφρά μας βήματα
 ἢ σκέψη σὰν ὄχτῶκο ρυνη πηγή
 κύλησε ἀπ' τὴν ἀπέθαντη κορφή

κι' ὄλα ξυπνήσαν τὰ κεφάλια ἀντάμα.
Γοργὸς πῆδηξα γὼ κοντι, διπλόρριζο
στὴ γῆς πλατάνι μπήζοντας τὰ πόδια
Σφύριξαν καὶ τὰ ἐγνιά λαρύγγια κι' ἄφησαν
μαύρους καπνοὺς τὰ ρθύνια τ' ἀνοιγμένα
καὶ μιὰ βουλή τὸ χροῦ θεριὸ συγκλότισε
καὶ σύγκορμο τὸ ρίχνει καταπάνω μου.
Τρεῖς ποκλαμοὶ τὸ κάθε ἓνα μερὶ μου
περίζωσαν κι' ἀπὸ ἓνας κίθε μπράτσο μου.
Κ' ἡ κεφαλή, ποὺ θάνατος δὲ γγίζει
στὴ μέση μου τυλίχτη τρεῖς φορὲς
κι' ἀντίκροτά μου ἐστάθη καὶ τὸ βλέμμα
ἐκάρφωσε στὰ μάτια μου στηλὰ
ΟΜΦ.—Ἀνατριχιάζω, σάπα, σὲ φοβοῦμαι
ΗΡ.—Δίπλα σκυφτός ὁ Ἰόλαος, σκυθροπὸς
ξύλο στὸ βράχον ἐκλωθε ζητώντας
φωτιὰ ν' ἀνάψη ὡς ἦταν μιλημένο,
Ἄγάλι καὶ τὰ ἐγνιά στενεύαν βρόχια
ἢ σάρκα τοῦ θεριοῦ μὲς στὴ δική μου
συζεσταμένη σφίγγοντας ἐλούφαζε.
Πρήσκονταν καὶ μελάνιαζαν τὰ μέλη μου
ἔτρηζαν οἱ πλευρὲς ἢ ἀνάσα ἐπλάνταζε
πυκνὴ σκεπή, τὰ μάτια μου ἐκατέβαζαν
ὡς ποῦ μονάχα μὲς στὸ μεσημέρι
σὰ μαῦπος ἤσκιος ἐμνησθε μπροστά μου
τοῦ σκοτεινοῦ ἔροπετοῦ τ' ὄρθιο κεφάλι....
Ἔστερα ζάλη μ' ἐκονψε τὰ πάντα...
Μὲς στὸν ὕπνο τοῦ φίλου τὴ φωνὴ
σὲ λίγο ξεδιαλύνω μακροσμένη
καὶ σὰν ξύπνησα, ἀκούω...
ΟΜΦ.—Μή, μὴν τὸ πῆς!
ΗΡ.—Πῶς τὸ τέρας μὲ μένα ἐγίνηκε ἓνα
Οἱ ὄχτῶ στὶ μέλη ἐλούφαζαν ψυχὲς
κι' ἡ ἄλλη τὸ σιέρονο σπάζοντας ἐχώσιη,
ὄντας ὄρθιος κι' ἀσάλευτος στεκόμουν.
Ὡς τόσο εἶχε μαζέψει ὁ φίλος φούγανα
ξερόκλαδα καὶ φύλλα κι' εἶχε ἀνάψει
τρανή φωτιὰ, ποὺ τρίζοντας ἐπλήθενε.
Ἦταν θαμπὰ τὰ μάτια μου καὶ τὸ αἷμα
σ' ἴν πίσσα μὲς στὶς φλέβες μου κυλοῦσε
πηχτὸν ἀπὸ τῆς ὕδρας τὴν οὐσία.
Βαθὶ ἢ ἡ φωτιὰ μὲ κάμει, ὁ ἕδρος ἐτροχε
πυκνὸς κι' ἡ πίστη ἐντός μου ἐλιγοθύμα.
Τέλος ἀπὸ τὸν πόθο γκαρδιωμένος
τὰ πάντα νὰ θυσιάσω ἢ νὰ κερδίσω
Τὰ χέρια πρῶτα καὶ τὸ στήθος ἄτρεμο
βουτῶ στὴ φλόγα' κι' ἔστερα ὅλος λουζομαί
στοῦ κριτηρίου στοιχείου τὸ καμίσι.

B. ΒΑΣΣΑ

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

† ΑΝΤΡΕΑ ΛΟΪΖΟΥ

ΣΕ ΜΙΑ ΟΠΤΑΣΙΑ—ΗΡΘΕΣ

7) ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

[«Έ γ ώ», και πάλι «Έ γ ώ», και ὄλο «Ε Γ Ω»]

Ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων δὲ φαίνεται ὅμως τόσο ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅσο ἀπὸ τὰ γράμματα του. Ἄν ἀπὸ τὸ ἔργο του δὲ θὰ μείνῃ τίποτε, ἢ ἀλληλογραφία του θαφίση τοῦλάχιστον τὴν φωτογραφία τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου.

Ὅριστε μερικὲς μορφὲς τοῦ ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων.

ΠΡΩΤΟ ΓΡΑΜΜΑ (Σὲ ἀνώτερό του)

Ἐγγενέσατε κύριε Ὑπουργέ,

Ἐρχομαι δια τῆς παρουσίας μου ταπεινότητας ὑμῶν θεράπων, ὅπως προσφέρω ὑμῖν τὸ ἀρτί ἐκδοθέν ἔργον μου, ὡπερ εὐμενῶς ἀναγινώσκετε. Ἐγὼ εἰς τὴν διάθεσιν ὑμῶν ὁσαδῆποτε ἀνάπτυκα θελήσητε. Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τολμῶ, ὡς ἐμπνεύσω ὑμῖν, οἱ ὑποκινούμετος ὑπὸ πολλῶν θαυμασίων μου ἀφῆκα νὰ τεθῇ τὸ ὄνομά μου εἰς ὑποψηριότητα διὰ τὴν προσεχῆ ἀπονομὴν τοῦ μεταλλίου. Συγγραφεὺς ὑπερδιακοσίων ἔργων (χρονογραφημάτων, κωμωδιῶν, τραγωδιῶν, μνηστορημάτων, ποιημάτων καὶ ἄλλων ποιημάτων) ἔρχομαι νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ὡς εὐαρεστούμενος τὸ νίσητε εἰς τὴν κατάλληλον ἐπιροπὴν τοὺς τίτλους μου, οἵτινες περιβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑμετέρου κύρους θέλουσιν εἶσθαι ἀκαταμάχητοι.

Ἐὐπειθέστατος καὶ ἐκ τῶν προτέρων εὐγνώμων
Ἀδαμάντιος Δεπτόπουλος

ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΡΑΜΜΑ (Σὲ ἴσο του)

Φίλτατέ μου,

Εἶδες τί ἔγραψε ὁ Κουρκογιάννης στὸν «Ἐωθινὸ Ταχυδρομὸν»; Δὲ τὸ περίμενα ἀπ' αὐτὸν. Ἐλπίζα ἄλλα πράματα ἔγω στὸ χρονογράφημά μου τὸν ἐθύμισα ὑπερβαλλόντως. Φιαῖς ὅμως καὶ σὺ λιγάκι σ' αὐτό. Κάθισες καὶ ἀράδιασες ὀλόκληρη στήλῃ γιὰ τοὺς Νέους. Δὲ συμφωνήσαμε πῶς τέτοιο ζήτημα δὲ θὰ τάγγισουμε; Ἄς τοὺς στι περιοδικὰ τοὺς. Ἐμεῖς πρέπει νὰ τοὺς ἀγνοοῦμε. Ἄν μιλοῦσες γιὰ τὸ ἔργο μου (ξέρεις τῶσπειλα στὸν Ὑπουργὸ καὶ μὲ τὴν ἴδια εὐκαιρία ὑποστήριξα καὶ τὴν ὑποψηριότητά σου στὸ μτάλλιο· γιατί ἐγὼ δῆλωσα πῶς τραβήχτηκα) ἀντὶ γιὰ τῆς σαχλαμάρας τῶν νέων, δὲ θὰ εἶχαις τόσο θόρυβο στῆς ἐφημερίδες. Καὶ κίτι ποῦ ξέχασα· στὴν κωμωδία ποῦ γράφουμε, τὸ δικὸ μου τὸνομα πρέπει νὰ μτῆ πρώτα ὄχι γιατί ἐγὼ εἶχα πρῶτος τὴν ἰδέα, παρὰ γιατί τὸ δικὸ σου στέκει ἀλφαβητικὰ πάρα κάτω. Τὸ βροῖσκω αἰσθητικώτερον.

Γελά σου

Λιαμαντῆς

(1) Οἱ προηγούμενοι Γεροὶ Πόντου δημοσιεύτηκαν σὲ πλὴλῆ φύλλα τῶν *Προσφυλαίων* καὶ τοῦ *Δόγου* τῆς Πόλης.

ΤΡΙΤΟ ΓΡΑΜΜΑ (Σὲ κατώτερο)

Μικρέ μου φίλε,

Πολύ μὲ τιμῆ ἢ ἐπιστολῆ σου. Σᾶς συγχαίρω διὰ τὴν ἰδρυτικὴν τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ περιοδικοῦ σας. Δὲν ξέρετε μὲ τί ἐνδιαφέρον παρακολουθῶ τοὺς νέους τῆς φιλολογίας μας. Ὅπως διόλου ἰδιαίτερος σᾶς λέγω πὼς τὸ προχθεσινὸ σημεῖωμα τοῦ φίλου μου κυρίου Μπαγιτίτικου στὰ «Καθημερινὰ Ἠλύσια» χροσωστεῖται εἰς τις προτροπὰς μου τὰς ἀλλεπαλλήλους νὰ γίνῃ λόγος διὰ τοὺς νέους μας. Γιαντὸ καὶ οἱ νέοι μας κάτι πρέπει νὰ κάμουν γι' αὐτοὺς τοῦ τοῦ, ὑποστηρίζουν. Σᾶς στέλνω κατάλογο τῶν ἔργων μου, σᾶς συμβουλεύω νὰ τὰ διαβάσετε καὶ νὰ τὰ μελετᾶτε, διότι ὁ καιρὸς τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτου πέρασε. Σένα ἀπὸ τὰ προσεχῆ σας φύλλα θὰ ἐβλεπα μ' εὐχαρίστηση μιὰ σας μελέτη γιὰ τὸ ἔργο μου. Εἰς ἀντάλλαγμα θὰ σᾶς στείλω ἓνα πρόλογό μου γιὰ τὰ πρωτόλειά σας **χαμένοι στίχοι**. Καὶ σχετικὰ μαυτὸ, μὴν ἀμελήσετε νὰ πῆτε τοῦ τυπογράφου νὰ μὴν ξεχάσῃ νὰ βάλῃ στὸ ξόφυλλο: «Μὲ πρόλογον τοῦ γνωστοῦ λορίου κ. Λεπτοπούλου». Εἶναι τόσον ἀφηρημένοι οἱ ἐδληρημένοι!

Ἡ ἰστιάδη ποτε πληροφορορία θέλετε γιὰ τὸ ἔργο μου, μένω πάντα δικὸς σας.

Α. Λεπτόπουλος

Υ. Γ. Δησιμόνησα νὰ σᾶς πῶ πὼς ἀπὸ τὸ τελευταῖο μου ἔργον δὲ μοῦ ἔμεινε κανένα, μὴ κανένα ἀπολύτως ἀντίτυπο νὰ σᾶς στείλω. Τί κρίμα!

Α. Δ.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΓΡΑΜΜΑ (Σὲ κριτικὸ)

Καλέ μου φίλε,

Ἐννοια σας καὶ δὲ σᾶς ξέχασα. Ἀπόδειξη ποῦ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἔχετε τὸ βιβλίον μου. Ἐξέρω τώρα πὼς θὰ μοῦ κίμετε φασαρίες γιὰ τὸ ὑπογράφων τὸν τόμο «Λεπτόπουλος» μὲ π. Ἐξέρετε τὴν πιστιμὴν μου: ἐγὼ «Λεπτόπουλος» πάντα ὑπογράφω. Δὲ θέλω ὅμως νὰ δυσανεσιτήσω καὶ τὸν κόσμον, ποῦ δὲ συνειθισε ἀκόμα τὰ μαλλιαρᾶ. Τὸ φῖ μπορεῖ νὰ μοῦ χαλάσῃ τὴν πούληση, γιὰ τὸ καθὼς θὰ δῆτε τὸ ἔργο ἰδεολογικὸ καὶ ἀνώτερος σκέψης καὶ ἐμπνευσης καθὼς εἶνε μπορεῖ νὰ μὴν ἐννοηθῇ ὡς ἐκ περισσοῦ ἀπὸ τὸ κοινόν. Γιαντὸ βασίζομαι, καλέ μου φίλε, σὲ σᾶς καὶ στὸ κῆρος σας. Δημιουργήσετε μὴ γνώμη στους ἀναγνώστες σας μιλῶντας γιὰ τὸ ἔργο μου καθὼς πρέπει, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του ποῦ δὲν μπορεῖτε νὰ μὴν τοῦ ἀναγνωρίσετε πὼς δὲν εἶνε. Θὰ βοήτε ἐσωκλειστῶς δυὸ θέσεις γιὰ τὸ θέατρον ἀπόψε: παίζουσι τὴν **Δραγὸνα** μου ποῦ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὴν ξαναβλέπετε. Ἐ! ἂν γράφατε δυὸ λέξο ἄλλες καὶ γιὰ τὴν παράσταση θὰ μὲ σκλαβώνετε.

Σᾶς σφιγγω ἀγαπητὴ μου θερμὴ θερμὴ τὸ χέρι.

Διαμαντῆ; Λεπτόπουλο;

ΠΕΜΠΤΟ ΓΡΑΜΜΑ (Σ' Ἑλληνομαθῆ ξένο μεταφραστή)

Σεβαστὲ κύριε Καθηγητῆ,

Δὲν ξέρω καλὴ τὴ γλῶσσα σας καὶ σᾶς γράφω στὴ δική μου, γνωρίζοντας πόσο καλὴ τὴν ξέρετε. Ἀπὸ καιροῦ παρακολουθῶ τὸ μεταφραστικὸν σας ἔργο ἀπὸ τὴ φιλολογία μας καὶ δὲν μπορῶ παρὰ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὸ θαυμα-

σμί μου. Ἐπιμαθα ἐξ οὐδὲ ἀπὸ φίλους καὶ θαυμαστάς μου πὼς ἐγίνηκε λόγος στὸ μέρος σας νὰ μεταφράσετε κανένα ἀπὸ τὰ ἔργα μου. Ἴσως νὰ μὴν εἶνε ἀλήθεια καὶ γιαντὸ σᾶς ζητῶ συγγνώμην, ἂν ὅμως πραγματικὴ ἐξεφράσατε τέτοια ἐπιθυμία ἢ ἀπλῶς σκέψη, θεωρῶ καθήκον μου νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Γιὰ καλὸ κακὸ σᾶς στέλλω τὰ ἔργα μου πιστεύοντας πὼς θὰ βοήτε τίποτε νὰ σᾶς ἐλκύσῃ. Σᾶς ἐσωκλείω καὶ ἓνα δελτίο μὲ βιογραφικὰ σημεῖωσεις καὶ σᾶς παραθέτω μερικὰς φιλολογικὰς ἀρχὰς ποῦ ἀκολούθησα.

Ποτὲ δὲ στάθηκα τῶν ἄκρων ἄνθρωπος. Ὑποστήριξα καὶ τὸ κράτος καὶ τὸ δημοτικισμὸν κατάκρινα ὅμως τοὺς ἀτικίζοντας καὶ τοὺς μαλλιαροὺς. Σὲ κάθε φιλολογικὴ κίνησιν δὲν παράλειπα νὰ φανῶ καὶ νὰ χτυπήσω ὅπου ἔπρεπε, μὴ καὶ νὰ παίνεσω. Στὸ ἔργο μου θὰ διαβάσετε, θὰ δῆτε πὼς θέλησα νὰ τὰ ἔχω καλὰ μὲ ὅλες τὰς κοινωνικὰς μερίδας. Ἄν δὲν εἶχα ὀρισμένας τάσεις καὶ πεποιθήσεις εἶχα τὴν τάσιν νὰ μὴν ἔχω καμμιά πεποίθησιν τῶν ἄκρων. Καὶ γιαντὸ στὸ ἔργο μου θὰ δῆτε τὴν ἀνωτέραν ἐμπνευσιν ποῦ τὸ περιβάλλει εἶναι πάντο ἀπὸ τὰς μερίδας καὶ τὰ κόμματα. Ἐπειτα ἡ γλῶσσα ποῦ μεταχειρίζομαι εἶνε τόσο χιτῆ, τόσο ρέουσα, ποῦ ἡ μετάφρασις εἶναι παιχιδάκι δοκιμαστέ, κύριε καθηγητῆ, γιὰ γούστο καὶ θὰ δῆτε. Περιμένω τὴ χειρόγραφά σας.

Μένω προθυμωτάτος σας μὲ τιμὴν περισσὴ καὶ θαυμασμὸν γιὰ τὸ μεταφραστικὸν σας ἔργο.

Ἀδαμάντιο; Λεπτόπουλος

ΓΡΑΜΜΑ ΕΧΤΟ (Στὴν εὐγενία μου)

Ἀξιότιμε κ. Βάλσα,

Ἐξέρω πὼς καθὼς μένετε στὴν ξενιτιὰ ἔχετε ἓνα σωρὸν καλὰς σχέσεις. Σᾶς γράφω νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ πᾶτε νὰ βοήτε τὸν καθηγητῆ κύριον Πούντερο καὶ νὰ τοῦ μιλήσετε γιὰ τὸ ἔργο μου. Φαντασθῆτε ποῦ αὐτὸς ὁ καλοκάγαθος ἄνθρωπος μὲ θαυμάζει χρόνια τώρα καὶ ἐπιμένει καλὰ καὶ σώνει νὰ μεταφράσῃ κάτι δικόν μου. Ἐγὼ καταλαβαίνετε ἀπὸ μετριοφροσύνη δὲ δέχτηκα ἐξ ἀρχῆς μὰ τώρα περὶ δὲν μπορῶ νὰ ἀνηθῶ. Βοήτε τον καὶ μὴν τοῦ κάμετε καθόλου λόγον γιαντὸ τὸ γράμμα μόνον φέρετε ἐπιδέξια τὴν κουβέντα γύρω στὸ νόμα. στὸ ἔργο καὶ στὴ δράσιν μου θὰ τὸν εὐχαριστήσετε ἅμα ἐτσι δῆθεν ἀπὸ σᾶς τοῦ πῆτε πὼς τὸ ἔργο μου θᾶξιζε νὰ τὸ μεταφράσῃ (κάτι βέβαια ἀπὸ τὴν κλοσοσιαία ἐργασία). Εἶνε τόσο παράξενον γεροντάκι!

Ἄν θέλετε καὶ σεῖς μὴν ξεχάσετε νὰ γράψετε κάτι γιὰ μένα στὰ περιοδικὰ ποῦ γράφετε. Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε.

Μὲ τιμὴν περισσὴ

Λεπτόπουλος

Βλέπετε πὼς δὲν παράλειπα νὰ κάμω λόγον γι' αὐτόν. Τέτοιου εἰλικρινῆ ἄνθρωπον, τῶν γραμμάτων ἂν ἀγαπᾶτε! (τῶν γραμμάτων ποῦ διαβάσατε) μπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ ἀνηθῇ τίποτε, πρὸ πάντων ἅμα εἶνε νέος, αὐτοῦ ποῦ ἀγαπᾶ τόσο τοὺς νέους;

ΠΑΡΙΣΙ, 1. ΙΒ' 1923.

ΣΕ ΜΙΑ ΟΠΤΑΣΙΑ

Ω! φάντασμα πού πέρασες με μιὰ γλυκειὰ χλομή μορφή
μιᾶς θλιβερῆς ἀγάπης μου πού τόσο ἔχω λατρεύει
χωρίς νὰ θῆς μου ξύπνησες στήν πεθαμένη μου ζωὴ
τούς πόθους πού τούς νόμιζα πῶς εἶχαν πλέον μισέψει.

Καὶ δὲν σὲ ξαίρω. Ἄλλιμονο, μὰ τί σημαίνει αὐτό;
Μήπως δὲν εἶχες τὴν ὠχρὴν ἐκείνης καλωσύνη
μέσ στή ματιὰ σου ποὺ κλεινε κάτω γλυκὰ χιμαίρικὰ
ἀπὸ τὸ βλέμα πού εἶχενε καὶ θάχει ἀκόμα ἐκείνη;

Σὰν ὄνειρο, σὰν φάντασμα κι' ἀκόμη σὰ σκιὰ
ἀφ' τῆς ζωῆς μου πέρασες τὸ πιὸ μουντὸ σκοτάδι.
Ξυπνώντας τις λαχτάρεις μου ποῦχανε σβύσει στήν καρδιά
πού μέσα της βασίλευε τοῦ φθινοπύρου βράδι.

Ω! δὲν ξεχνῶ τὸ κοίταγμα τῶν νοτισμένων σου ματιῶν
πού μέσα τους ἀντίφεγγε μιὰ θλίψη ἀγαπημένη.
Ω! δὲν ξεχνῶ πῶς σὰν αὐγὴ μέσα στήν πίσσα τῶν νυχτιῶν
ἤρτες νὰ ρίξεις ἕνα φῶς σὲ μιὰ ζωὴ χαμένη.

Η Ρ Θ Ε Σ

Τρέλα ἢ ζωὴ μου κι' ὄνειρο γλυκό!
Φῶς λαμπερὸ σκορπίζεις στὰ σκοτάδια
τῶν ἀναμνήσεων τῶν παλιῶν.
Καὶ μοῦσαι τὸ τρελὸ
μεθύσι τῶν ἀτρούγητων φιλιῶν
πού δίδονται σὲ μιὰ σκιὰ βουβή, πνιχτὴ σὰ βράδια.

Μοῦ εἶσαι τ' ἀστέρη, πού ἀναψε χλωμὰ
στῆς μοῖρας τὸ θολό της οὐρανὸ μου!
Κι' εἶσαι, καλή μου, σὰν καρδιά,
πού ἐσώπασε τόσον καιρὸ καὶ στὸ ναὸ μου
ἔρχεται πάλι στοργικὰ
νὰ ζωντανέψει τὸ χαμένο ὄνειρό μου.

Παρθένα ἢ νιότη γέρνει στή χαρά!
Ἀνατριχίλες νέες μοῦ ἀπαλοτρέμουν
τὰ στήθη, πού βασάνισε σκληρὰ
μαῦρος ὁ πόνος κι' ὅλα στή ζωὴ μου
παίρνουν μιὰ ξέχωρη ὁμορφιά,
μιὰν ὁμορφιά ἀφ' τῆ χάρη σου, ἀκρβή μου.

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

ΣΕΦΥΡΟΥ ΒΡΑΔΥΝΟΥ

ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΦΩΤΟΛΟΥΣΤΟ
ΚΑΤ'ΚΑΚΙ ΠΟΔΙΣΤΑΡΙΚΟ

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Στοῦ δειλινοῦ τὴν ὥρα, λίγο ἀκόμη
πρὶν τὸ σκοτάδι δλόγυρα ἀπλωθῆ,
—ἀνήμπορη ἡ ψυχὴ καὶ κούφια ἡ γνώμη—
μὰ τυραννία ξανάσχεται κρυφῆ:

Εἶμαι μικρὸ παιδί, ποῦ μὲς στὸ δάσος
τὸ μονοπάτι κλαίγοντας ζητεῖ.
Μὲ βροῆκε ἕνας ἀλήτης, ἕνας ξένος
κι' ἀπὸ τὸ χέρι τώρα μὲ κρατεῖ.

Τὸ αἶμα τοῦ χεριοῦ του, ὦ, πῶς τὸ νοιώθω
στὸ χέρι μου γοργὰ καὶ ρυθμικά!
Φορεῖ μιὰν ἄσπρη κάπα, καὶ στὸ στήθος
τὰ γένεια του ξεγύνονται λευκά.

Τὰ φύλλα τὰ πεσιμένα τρίζουν, λυώνουν
στὰ πόδια του ἀπὸ κάτου τὰ βαρειά.
Τὰ χεῖλια του κλειστά, τραχειὰ ἢ ἀνάσα,
τὰ βήματά του γλήγορα, ἀνοιχτά.

Κι' ἐγώ, λαχανιασμένος, κουρασμένος
σὰν τὸ κουρέλι σέρνομαι, ἀκλουθῶ.
Ἡ κούραση ἀποδιώχνει μου τὸ φόβο:
Νὰ κοιμηθῶ, Χριστέ, νὰ κοιμηθῶ!

Κι' ἄλλο δὲ βλέπει τώρα ἡ φαντασιά μου
σ' αὐτὸ τὸ λαγοκοίμισμα τοῦ νοῦ,
παρὰ μιὰ κούνια ἀπέραντη νὰ σειέται
τρεμύμενη ἀπ' τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ,

καὶ μιὰ φωνὴ ποῦ σέρνεται καὶ πάει
σὰν κλάμα, σὰν παράπονο βαθύ,
νὰ μευρομονοῖζῃ ἀγάλια νάνι—νάνι
στὴν κούφια μου τὴ γνώμη, στὴν ψυχὴ...

ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΦΩΤΟΛΟΥΣΤΟ

Χαμόγελο φωτόλουστο, σάν άνοιξης χαρά πρωινή,
Στό μπουμπουκένιο χύθηκε γλυκά—γλυκά τὸ στόμα
Καὶ χαΐδεψε σάν μουσική τ' αὐτιά μου ἢ δροσερὴ φωνή :
« Σάν σὰς ἀρέσει ὁ τόπος μας, μείνετε λίγο ἀκόμα ! »

Καὶ χίλια χρόνια ἀκόμα ἂν ζῶ, δὲν θὰ ξεχάσω τὴ ματιά,
Ποῦ μού 'ριξε, ὅταν πρόφερα : « Μακάρι νὰ μπορούσα ! »
Κάτι σὶν ἀφταστης χαρᾶς μὰ ξαφνικά, γοργή φωτιά,
Κάτι σὶν λύτης ἀφταστης μπόρα ἀγριοκυματοῦσα.

Κι' ἐφυγ' ἀπ' τ' ὄμορφο χωριὸ κι' ἀπ' τὸ μικρὸ της τὸ νησί,
Κι' ἴσως εἶνε καλύτερα νὰ μὴ γυρίσω πάλι :
Θὲ μὲ ξεχάση τότε αὐτὴ στὴν ἀνθησὴ της τὴ χρυσή
Κι' ἐγὼ θὰ ζήσω πλὴ νεκρὸς στὴν κοῦρα τοῦ κόσμου ἀγκάλῃ...

ΚΑΪΚΑΚΙ ΠΟΔΙΣΤΑΡΙΚΟ

Καϊκίκι ποδιστάρικο στὸν ὄμο ἦθε ν' ἀράξει,
Σπασμένα εἶνε τὰ ξάρτια του, σκισμένα τὰ πανιά,
Τὰ λυσσασμένα κύματα τὸ 'χουν κατασπαράξει,
Μὲ τὸ μικρὸ του παίζοντας κορμάκι μ' ἀπονιά.

Καρδούλα ποδιστάρικη στὴν ἐρημιὶ ἔχει ἀράξει,
Μὲ τοὺς χαμένους πόθους της, τοὺς ἀρρωστους παλμούς,
Φουρτούν' ἀγάλης ἀπονης τὴν ἔχει ὅλη σπαράξει,
Παίζοντας μὲ τῶν φύλλον της τοὺς πιὸ πικροὺς καῦμούς.

Μὴν κλαῖς τὸ πλοῖο ποῦ πόδισε, τὴν τρικνημία τὴ μαύρη
Θὰ τὴν ξεχάση γλήγορα σὲ γαλανὰ νερά
Κλάφ' τὴν καρδιά τὴν ἀμοιρῆ, ποῦ πλὴ ποτὲ δὲ θαῦρη
Τῆς ξεχασιάς τὴ δύναμη, ἐλπίδας νέα φτερά !

1924, Θάλασσα Κάρυστος—Τζιᾶς.

ΘΡΑΣΥΒ. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗ

ΟΙ " ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΜΙΑΣ ΒΡΑΔΥΑΣ ..
ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΕΝΟΣ ΓΥΡΙΣΜΟΥ
ΤΑ ΙΔΙΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΜΠΟΕΜ

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΟΙ "ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΜΙΑΣ ΒΡΑΔΥΑΣ,"*

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗΝ ΕΙΚΟΝΑ)

Ἄστος Στοχασμὸς τοῦ «Πνέματος» μιλῶντας στὸν Ποιητὴ

Ὁ στοχασμὸς ὁ γίγας εἶμαι
λαμπυρίζω,
βοτάνι χουσολούλουδο
στὰ τροφαντὰ λειβάδια,
ὅμοιος μὲ λάμψη μακρουνῆς
αὐγῆς ἀντιφεγγίζω,
στῆς Γνώσης τὸ λαβύρινθο
καὶ στῶν καημῶν τὰ βράδρια.

Κι' ἀκόμα κι' ὁ κρινόπλαστος
ὁ στοχασμὸς ὁ νάνος,
λυγῶ σὰν ἔρημο δεντροῦ
μέσ' τῆ βοῆ τοῦ ἀνέμου
ἄπλαστος ἴσκιος Ὁμορφιάς
ἀχνοροδίζω πλάνος,
στὴ γλαυῆ τῶν ταπεινῶν
στὸ βόγχο τοῦ πολέμου.

Καὶ στῆς Ζωῆς τῆς ἄρρωστης
τὰ σκοτεινὰ βελούδα
μύθους κεντῶ μακρουνοῦς
μὲ ρόδινο μετάξι,
σὲ κάποια χαμιολούλουδα
μὲν ἄσπρη πεταλούδα
π' ἀπ' ὦρα σ' ὦρα καρτερεῖ
στὸ χάος νὰ πετάξει.

Στὴ νεκροθήκη τῆς σαρκὸς
ἀστραφτερὸ διαμάντι,
δένω τὸ Νοῦ τὸν πρόσκαιρο
μὲ τὴν καρδιὰ τοῦ Ἀπείρου.
Προφητικὸς καὶ πλαστικὸς
στὴν Κόλαση τοῦ Δάντη,
βαρὺς στὸ βαθυστόχαστο
τὸ στίχο τοῦ Σεκσπέρου.

(*) Πολυθόρυβο κομπολόι ὑποκειμενικῶν τραγουδιῶν στὰ φόντα μιᾶς ὄνειρο-φαντασίας.

Ὁ Στοχασμὸς ὁ γίγας εἶμαι
λουλουδίζω,
στήν κορυφή τῶν Ἄλπεων
τὸ θρυλικὸ ἐντελβαίς·
ἄμποτε καὶ νὰ σ' ἔλουξε,
στὸ φῶς ποῦ σοῦ χαρίζω,
μιάς πλὴν βαθείας μου δύναμης
ὁ δοξασμένος Μάης!

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΕΝΟΣ ΓΥΡΙΣΜΟΥ (B—6)

Laschiate ogni speranza voi ch' in-
trate. DANTE - INFERNO

Νὰ ξυπνήσω πὸς ἤθελα
ὑπεράνθρωπος ἄλλος!
μὰ θὰ μ' ἀφίσει τ' ὄνειρο
(ξεδιψαστῆς μεγάλος)
μαζὶ μὲ κάθε μου παλῆ
κι' ἀνώφελο κιτάπι,
νὰ σκίσω μὲ τὰ χέρια μου
μῆς ὁμορφιάς ἀγάπη;
Ἢ πρὸς στίς ἴδιες στρέφοντας
ἀρχὲς θὰ ξαναπίνω
στῶν ψέμματων τὸ ξέχασμα
τοῦ ἐρημίτη τὸ θρηνο;

ΤΑ ΙΔΙΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ (6)

Καὶ θάρθει τὸ Χυνόπωρο—κι' ἀκόμη μιὰ φορὰ
στὶς κορὲς βραδυὲς νεκρόχαρη θὰ ξεχυθεῖ μαβροῖλα,
βαρώντας ἄγρια κύμβαλα τῆς μπόρας ἢ χαρά,
μέσ' τὰ θαμπὰ παράπονα καὶ τὰ δαρμένα φύλλα.

Κι ἀσκητευτῆς νοσταλγικὸς τὶς ὥρες τὶς σκληρὲς
πρόσχαρα πάλι θὰ σᾶς βρῶ προφητικὰ βιβλία,
μπρὸς στῆς φωτιάς μου τὶς παλῆς παιδρὲς ἀναλαμπές
κι' ἐνῶ ἀπ' τὸ τζάμι θὰ ὠχροσβυοῦν τὰ γνώριμα τοπεῖα.

Καὶ θάρθει τὸ Χυνόπωρο—κι' ἐνῶ ὅπως πρῶτα ἀχνὴ
ἀργὰ θὰ ζώνει με ἢ βαρεῖα μουντόχρωμη σκιά του,
ἐγὼ πάντα μιὰν ἀνοιξή θὰ βλέπω φωτεινὴ
ἢ ἀλήθεια τώρα τὸ στερνὸ χειμῶνα τοῦ θανάτου;

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΜΠΟΕΜ

Τὰ πάντα ἀέρας καὶ ζωὴ καὶ λευτεριά σὲ μᾶς
γλέντι τὰ πάντα: ἀπ' τὴ δουλειὰ ὡς τῆς χαραγιῆς τὰ μάγια
κι ὦ κοινωνία πανούργα ἐσύ, τοῦ κάκου πολεμᾶς
νὰ μᾶς τραβήξεις στὰ σκληρὰ τ' ἀτσάλινά σου ἀρπάγια.

Ψέμα ἢ τιμὴ σου, ψεύτικο στολίδι κ' ἢ ἠθικὴ,
ἀνθὸς ποῦ μέσ' στὰ φύλλα του κρύβονται ὀχιές οἱ τρόποι·
τὰ κράτη κ' οἱ πατροῖδες σου μι' ἀνήλια φυλακὴ
ποῦ μέσα αὐτοκαταδικοὶ ρέβουνε, σβυοῦν οἱ ἀνθρώποι.

Νᾶνος ὁ κάθε σου τρανὸς ποῦ τὸν κρατᾶς ψηλά
καὶ πόσοι νᾶνοι σου τρανοὶ στὸν Καύκασο δεμένοι.
Διαμάντια κλεῖς στὸ βουῆρο σου ποῦ ἀγχοφεγγαβολᾶ
στὸν ἥλιο — ἑταῖρα ψεύτικα πετράδια φορτωμένη.

Φύλαξε γι ἄλλους κάθε τι ποῦ τάξεις: τὴν τιμὴ,
τὴ δόξα, τὴν ὑπόληψη, τὰ πλούτη, τὰ παλάτια.
Μᾶς φτάνει τὸ τραγοῦδι μας, τὸ μαῦρο μας ψωμί,
τοῦ κάμπου τὰ τριαντάφυλλα κ' ἕνα ζευγάρι μάτια.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ

Τὸ ἀβέβαιον πλήθος τῶν σκιῶν μοῦ ἀργοσφαλεῖ τὰ μάτια
Ψυχὴ μου, ἀκόψε στὴν γλαυκὴ τοῦ ὄνειρου σου γαλήνη
Τοὺς μάταιους κοίμησε καημοὺς καὶ τὶς βαθεῖες φροντίδες.

Μακριά, στὰ βάθη, ἀπρόσιτα τὰ χιόνια ἀσπρογαλλιᾶζουν,
Σὰν διάφανα ἀνθη ἐξωτικὰ κι' ἀγέρινα ὑφασμένα
Μέσ' στῶν βουνῶν τὶς ἀγκαλιὲς ἀπὸ τὸ σεληνόφως.

Τὸ ἀβέβαιο πλήθος τῶν σκιῶν μοῦ ἀργοσφαλεῖ τὰ μάτια.
Ἄρχαῖα ὄραματα ξυπνοῦν βαθιὰ τοὺς στοχασμοὺς μου.
Κι' ἀπ' τὰ σκοτάδια τῶν καιρῶν νὰ μὲ καλοῦνε νιώθω
Ἄσπρα σὰν κρίνα, εὐγενικὰ κι' εὐωδιασμένα χέρια,
Κι' ἀπ' τὰ σκοτάδια τῶν καιρῶν νὰ μὲ καλοῦνε νιώθω
Κρυφομιλήματα ἀπαλὶ κ' ἐρωτικὲς φωνοῦλες

Μακριά, στὰ βάθη, πέρ' ἀπ' τὰ βουνά, ποῦ ἀσπρογαλλιᾶζουν.

7. XI. 1923.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

Τρεῖς Ἀτσιγγάνους κάποιές μου ἀντάμωσα
ἐνῶ τ' ἀμάξι μου μὲ κούραση ἔτραβοῦσα
στὴν ἀπλωσία τοῦ κάμπου τὴν ἀμώδικη
πούχε μπηχτεῖ, νὰ σύρω ἐπολεμοῦσα.

Ὁ πρῶτος τὸ βιολὶ κράταε πασίγαρα
κι' ἔπαιζε ἓνα γλυκὸ θερμὸ τραγοῦδι
στὸ δειλινὸ ποῦ πλάκωνε φλογόθωρο
καὶ λὲς τὸν φίλαε ἢ χαρὰ σὰν πεταλοῦδι.

Μὲ γλύκα ὁ ἄλλος δάγκαε τὸ τομποῦκι του
κι' ἠδονικὰ τὰ γαλανὰ τουλούτια τοῦ ἔθωροῦσε
ἢ Ἐφτυχία θαρεῖς γερά τὸν ἐσφιγγε
καὶ τίποτα ἄλλο πιά στὴ Γίς δὲ λαχταροῦσε.

Κι' ὁ τρίτος ξένοιαστα καὶ γαληνὰ κοιμότανε
σ' ἓνα κλωνάρι τὸ τσιβοῦρι του ἐνῶ ἀχοῦσε,
—γιατὶ τὰγέρι τίς χορδὲς του χάδεβε—
ἓνα ὄνειρο τὴ καρδιὰ χαϊδολογοῦσε.

Τρύπια ξεσκίδια ἦταν τὰ ροῦχα τους
μὰ κόντρα στὴ ζωὴ ἐκείνοι μὲ πείσμα
λέφτεροι σὰν τὰηδόνια ἀντιπαλαίβανε
τρισμακάροισι μεστὸ γαλήνιο δύσμα.

Κι' οἱ τρεῖς τριπλὸ μοῦ κάναν μᾶθημα :
Στοίγλα δταν ἡ ζωὴ μᾶς τυραγνᾶει
στὸν ὕπνο, στὸ τραγοῦδι καὶ στὸ κάπνισμα
τριπλὴ φορὰ περιφρονῶντάς τη ἄς περνᾶει.

ΣΤΗ ΜΑΚΡΥΣΜΕΝΗ ΜΟΥ

Τὸ ρόδο ἐτοῦτο ποῦ θὰ θερίσω
στὴ μακρυσμένη ξενητιά
σὲ σὲ ἠθέλα νὰ τὸ χαρίσω
σὲ σένα ἀγάπη μου γλυκειά,

Δὲ πρέπει πὺ μακρὺ νὰ μένουν
ὅσοι βαθιὰ θάγαπηθοῦν
ἀπ' ὅσο τὰ ρόδα νὰ προφταίνουν
στὸ χέρι ἀκέρια νὰ δοθοῦν.

Γιὰ ἀπόσο χρειάζεται τὰηδόνη
στάχια νὰ φέροι στὴ φολιά
κι' ἀπ' ὅσο ὁ ζέφυρος φτερώνει
τὴν ἐρωτιάρα του λαλιά.

Ο ΛΗΣΤΗΣ

Κάπια ἀνοιξιάτικην ἡμέρα
ἔξω ἀπ' τὸ δάσος τὸ ἱσκιερὸ
βγήκε ὁ ληστής, κι' ἀπ' τὴν κορφοῦλα
στὸ μονοπάτι τὸ στενὸ
βλέπει κορίτσι λιγερό.

Ἄν στὸ πανέρι σου ἀντὶς κοῖνα
κρατοῦσες πλούτη βασιλιὰ
—ὁ ἀφοβος μὸς τοῦ δάσους λέγει—
ἀνέγγιχτη θε νι περνοῦσες
καὶ λέφτερη σὰν τὰ πουλιά.

Καὶ μὲ τὸ μάτι του ἀκλουθοῦσε
τὴν ὁμορφοῦλα ποῦ περνᾶ
στοῦ λιβαδιοῦ τὸ βάθος πέρα
πρὸς τοῦ χωριοῦ τῆς τῆ μασά.

Ὡς ποῦ τὴραῖο κορμί τῆς κρύβει
τῶν κήπων ἢ πλούσια ἢ φιλωσά
Σιγὴ ὁ ληστής γυνάει στὸ δάσος
βαθιὰ μὲς τὰ ἐλάτια τὰ σκοτεινά.

RICHARD DEHMEL

ΣΙΩΠΗΛΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Κεῖται μὲ πόλη μεστὸ λαχάδι
χλαμὴ ἀπὸ πάνω τῆς ἢ μέρα περνᾶ
δὲ θε νὰργήσει νάσται τὸ βοᾶδι
ξανένα ἀστέρι κι' οὔτε φεγγάρι
ἀφέντρα μόνη στὰ οὐράνια ἢ νυχτιά.

Τὴν Πολιτεία μὲ ἀπάχη ζῶνει
ἀπ' τὰ βουνά τῆς τὰ τοιγθονά
σκατὴ καὶ σπῆτι κι' ἀβλή ὅλα ζῶνει
—θαυποχαράζουσιν πύργοι γιοφύρια—
κι' ἀχὸς κανένα, δὲν τήνε σπᾶ.

Μὲ ὡς ὁ διαβάτης μὲ φόβο σιμῶνει
μὲ ἀχτίδα φέρει ἀπὸ τὰ βαθιὰ
κι' ἀρχινάει κάμιον ὕμνο, σιγαλὸ νὰ φτερώνει
ἀπὸ παιδιάτικο λὲς ροδαλὸ στοματάκι
μέσα ἀπ' τὴ σκοῦρα τὴν καταχινιά.

Μόναχο.

ΣΙΤΣΑ ΚΑΡΑΓΕΣΚΑΚΗ

ΣΕ ΜΙΑ ΔΙΑΒΑΤΙΚΗ

Ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ὠκεανὸς στολίδια σ' ἔχουν γίνει
στὴ γέφυρα τοῦ βαποριοῦ, ποὺ ὑψώνεις τὴ μορφιά σου,
ἀγέρωχη σὰ μάγμαρο, παρθενικὴ ὡς ρομφαία,
ποὺ στὸ βελούδο κοίτεται, μὲς στὸ χρυσό, ποὺ λάμπει.

Τὸ λιγερό σου τὸ κορμί, ἢ ῥόμπα σου ἀγκαλιάζει,
ὅμοιο τραγούδι εὐγενικὸ τὴν ὀμορφιά τοῦ ὄνειρου.
Κ' ὅπως τὸ κύμα ξεψυχᾷ στὴν ἄμμο τραγουδώντας,
σὲ συμφωνίες μὲς στὴν ψυχὴ, οἱ κινήσεις σου ἀργοσβουῶνε.

Τοῦ ἀπείρου τὴ λαμπρότητα, αἰμίγει ἢ γλυκειά σου χάρι
καὶ ἀπ' τὰ μαλλιά σου ἀνάμεσα ἢ θάλασσα ὅλη λάμπει,
τὸ ἀτέλειωτο λὲς κλείνεται στοῦ στήθους σου τὸ τόξο,

Καὶ τὸ μυστήριο τὸ δειλὸ μὲς στ' ὄμορφο κορμί σου
μακαρισμένη μιὰ σιωπὴ ἐπιβάλλει στὶς αἰσθήσεις.
Μὲ τῶν γραμμῶν, τὴ δόξα σου, τὸ θεῖο μᾶς φανερώνεις.

(Μετάφραση)

† ANTPEAS ΛΟΥΤΖΟΣ

R. TAGORE

Ο ΚΗΠΟΥΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

(ΕΚΛΟΓΕΣ)

Ἐνα πρωὶ στὸν ἀνθισμένο κήπο μιὰ τυφλὴ κόρη ἦρθε νὰ μοῦ
προσφέρει χρυμένη κάτω ἀπὸ ἕνα φύλλο λωτοῦ, μιὰ ἀνθινὴ ἀλυσίδα.
Τύλιξα τὴν ἀλυσίδα γύρω στὸ λαιμό μου καὶ δάκρυα πλημμύρισαν
τὰ μάτια μου.

Φίλησα τὴν κόρη καὶ τῆς εἶπα:

—Εἶσαι τυφλὴ καὶ σὺ σὰν τὴ λουλούδια.

Σὶν καὶ ἀντὰ καὶ σὺ δὲν μπορεῖς νὰ νοιώσεις πόσο λαμπρὸ εἶναι τὸ
δώρο σου. Κι' ἐσὺ ἢ ἴδια δὲν μπορεῖς νὰ νοιώσεις πόσο λαμπρὸ εἶνε τὸ δώ-
ρο σου....

Ἵτι ἔρχεται ἀπὸ τὰ καλόβουλα χέρια σου τὸ δέχομαι. Δὲ ζητῶ τί-
ποτε περισσότερο.

—Ναὶ ναί, σὲ γνωρίζω καλὰ ὀλιγαρχὴ μου ζητιάνε..., ζητᾷς ὅλα ὅ-
σα ἔχει κανεῖς.

—Ἄν βρεθεῖ κανένα ξεχασμένο λουλοδι γιὰ μένα, θὰ τὸ κρύ-
ψω στὴν καρδιά μου.

—Κι' ἂν ἔχει ἀγκάθια;

—Θὰ τὸ ὑποφέρω.

Ναί, ναί, σὲ γνωρίζω καλὰ ὀλιγαρχὴ μου ζητιάνε, ζητᾷς ὅλα ὅσα ἔ-

χει κανεῖς.

Καὶ μόνο μιὰ φορὰ νὰ ὑψώνεις τὰ μάτια σου ποὺ γιὰ τὴν ἀγάπη ὅλα
λὲς καὶ μιλοῦν μόνο μιὰ φορὰ νὰ τὰ ὑψώνεις πρὸς ἐμένα ἢ ζωὴ μου θὰ γί-
νονταν γλυκειά καὶ ὡς πέρα ἀπὸ τὸ θάνατο.

—Κι' ἂν λαβαίνεις μονάχα ματιὰς σκληρῆς;

—Θὰ τίς κρατῶ μέσα μου, νὰ μοῦ τρουποῦν τὴν καρδιά.

Ναί, ναί, σὲ γνωρίζω ὀλιγαρχὴ μου ζητιάνε, ζητᾷς ὅλα ὅσα ἔχει κανεῖς.

Μητέρα πὼς μπορῶ σήμερα νὰ προσέξω στὴ δουλειά μου, λένε πὼς
ἀπ' τὴν πόρτα μας μπροστὰ θὰ περάσει τὸ νέο βασιλόπουλο. Δεῖξε μου πὼς
πρέπει νὰ πλέξω τὰ μαλλιά μου, πὲς μου μὲ τί φόρεμα πρέπει νὰ στολιστῶ.

Γιατὶ μὲ κυτᾶς μὲ τόση ἀπορία μητέρα; Ξέρω καλὰ πὼς οὔτε ἕνα
βλέμμα δὲν θὰ ρίξει πρὸς τὸ παραθυρὸ μου. Ξέρω πὼς θὰ χαθῆ ἀπ' τὰ
μάτια μου, πρὶν προφτάσω καὶ νὰ τ' ἀνοιγοζλέσω. Μονάχα τὸ ἀπόμωρο
τραγούδι τοῦ ἀλλοῦ σὰν ἕνας λιγμὸς θὰ φτάσει σβύνοντας ὡς ἐμένα...

—Ὡ μητέρα τὸ νέο τὸ βασιλόπουλο πέρασε ἀπ' τὴν πόρτα μας
μπροστὰ.

Πέρασε, καὶ ὁ πρωῖνὸς ἥλιος χύθηκε λαμπρὸς ἀπὸ τὸ ἄστρο του.

Ἐσήκωσε τὸ πέλλο ἀπὸ τὸ πρόσωπο ἐγράβηξα τὴν ἀλυσίδα ἀπ' τὸ
λαιμό μου, χύθηκαν τὰ ρουμπίνια μου καὶ σκορπίστηκαν στὴ διάβα του.

—Γιατὶ μὲ κυτᾶς μὲ τόση ἀπορία μητέρα;...

Ξέρω καλὰ πὼς δὲν ἐσχησε νὰ πάρη τὸ σκαρπισμένο μου περιδέρεο.
Ξέρω πὼς συντρίφτηκε κάτω ἀπ' τοὺς τροχούς τοῦ ἄρματός ἀφήνοντας ἕνα
κατακόκκινο ὄγκο στὸ χῶμα. Καὶ κανεῖς ποτε δὲν θὰ μάθῃ τί ἄξιζε τὸ δῶρο
μου καὶ γιὰ ποῖον προωρίζονταν. Μὴ τὸ νέο βασιλόπουλο διαβατάικο πέ-
ρασε ἀπὸ τὴν πόρτα μου μπροστὰ, Καὶ ἐγὼ πέταξα τὸ κόσμημα τοῦ στή-
θους μου στὴ διάβα του....

Ἵταν ἔσβυσε ὁ λύχνος δίπλα στὴν κλίνη μου, ξύπνησα μὲ τὰ προῖνα
πονηλά.

Στέκομαι στὸ ἀνοικτὸ παράθυρο μὲ ἕνα ὀλόδροσο στεφάνι στὰ μαλ-
λιά μου τὰ ξέπλεξα.

Ἵ νεαρὸς ὀδοιπόρος διαβαίνει στὸ προῖνὸ τριανταφυλλένιο θάμπος.
Μαργαριτάρια παίξουν γύρω στὸ λαιμό του, καὶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου πέ-
φτουν στὸ λαμπρὸ του διάδημα. Σταματᾷ προστὰ τὴν πόρτα μου καὶ μὲ
ἀνυπόμονη φωνὴ ρωτᾷ.

—Ποῦ εἶνε αὐτὴ ποὺ ζητῶ;

Ἵ ἀπὸ μεγάλη μου ντροπὴ δὲν μπορῶ νὰ πῶ: Εἶμ' ἐγὼ νεαρὸ ὀδοιπό-
ρος, εἶμ' ἐγὼ....

Σούρουπο. Καὶ τὸ φῶς σβημένο.

Ἵ ἀφηρημένα πλέξω τὰ μαλλιά μου.

Ἵ νεαρὸς ὀδοιπόρος ἔρχεται πάνω στ' ἄστρο του μέσα στὴ στρογγή
λάμψη τοῦ ἡλίου ποὺ σβύνει.

Τοῦ ἀλόγου τον τὸ στόμα ἀφρίζει. Ἵ μανδύας του εἶνε σκοτισμέ-
νος. Ξελεξεύει στὴν πόρτα μου καὶ μὲ ρωτᾷ. Καὶ ἢ φωνὴ του εἶνε κουρα-
σμένη.

—Ποῦ εἶν' αὐτὴ ποὺ ζητῶ;....

Ἄπο μεγάλη μου ντροπή δὲν μπορῶ νὰ πῶ: Εἴμ' ἐγὼ νεαρὸ ὁδοι-
πόρο, εἴμ' ἐγὼ....

Ἀπριλιάτικη νύκτα.

Τὸ φῶς καίει στὸ δωμάτιό μου, ἡ αὔρα τοῦ νότου πνέει ἀνάλαρα,
Ὁ ἀνήσυχος παπαγάλος κοιμάται στὸ κλουβί, Τὸ φορέμά μου εἶχει τὰ χρώ-
ματα τοῦ παγωνιοῦ, καὶ σὲν τῆ γλῶσσι καταπράσινο εἶνε τὸ πενωφόρι πού με
σκεπάζει....

Κάθομαι στὸ παράθυρο, Καὶ μέσα στῆ βαθεῖα μαυρίλα τῆς νύχτας
ψιθυρίζω ἐπίμονα....

—Εἴμ' ἐγὼ ἀπελπισμένε ὁδοιπόρε....

—Εἴμ' ἐγὼ....

Πολυγαλημένε μου σ' ἀγαπῶ. Συχωρεσέ μου τὴν ἀγάπη μου, Πιέ-
στηκα, Ἐσακώθηκα σὲν ἓνα πουλί πού εἶχε τὸν δρόμο του....

Ἡ καρδιά μου Σκίρτησε καὶ Ξεγυμνώθηκε ὀλότελα,

Καληψέ τὴν με οἶκτο πολυγαλημένε μου, καὶ συχώρεσέ μου τὴν ἀ-
γάπη μου....

Ἄν δὲν μπορεῖς νὰ μ' ἀγαπᾷς πολυγαλημένε μου, Συχωρεσέ μου
τὸν πόνο μου, Μὴν με κοιτᾷς με τὴν κόχη τοῦ ματιοῦ σου ἀπὸ μακρυνά....

Θὰ σπυρῶ πίσω στῆ γωνιά μου, καὶ θὰ μαζευτῶ στὴν σκοτεινιά, Με
τά δυὸ μου χέρια θὰ σκεπάζω τὴν ντροπή μου πολυγαλημένε μου πού
γυμνώθηκε ὀλότελα....

Ἄποστρεψε τὸ προσωπό σου ἀπὸ μένα πολυγαλημένε μου, καὶ συ-
χωρεσέ μου τὸν πόνο μου....

Ἄν μ' ἀγαπᾷς πάλι πολυγαλημένε μου συχωρεσέ μου τὴν χαρά μου....

Ὅταν ἡ καρδιά μου ὀδηγίεται μακρυνά ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς εὐτυχίας, μὴ
μειδιάς γιὰ τὴν ἐκκίνηση ἐγκατάλειψη....

Ὅταν κάθομαι στὸν θρόνο μου καὶ σὲ τυραννῶ με τὴν τυραννική ἀ-
γάπη μου, Ὅταν θεῖ σου ἀπονέμω μὲ χάρι, Ὑπόφερε με ἐπεικεία τὴν
περηφάνειά μου πολυγαλημένε, καὶ συχωρεσέ μου τὴν χαρά μου....

(Μετάφραση) Μ. Φ.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΧΑΝΙΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΠΟΙΟΣ εἶναι ὁ σκοπός μας δὲν χρειάζεται θαρροῦμε πολυλογία γιὰ
νὰ τὸν ἐκθέσουμε. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ψυχολογημένη παρατήρηση τῆς ἱστο-
ρίας τῆς Κρήτης, τῆς περασμένης καὶ τῆς σύγχρονης, ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ τί
εἴμεθα, τοῦ τί ἔχομε ἐπιδείξει, καὶ τοῦ τί θὰ εἴμπορούσαμε νὰ ἐπιδείξουμε
τόσο στὰ Γράμματα ὅσο στὶς Ἐπιστήμες καὶ στὶς Καλὰς Τέχνας, ἄς μᾶς ἐ-
πιτραπῆ νὰ ἐκφραστοῦμε ὅσο μποροῦμε πρὸ σεμνὰ μιλώντας γιὰ τὶς μελλον-
τικὰς βλέψεις μας καὶ τὰ συμπεράσματά μας εἴπειτα ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτή.

Ἐσχηματίσαμε τὴν ἀντίληψη πὼς θὰ μποροῦσε ἡ Κρήτη ἀκόμα νὰ
μᾶς δώσει ἓναν ἐμπνευσμένο Θεοτοκίποιο ἓναν Κορνάρο, Καὶ θε-
λήσαμε νὰ βοηθήσουμε στὴν καλλιέργεια τοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου πού θὰ
χρησίμευε γιὰ τὴν βλάστηση τῶν καρπῶν μὲς μεγαλοφυΐας καὶ μὲς μ'
αὐτὴν βλάστηση ἑνὸς Νεο Κρητικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἐπιχειρηματά μας, οἱ παλῆρι πολιτισμοὶ μας, οἱ μεγαλοφυΐες μας
καὶ περιεσσότερο μεγαλῆτερο ἀπ' ὅλα οἱ θησαυροὶ τῆς δημοτικῆς μας μουσι-
κῆς καὶ ποιήσεως πού βρισκονται σὲ στάδιο ἀκμῆς καὶ πού μονάχη τῆς θὰ
μποροῦσε νὰ χρησιμεύσει ἀκλόνητο θεμέλιο κάθε μελετημένης ἐκπολιτιστικῆς
προσπάθειας.

Αὐτὸς εἶνε με λίγα λόγια ὁ σκοπός μας.

Τὸ μεταπολεμικὸ προοδευτικὸ πνεῦμα δίνει τὴν κατεύθυνσή μας, δὲν
εἴμαστε παρὰ ἀπλὴ ὄργανα κάποιας μοιραίας εὐτυχισμένης ἀνατολῆς πού
ἐρχεται με τὴν σειρά τῆς καὶ σὶδὸν τότε μας εἴπειτα ἀπὸ τόσες κουραστικὰς καὶ
γεμᾶτο πολεμικὸ μένος νευρικότητες.

ΠΡΕΠΕΙ καλὰ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ κείνους πού συνεργάζονται καὶ
ἀπὸ κείνους πού θὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὴν προσπάθειά μας παρακολουθών-
τας τὸν ἀγῶνα τῆς μηνιαίας μας ἐπιθεώρησης. **Πὼς ὁ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ**
δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἓνα ὀλότελα Ἐλεύθερο Βῆμα.

Τὸ ἰδανικὸ του εἶνε νὰ συμβάλει εἰς τὴν ἐλευθερία τῆς διατύπωσης
κάθε γνώμης ὅσο ἀντίθετης κι' ἂν εἶνε πρὸς κάθε παραδεδομένη ἢ ἀπαρά-
δεκτη φιλολογικὴ κοινωνιολογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἀξία.

Αὐτὸ τὸ θεωρεῖ πρωτεύον στοιχεῖο γιὰ τὴν πρόοδο πού εὐαγγελίζεται
νὰ φέρει στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Θὰ θεωρηθῆ δὲ τυχερὸς ὁ ΕΡΩΤΟΚΡΙ-
ΤΟΣ ὅταν ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τῆς κατευθυνσῆς του πάρη τὸν τόνο τῆς τε-

λικής διαμόρφωσής της από την αλήθεια που θα προκύψει έτι σιγά-σιγά με την τήρηση της φιλελεύθερης πορείας που εκθέσαμε.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ ελπίζουμε πως θα απενίσουν με αγαλλίαση την έκδοση του ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ. Καιρός είναι τώρα πολύς που στην βαθεία Κρητική ιδιοσυγκρασία φώλιαζε κάποιος πόθος για κάποια πνευματική ανατολή, για κάποια Νεοκρητική ανάπλαση. Είχαμε φτάσει στο σημείο *να θέλουμε*, και όταν με την εξέλιξη αισθανθήκαμε *να θέλουμε έντονα* τότε η ίδρυση του συνδέσμου για τις Καλές Τέχνες και η έκδοση του ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ήρθαν σαν μία εύκολωτάτη και άπλη φυσική συνέπεια.

Όλη αυτή η υπολανθάνουσα τάση άς ελπίσουμε πως θα φέρη αντί-εξια της όρημητικής της εκδηλώσεως αποτελέσματα.

ΔΕ ΘΕΛΟΥΜΕ όμως μοναχά να απενίσουν με αγαλλίαση όλοι οι Κρητικοί εις την έκδοση του Έρωτόκριτου. Ζητάμε να συμπαθήσουν με ειλκρινεία τον άγωνά μας, να συναισθανθούν το βάρος του και να προσφέρουν πρόθυμοι κάθε λογής υποστήριξη για να επιτελεστεί το γρηγορότερο ό ό εκπολιτιστικός μας σκοπός που ενδιαφέρει τόσο ζωτικά όλόκληρο το πολυπαθές ηνσί μας.

Οί Κρήτες λόγιοι πρέπει να πιστέφουνε πως έχουμε βαθεία καταλάβει πόση σημασία έχει για τον σκοπό μας η συγκέντρωση της εργασίας των εις τις στήλες ενός όργάνου Κρητικού. Η από το προσεχές τεύχος εξασφάλιση φιλολογικών αντιπροσώπων εις τις πρωτεύουσες του έξωτερικού θα καταστήση την επιθεωρησή μας το ποιδ άρμόδιο μέσον για την καλύτερη εμφάνισή τους.

Η εμφάνιση τους. Αυτή άκριβώς είναι που μάς ενδιαφέρει.

ΓΙΑ ΤΗΝ άριώτεση άκόμα εμφάνιση όλων των εκλεκτών μας συνεργατών θα προσπαθήσουμε να δημοσιεύουμε συγκεντρωμένη και σε μεγάλη ποσότητα την εργασία τους. Έχουμε την ιδέα πως ένας ποιητής αίφνης γίνεται γνωστός, και δίδεται σ' αυτόν σημασία μονάχα με την εκθεση πολλαπλής και πλατειάς εργασίας του. Δυστυχώς αυτό δεν κατορθώθηκε να γίνει άπ' το πρώτο φύλλο, που ελπίζουμε να του συχωρευθούν και άλλες μεγαλύτερες ελλείψεις, προσερχόμενες από γνωστές εις αυτούς και σχεδόν άνυπέβλητες δυσκολίες. Σύμφωνα με την άσχή μας λοιπόν αυτή της δημοσιεύσεως πλουσίας εργασίας των συνεργατών μας θα τους παρακαλούσαμε να μάς στέλνουν τ' εκλεκτά τους χειρόγραφα. Και ελπίζουμε ότι πρώτοι αυτοί βρίσκουν σωστή την ιδέα μας.

ΕΙΜΕΘΑ άρεκέτα αισιόδοξοι παρακολουθούντες την θεομή υποστήριξη που βρήκε εκ μέρους των συμπολιτών μας η ίδρυση του Συνδέσμου για την διάδοση των Καλών Τεχνών. Πριν άκόμα προβούμε στους έράνους για την υποστήριξη του έργου του, πριν καν επιδείξουμε κάποια συγκεκριμένη εργασία εύρέθηκαν οι εκλεκτοί ιδιώτες που και ήθικα και ύλικά έβοήθησαν την συγκέντρωση ενός μικρού κεφαλαίου χρημάτων και ελπίδων. Την μικρήν περιουσίαν του συνδέσμου αποτελούν προς το παρόν 3.000 δραχμές του Δημοσίου, 10.000 έτησια έπιχορήγηση του Δήμου, 1000 ως πρώτη

δόση του προοδευτικού μεγαλεμπόρου της πολιτείας μας κ. Κ. Μανουσάκη 1000 δρ. του χρηματιστού κ. Στ. Χαριτάκη μέλους του λογοτεχνικού Τμήματος του Συνδέσμου και 3.500 εκ συνδρομών των ιδρυτικών μελών του Συνδέσμου. Έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε πως η προσεχής διενέργεια έράνων μεταξύ των εις την Κρήτη και Έξωτερικό συμπολιτών μας θα είνε περισσότερο από ικανοποιητική. Μεγάλη άληθινά χαρά αισθάνεται ό Συνδεσμος των Καλών Τεχνών βλέποντας να αναγνωρίζεται εκ μέρους των άρμόδιων και να υποστηρίζεται ό ευγενικός σκοπός του. Οί ευχαριστίες που άπευθύνει προς τους συνειδητούς αυτούς δημιουργούς ενός ώραίου και άνθηροού μέλλοντος, άς βεβαιωθούν πως είνε ευχαριστίες ειλκρινείς και γεμάτες εκτίμηση.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ για τον όποιον ιδρύθηκε ό Συνδεσμος είνε η τοποθέτηση των θεμελιών ενός σοβαρού μουσικού ιδρύματος. Αρχικός σκοπός μας ήτανε και παραμένει πάντοτε αυτός. Και άς μάς επιτραπεί να διατηρούμε την έλπίδα πως όπου υπάρχουν 400 μαθηταί άσχολούμενοι με την μουσική, όπου υπάρχει τάση μουσικής μορφώσεως τόσο μεγάλη δεν είνε μακρού ή ημέρα που θα μπορέση αυτή να βρεί την κάποια συγκεκριμένη έπιστημονική κατεύθυνση. Είνε κάμποσα χρόνια τώρα που την ευγενική αυτή τάση της μορφώσεως εις την Κρήτη την εκμεταλεύεται ένας χυδαιότατος κομπογαντισμός, Διάφοροι λαθρόβιοι μουσικοί με τις γνωστές φίρμες των πρώην και πρώην διοργανωτών και διδασκάλων, με πιστοποιητικά ήμιμαθείας και άρθονη την δόση της άπαραίτητης δια την εκμετάλευση των έπαρχιών άσυνειδησίας, καταστρέφουν άνεπανόρθωτα και διαστρέφουν κάθε καλό στοιχείο. Οί συμπολίτες μας πρέπει να είνε περισσότερο προσεκτικοί. Τί τους κοστίζει η άφελής περιθάψη του κομπογαντισμού, δεν είνε δυνατόν να υπολογίσουν γιατί πιθανόν να μη γνωρίζουν τί είνε η άληθής μουσική τέχνη και τί ό κομπογαντισμός. Έκείνο το όποιον συνιστά εις αυτούς ό Συνδεσμος των Καλών Τεχνών είνε δισπιστία και σοβαρότης. Τόσον μεγάλη σπατάλη ήθικου και οικονομικού κεφαλαίου είνε λυπηρό να ηγχαίνει έτσι άδικα χαμένη. Το μουσικό σχολείο που ό Συνδεσμος έχει πολλές έλπίδες να άνοίξει συντόμως παρά τα φαινομενικά έμπόδια, θα έχει 4 έδρες διπλωματούχων άνεγνωρισμένου Ώδειου διδασκάλων. Πιάνου, Βιολιού Μονωδίας και Θεωρητικών.

ΚΑΤΙ ΣΧΕΔΟΝ παρόμοιο γίνεται και με την τέχνη του Άελλή εις τα Χανιά. Άπειρία από μαθήτριες εργάζονται για τα έλαιοχρωματουργεία.

Βιομηχανία όλόκληρη από ranceaux με καλοστρωμένες πάνω εις αυτά τις ρομαντικότητες μιας άγελάδας που βόσκει, ενός «ρουακίου που κυλά» δένδρων χλωρών της άνοιξης και του φθινόπωρου και άνεμομύλων, παράγεται από τους σπουδαστές αυτούς που δοκιμάζουν τα συναισθήματα ευσυνειδητών και σιωπηλών εργατών της τέχνης. Άπαραίτητο άκόμα θεωρείται για τη συμπλήρωση της προϊκας μιας Χανιωτοπούλας το σχεδιάσμα φρουτών και λολούδιών για την τραπεζαρία και το σαλόνι. Τέτοια η άντιληψη των περισσοτέρων σπουδαστών της ζωγραφικής στα Χανιά που παίρνουν μαθήματα σε διδασκάλους με όχι καλύτερη ιδέα για τον χρωστήρα

ἀπὸ αὐτοῦς. Καὶ τὴν εὐθύνη τῆς ἀηδούς καὶ γελιοδεστιάτης αὐτῆς καταστάσεως πρέπει νὰ τὴν οἰξοῦμε ἄραγε δλόκληρη στοὺς μαθητῆς;

Ἐκεῖνοι ἐργάζονται συστηματικῶς μὲ πίστη καὶ πεποίθησι στὴν ἀξία τῆς δουλειᾶς των. Πότε ἐγίνε ἡ σχετικὴ ἐντονη προπαγάνδα ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ γνωρίζουν; Ποιὸς ἐπροσπάθησε μὲ ἀφοσίωσι νὰ πείσει τοὺς καλοθέλητῆς αὐτοὺς μαθητῆς καὶ διδασκάλους(!) πὼς ἡ ζωγραφικὴ αἴφνης εἶνε τέχνη τῆς ἀντιγραφῆς τῆς φύσεως καὶ ὄχι τέχνη τῆς ἀντιγραφῆς κατὰ ποστάλ;

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ θεωρεῖ μεγάλη του τιμὴ νὰ συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν του καλλιτέχνες ἐπιστήμονες ὅπως ἡ Κα Φ. Καλοῦτσι διπλωματοῦχος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλ. Τεχν. τοῦ Λονδίνου, ἡ Δα Σήφακα τῆς Ἀκαδημίας τῆς Δρέσδης καὶ ὁ τόσον Κρητικὸς Ζωγράφος Διπλωματοῦχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολυτεχνείου κ. Δ Κοκοτσάκης. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συγκεντρώσεως εἰς αὐτὸν τῶν ἐξαιρετικῶν καλλιτεχνῶν ποὺ ἀναφέρουμε, τὸν φέρνει ἀκόμα εἰς τὴν πρὶν τυχερῆ θέσει νὰ ἀνακοινώσῃ ἤδη πὼς ἀπὸ τὴν 1 Ὀκτωβρίου ἀνοίγει τὶς πύλας τῆς ἡ πρώτης εἰς τὴ Χανιὰ Ἐπιστημονικῆ Σχολῆ Καλῶν Τεχνῶν, μὲ κλάδους Ζωγραφικῆς, Γλυπτικῆς, Χαλκογραφίας, μὲ εἰδικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ μαθήματα, Σχεδίου Προοπτικῆς, Συνθέσεως, Γυμνοῦ κ. λ.

Οἱ ἐγγράφους γιὰ τὸ σχολικὸ ἔτος θὰ ἀρχίσουν καὶ θὰ τελειώσουν τὸ 1ο Δεκαπενθήμερο τοῦ Ὀκτωβρίου, τὰ διδάκτρα ἐκανονίστηκαν ἀπὸ 50—70 δραχμῆς πληρωτέα κατὰ τριμηνίαν, μὲ δικαίωμα μαθήματος δυὸ φορῆς τὴν ἐβδομάδα χωρὶς τὰ ὑποχρεωτικά, καὶ μὲ ἐργαστήριον ἐλεύθερον καθημερινὸ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ.

Ἡ σχολὴ θὰ λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ ἐκτυπούμενον πλήρη ἐπιστημονικὸ κανονισμὸ ποὺ θὰ σταλεῖ ταχυδρομικῶς σὲ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερόμενους.

ΣΥΜΦΩΝΑ μὲ τὸν κανονισμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ Τμήματος τοῦ Συνδέσμου (ἢ Τμημ. Γραμμάτων) θὰ λειτουργήσουν καὶ οἱ ἐφορίες τῆς Κρητικῆς λαογραφίας καὶ τῶν Διαλέξεων. Ὅσοι φαντάζονται τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀξιῶν νὰ ἀντιπροσωπεύσουν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Κρήτης τὴν ἐφορίαν τῆς Λαογραφίας, ὅσοι ἔχουν στοιχεῖα λαογραφικῆς συγχοῆνου καὶ ἀνέκδοτης ὕλης παρακαλοῦνται νὰ γράψουν εἰς τὸν **Σύνδεσμον Κ. Τεχνῶν Χανιὰ** διὰ τὸν κ. Δ. Σακρόγραφον καθηγητὴν καὶ ἐφορον τοῦ Συνδέσμου. Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς των θὰ τοὺς σταλεῖ ἐπίσημος ἀνάθεσι ἀντιπροσωπείας.

Αἰτήσεις γιὰ τὶς διαλέξεις ποὺ θὰ διενεργήσῃ ὁ Σύνδεσμος τῶν Καλῶν Τεχνῶν τὸν χειμῶνα πρέπει νὰ ἀποστέλλωνται πρὸς τὸν ἐφορον διαλέξεων κ. Σ. Χαριτάκην ὁ ὁποῖος θὰ ἐκδώσῃ εἰδικὸν πρόγραμμα. Ὅσοι λόγιοι Ἕλληνες καὶ συμπολίτες μας θὰ θελήσουν νὰ μιλήσουν, πρέπει νὰ ἀναφέρουν μὲ λεπτομέρειαι, τὸ θέμα ἢς ὀμιλίας των ἐντελῶς ἐλεύθερον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν, ὀφείλει ὅμως νὰ εἶνε μορφωτικόν.

ΜΕΛΕΤΗ.
ΚΡΙΤΙΚΗ.
ΒΙΒΛΙΟ-
ΓΡΑΦΙΑ.

ΜΙΑ ΑΠΟΡΙΑ ΕΝ ΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἤκουον παρὰ τῶν πρεσβυτέρων φορικτὰς διηγήσεις περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν Κρήτῃ ἰδιωτῶν Μουσουλμάνων πρὸς τοὺς συμπατριώτας των Χριστιανούς. Ἀγγραφαί, ὕβρεις, προπηλακισμοί, ἀρπαγαὶ περιουσιῶν, γυναικῶν καὶ παρθένων, παντὸς εἴδους ἀτιμίαι, φόνοι κτλ. ἐτελοῦντο ἐλευθέρως. Ὁ φόνος Χριστιανοῦ, ἔλεγον πρὸς ἐμέ, δὲν ἐνομιζέτο σπουδαιότερον τοῦ φόνου ἐνὸς κοσσυφοῦ. Περὶ ἀνακρίσεως καὶ τιμωρίας τοῦ Μουσουλμάνου φονέως οὐδεὶς λόγος ἐγίνετο. Κατόπιν τούτων ἐπεσκέφθην διαφόρους τουροκρατουμένας χώρας, Χίον, Λέσβον, Νέαν Ἐφεσον, Σμύρνην, Θεσσαλίαν κλπ., ἡρώτων δὲ πάντοτε καὶ πανταχοῦ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐγχωρίων Μουσουλμάνων πρὸς τοὺς ἐγχωρίους Χριστιανούς. Φαντάσθητε δὲ πόσον ἐξεκληττόμην, ὅταν ἤκουον, ὅτι δὲν εἶχον μεγάλα παράπονα κατὰ τῶν συνοίκων αὐτοῖς Μουσαιλμάνων. Μόνον Ἀρβανίτες, ἔλεγε πρὸς ἐμέ γράφα τις ἐν Τουρνάβῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐλήσταναι καὶ πολινειδῶς πολλάκι μᾶς ἐπέιραζαν καὶ ἡ Κυβέρνησις κάμμιὰ φορὰ μᾶς ἀγγάρευε καὶ ἄλλας αὐθαιρεσίας, ἔκαμνον· οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι δὲν μᾶς ἐνωγλοῦσαν. Ἄλλα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἠπειρῷ καὶ τῇ Ἀλβανίᾳ οἱ ἐξιλαμισθέντες δὲν ἐτυράνουν τοὺς παραμεινάντας ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ὅσον οἱ ἐξιλαμισθέντες ἐν Κρήτῃ τοὺς πατριώτας αὐτῶν Χριστιανούς.

Κατόπιν ὅλων τούτων νοεῖται εἰκόλως, πόσον ηὔξησεν ἡ ἀπορία μου καὶ πόσον ἐπιμόνως ἐζήτηον καὶ ἐπεθύμουν νὰ εὔρω τὴν αἰτίαν τῆς ἰδιαιτέρας καὶ αὐτόχρομα θηριώδους διαγωγῆς τῶν ἐν Κρήτῃ Μουσουλμάνων πρὸς τοὺς συμπατριώτας των Χριστιανούς. Λόγος καὶ φόβος Ἐπαναστάσεων δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἀληθῆς αἰτία, διότι, ὅτε ἡ Κρήτη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, φαίνεται ὅτι ἀπεχώρησαν πολλοὶ καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐπισημότεροι ἐκ τῆς νήσου ἀπῆλθον μὲ τὴν ἐλπίδα ταχείας ἐ.ανόδου, ἀλλὰ μάτην, ὥστε οἱ φλίγοι καὶ ἀσημότεροι παραμεινάντες ἐβράδυναν πολὺ, μολὶς μετὰ ἓνα αἰῶνα (ἀπὸ τοῦ Δασκαλογιάννη καὶ ἐξῆς) νὰ σκέπτονται πάλιν καὶ νὰ θέλουν ἐπαναστάσεις καὶ νὰ δνειροεῦνται ἐλευθερίαν. Λοιπὸν τίς ἡ αἰτία τῶν φορικτῶν, ἀπανθρώπων καταδιώξεων; Κομματικοί, προσωπικοὶ λόγοι καὶ ἄλλαι ποικίλαι ἀντιζηλῖαι βεβαίως θὰ ὑπῆρχον καὶ τότε· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα παρατηροῦνται πάντοτε καὶ πάνταχοῦ. ἀλλὰ δὲν ἄγουσιν εἰς τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα αἴσχη καὶ κακουργήματα. Ταῦτα ἀνωσκοπῶν κατέληξα εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι οἱ ἐξιλαμισθέντες καὶ βασανίσαντες τοὺς Χριστιανούς τοιοντοτρόπως οὔτε ἐξωθεν ἦλθον ὡς Τούρκοι, ἀφοῦ δὲν ἤξευρον τουρκικά, οὔτε γνήσιοι Κρητῆς ἦσαν, ἀλλὰ ξένοι, κατήγοντο δηλ. ἐκ τῶν ξένων, τῶν ἀποίκων, τοὺς ὁποίους παλαιότερον εἶχαν φέρει καὶ ἐγκαταστήσει ἐν Κρήτῃ οἱ Ἐνετοί, εἶχαν παραχωρήσει εἰς αὐτοὺς μεγάλα κτήματα καὶ ποικίλα προνόμια, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ συγκρατῶσι τοὺς δυστυχεῖς ὑπηκόους εἰς ἡσυχίαν. Οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἔμαθαν σὺν τῷ χρόνῳ τὴν διάλεκτον ἡμῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ξένοι, βοηθοὶ καὶ ὄργανα τῶν κατακτητῶν, πάντοτε ἐμίσειον καὶ κατεπίεζον ἡμᾶς καί, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐμισοῦντο καὶ ὑφ' ἡμῶν. Λοιπὸν οὗτοι οἱ ξένοι, οἱ προνομιοῦχοι, ἵνα μὴ ἀπολέσουν τὰ κτήματα καὶ τὰ προνόμια αὐτῶν καὶ ἵνα δύνανται νὰ πιέζον ἡμᾶς καὶ ἐφεξῆς, ἐσπευσαν νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ προσέτι ἐπαφελούμενοι ἀπὸ τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῆς ἀμαθείας

τῶν Τουρκῶν διοικητῶν ἀπειτόλησαν πᾶσαν ἀθεμιτοσύνην καὶ πᾶσαν καθήκουσαν ἀποδοτικότητα κατὰ τῶν ἤδη πρότερον μισουμένων ἑγχωρίων Χριστιανῶν. Ἐν εἰκασία αὕτη εἶναι ἀληθῆς καὶ ἐν τινι μέτρῳ, θὰ ἀποδειχθῆ, ὅταν ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐνετικῶν Ἀρχαίων ἐξακριβωθῆ τίνες χώραι καὶ τίνα καθόλου τῆς Κρήτης μέρη παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἀποίκους τούτους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνετοκρατίας (ταῦτα θὰ εἶχον πάντως στρατηγικὴν σημασίαν). Διότι ἐὰν αὐτὰ ταῦτα τὶ μέρη, αὐτὲς ταύτας τὰς κόμας εὐρίσκομεν κατεχομένας βραδύτερον ὑπὸ Μουσουλμάνων, θὰ εἶναι οὐτόδηλον, ὅτι οἱ ἄθλιοι ἐκείνοι οὐχὶ διὰ πείσους ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν ἀλλ' ἐκ ταπεινῶν συμπερόντος λόγους ἐσπευσαν νὰ ἀσπασθῶσι τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ οὕτως ἐλάβον πᾶσαν ἄδειαν, ἵνα ἐντείνωσι τὰς πιέσεις ἐναντίον ἡμῶν. Ὡς πρόσθετος λόγος ἐπιβοηθητικός τῆς εἰκασίας ταύτης δύναται νὰ προσαχθῆ καὶ τοῦτο, ὅτι κῶμαι ἐγγὺς τῶν πόλεων καὶ διὰ καὶ τῆς κυβερνητικῆς πίεσεως κείμεναι ἐξηκολούθησαν καὶ κατόπιν νὰ κατοικῶνται ὑπὸ Χριστιανῶν, ἀλλὰ δὲ μακρὰν μὲν τῶν πόλεων ἀλλ' ἔχουσαι στρατηγικὴν σημασίαν κατοικοῦντο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων.

Ἄν ταῦτα ἔχονται, ὡς πιστεύω, ἀληθείας, τότε οἱ μὲν Μουσουλμάνοι οἱ καταλείποντες σήμερον τὴν Κρήτην δὲν εἶχον κανὲν δικαίωμα νὰ ἀσφάλωσιν, κατόχου ἀρχήθεν καὶ κατεταρτάτων ξένην γῆν, οἱ δὲ μένοντες Χριστιανοὶ ὀφείλουσαν νὰ διαβλέπουσαν ἐν τούτῳ τὴν ἐπιλήθευσιν τῶν λόγων τοῦ προφητάνακτος: «*Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρούμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου καὶ παρήλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν καὶ ἐξήγησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ*».

ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

Ο ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

(ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

Ἔχουμε μιὰ κλασικὴν ἀρχαιότητα καὶ μιὰ πρόληψη γι' αὐτή: ὅτι εἶναι ἡ μόνη καὶ ἀνυπερβλήτη Ἑλληνικὴ ἐποχὴ. Μεγάλῃ καὶ θαυμαστῇ εἶναι βέβαια ἡ ἐποχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα ὁ αἰῶνας τοῦ Περικλέους. Θρίαμβοι λογοτεχνικοί, φιλοσοφικοί, γλυπτικοί, ἀρχιτεκτονικοί, διακόσμητοί! Θρίαμβοι ὑπερόχων οὐδμῶν, Φωτεινῶν, ἀπλῶν, αἰθερίων. Τίποτε νὰ μὴ λείπει τὸ ἀναγκαῖο, τίποτε νὰ μὴν πέποιθεσθε τὸ περιττό. Ὅλα αὐτὰ σωστά καὶ λαμπρά. Μὴ γὰρ τὰ ἡ Ἑλληνικὴ ἀκμὴ τοῦ τετάρτου καὶ τρίτου αἰῶνα εἶναι ἡ ἀνυπερβλήτη καὶ μόνη Ἑλληνικὴ ἀκμὴ;

Βέβαια τὸ τρίτον καὶ τὸ κορυφαῖον τῆς Ἰταλίας, ἡ μεγάλη Ἀναγέννησις ὅ ἐκείνην τὴν Ἑλληνικὴν ἀκμὴν ἐστηρίχθηκε. Καὶ σήμερ' ἀκόμη ἡ παγκόσμια Τέχνη καὶ ἡ παγκόσμια διανοήσις ἀπὸ τῆν «καλῆ Ἑλληνικῆ ἐποχῆ» τροφοδοτεῖται. Καὶ μάλιστα πολὺ ἀφθονά. Μὰ τὰ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ἡ μόνη Ἑλληνικὴ ἀκμὴ;

Τὸ πιστεύαμε ὡς τὴ στιγμή τοῦ ἀφθονοῦ, πλούσιου, σὲ τέχνην καὶ σὲ πολιτισμὸν, φωτεινὸς σὲ γνώσην καὶ σὲ σκέψη, ῥωμαλεὸς, ἀκμαῖος, κλασικὸς ξεφανερῶθηκε ὁ Πολιτισμὸς τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Κρήτη μᾶς ἔδωκε τὸ μεγάλο αὐτὸ φῶς. Μεσ' ἀπὸ τὴν Κνωσσὸν καὶ τὴν Φαιστόν, μεσ' ἀπὸ τὴν Κρητικὴν γῆν ἐξέπηδησε μιὰ νέα θαυμάσιος, λάμψη. Κ' εἶδαμε πῶς ὑπῆρχε

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

68

σὴν Ἑλλάδα μιὰ παλιότερη ἀκόμη Ἀκμὴ. Καὶ τί ἀκμὴ; Καθόλου κατώτερη τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς. Ἀνώτερη πολὺ ἀπὸ τὴν μεταγενέστερὴν τῆς Μυκηναϊκῆς. Ἰσάζει μὲ τὴν Ἑλληνικὴν τῆς «καλῆς ἐποχῆς».

Μὴ ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ, διαφορὰ κολοσσιαία μεταξὺ τῆς Καλῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐποχῆς. Στὴν ὅλη ἀποψη τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ εὐγενικοῦ διαφέρουν τρομακτικὰ. Θάλεγε κανεὶς πῶς οἱ Μινωικοὶ χρόνοι εἶναι πρὸ κοντάστου Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ τῶν τελευταίων αἰώνων. Δὲν ὑπάρχει στὸν Ἀρχαῖον Κρητικὸν Πολιτισμὸν ἡ βαρεῖα, ἀπλή Ἑλληνικὴ γραμμὴ. Ὑπάρχει ἐκεῖ μιὰ Γαλλτικὴ—θάλεγε κανεὶς—ἐλαφρότης. Μιὰ μοντέρνα ρευστότης καὶ καμπυλότης. Ἀλλὰ μὰζὶ καὶ κάποιον φόρτωμα πρὸς θυμίζει ἀφοσίωσι στὸ ἔργο τῆς τέχνης, πρὸς μιὰ εἰς τὸ Δυτικὸν λαοῦς, ὅχι στὸς κλασσικοὺς Ἀττικοὺς δημιουργοὺς.

Παρασάφες λοιπὸν χωρίζει τίς δύο ἐποχές, τοὺς δύο πολιτισμούς. Κι' ὅμως εἶναι καὶ οἱ δύο θαυμαστοί. Κ' οἱ δύο ὅμοια ἄξιοι μελέτης.

Κι' ὅταν τελευταία βρέθηκα στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἡρακλείου, ξαφνίστηκα ἀπὸ μιὰ τεράστια ἀποκάλυψη!

Οὐτε οἱ ἀναστηλώσεις τοῦ κ. Ἡβανς, —ἐντελῶς ἀντιεπισημονικῆς— οὔτε ἡ κατάταξις τῶν εὐρημάτων στὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου—μιὰ κατάταξις ἀκατάταχτη!—Βοηθοῦν στὸ ν' ἀντιληφθῆ κανεὶς τὸ μεγαλεῖο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μὴ τὸ φῶς τῆς ἀστροφῆς. Ὁ πολιτισμὸς τῆς θαυμάζει.

Ἡ τέχνη ἐμφανίζει ἐκεῖ τοιχογραφίες μὲ χροῖμα φυσικὸ καὶ αἰσθητικὸτάτα ἐφαρμοσμένο, ἀλλ' οἱ μὲ Προοπτικὴ! Ἐμφανίζει ἀγαθὰ ἀπὸ πορσελάνη, ἀπὸ φιλνίσι, ἀπὸ μάρμαρο, ἀπὸ σκληρὴ πέτρα, ὅλα θαυμαστά σὲ ἰκανότητα ἀληθινῆς ἀκμῆς. Ἐμφανίζει ἀγγεῖα, ἐργαλεῖα, ἀντικείμενα κάθε εἴδους πρὸς μαρτυροῦν θρίαμβο πολιτισμοῦ.

Μὴ καὶ ἡ Γνώσις θριαμβεύει. Φαίνεται πῶς καὶ οἱ ἐπιστήμες εἶχαν ἀκμὴ τότε. Κοίμα πρὸς τὰ γράμματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἐδιαβάστηκαν ἀκόμη! Ποιὸς ἔσσει τί καινούργια πράγματα θὰ δείξουν!

Ἀκόμα καὶ ἐφημερίδες εἶχαν οἱ ἀρχαιότατοι ἐκεῖνοι Κρητικοί. Μάλιστα. Εὐρέθηκα δίσκος πηλινὸς ψημμένος μὲ γράμματα ἀπάνω σπειροειδῶς τυπωμένα. Μάλιστα, *τυπωμένα!* Ὡστε θὰ βγῆκαν πολλὰ ἀντίτυπα. Κι' αὐτὸ χιλιάδες χρόνια πρὶν Χριστοῦ.

Σκύψετε σύγχρονοι νὰ προσκυνήσετε τὸν πολιτισμὸν τοῦ Αἰγαίου. Καὶ πρὸς πολὺ σκύψετε καὶ θαυμάσετε μὲ σεβασμὸν γὰρ καὶ κῆρυξεν καὶ κατὰ πρὸς πολὺ ἀπὸ σας, κῆρυξεν σύγχρονοι. Εὐρέθησαν στὴν Κρήτη πόλεις, παλάτια, θησαυροὶ τέχνης, πλοῦτος ἀμετρος. Φρούρια, τείχη καὶ ὄργανα πολεμικὰ δὲν εὐρέθησαν. Οἱ πόλεις ἦσαν ἀτείχιστοι. Βγάξτε λοιπὸν ἕνα συμπέρασμα; Εἶναι φανερὸ πῶς τότε πόλεμοι δὲν εἶνοντο!

Ἐνῶ εἰσεῖς;

Πότε θὰ φτάσωμε σὲ μιὰ τέτοια ἀκμὴ πολιτισμοῦ;

(Ἀθήνα, 1924)

69

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ Ή ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Ο όρισμός έννοιας και του σκοπού των Καλών Τεχνών που εκθέσαμε στην αρχή της ιστορικοαισθητικής μελέτης μας, είναι ένας όρισμός γενικός που προσπαθεί να ἀγκυλιώσει τον αντικειμενικό σκοπό των τεχνών μέσα σε όλους τους περασμένους και μελλοντικούς αιώνες, φυλάσσοντας και σεβόμενος όλες τις απαιτήσεις της *σχετικής έννοιας του καλού και του ωραίου* που κανονίζεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ψυχικές διαθέσεις, και διανοητικές πεποιθήσεις. Έτσι μπορέσαμε να εξηγήσουμε γιατί η Μουσική μαζί με όλες τις άλλες τέχνες στην αρχαιότητα και κάτω απ' την Έλληνική χειραφέτησί τους περιβάλλονται από την λιτή εκείνη πλαστική αϊγλή, γιατί στην μουσική μεταχειρίζονται περισσότερο την κατερχόμενη διαδοχή των φθόγων από την ανερχόμενη. Είδαμε πώς οι μορφές και τα είδη των τεχνών τους, έκρυψαν μέσα στα σπλάγγνα τους την φιλοσοφία τους τις συνειδητές και ύποσυνειδητες τάσεις τους. Βλέπουμε έπειτα τους αιώνες με τον βαρύν καταθλιπτικό όγκο τους να κυλούν, να αναποδογυρίζουν παραδεδεγμένες αξίες να διαμορφώνουν νέες κοινωνίες που μαζί τους άξεχώριστα μπλεγμένες βρίσκονται καινούριες πεποιθήσεις, καινούριες ιδέες. Και παρακολουθώντας την ιστορία των τεχνών μέσα στο καλλιεργούμενο χώμα του Χριστιανικού Εδαγγελίου, τις βλέπουμε βιαστικά βιαστικά να αποζητούν καινούρια έκφραση. Το μυστικό όλης αυτής της έσπευσμένης μετουσίωσης βρίσκεται μέσα στα ρητά του Εδαγγελίου στην ανάκληση του Ιουδαϊκού δεκάλογου, στην παραβολή του σπορέως και στην επί του όρους ομιλία. Ο Χριστός είναι αναμφισβήτητα ο πατέρας μας, αυτός είναι ο θαναματοουργός, νέος μέγας ποιητής που εδαγγελλίζει από μακρυνί τις σύγχρονες Καλές Τέχνες. Ο άνθρωπος καλείται τώρα να ρίξει μιὰ ματιά στον έαυτό του, στην ψυχή του.

Κι' έσκυφα πρὸς την ψυχή μου σ' ἐν στην άκρη ηγναδιού...

Κι' έκραξα πρὸς την ψυχή μου με το κραξιμο του νου. (Παλαμᾶς)

Έκει μέσα στα κατάβαθα της ψυχής του θ'ι βρει το βάλαμο της παρηγοριάς ο άνθρωπος και την αξία της ζωής, της καινούριας ψυχικής ζωής. Έτσι τώρα η μουσική προσρίζεται να γίνει η αποκάλυψη των ενδομύχων μας, της ατομικής ψυχικής ουσίας μας. Δεν άρκει η περιγραφή με τις σύμμετρης όμορφιάς, δεν άρκει η αντικειμενική όμορφιά του φυσικού περιβάλλοντος. Χρειάζεται η όμορφιά αυτή να βρει ύποκειμενική έκφραση, να συνταυτισθεί με το βάθος της όμορφιάς του έσωτερικού μας κόσμου για να μας συγκινήσει. Μὰ και κάτι άλλο ακόμα. Ο έσωτερικός μας κόσμος έχει βέβαια κι' αυτός τον Απόλλωνα του και τον Διονυσό του, ακόμα βαθύτερα όμως έχει τον *άνεκφραστο* κόσμο των ψυχικών συγκινήσεων, την λιγοθυμισμένη εκείνη άπειρη των συγκινημένων ώραιότητων που έκφραζόμενες με την βοήθεια της Μουσικής όσο περισσότερο είναι μορετό πιο άνάερα και ιδανικά, βρίσκουν τις ύποκειμενικές χορδές της ψυχής των άλλων και μέσα σε μιὰ *άνεκφραστη* πάλι συγκίνηση. τους χαρίζουν τις ώραιες λεγόμενες στιγμές που κάνουν τη ζωή αντίξια να την ζήσει κανείς. Έτσι λοιπόν η ουσία της Γερμανικής Μουσικής, της Μουσικής συμφωνίας του Μπετόβεν εύρίσκειται στην έρευνα του έσωτερικού κόσμου του ανθρώπου κι' αυτός μας ενδιαφέρει στην σύγχρονη εποχή. Στην Μουσική του Μπετόβεν (μιλώ βέβαια έτσι συμπυκνώνοντας όλη την κλασ. Γερμανική παραγωγή στην συμ-

φονία του Μπετόβεν) είναι αδύνατο να καθορίσει κανείς με τη σκέψη, με την *διασαφ.στική* διάνοηση το περιεχόμενό της. Η όμιλία της είναι *ψυχική*, και ποιος μπορεί να διασαφίσει την όμιλία της ψυχής; Η κατανοήσή της είναι έργο της ενδόμυχης εκείνης σκέψης που *δεν μας είναι μορετό να συλλάβουμε καθ'οριστικά* με το όργανο εκείνο που ονομάζουμε *μυαλό* και που σε ποι του είναι να έρευνά μέσα στην σφαίρα του νοητού και λογικού τις σχέσεις του έσωτερικού και έσωτερικού κόσμου με το περιβάλλον. Τέτοια η ουσία της μουσικής, μὰς έμφανίζεται στην περίσταση αυτή σαν *μοναδική τέλει γλώσσα της ψυχής* γλώσσα του άνεκφραστου ψυχικού ενδομύχου. Την αισθανόμαστε να μὲς διαπερνά ως τι κατάβαθα του έγώ, μὰ δεν μοροούμε να διανοηθοούμε εκείνα που μὰς λέει, δεν μοροούμε να τα κάνουμε συγκεκριμένα και άκριβώς σ' αυτή την αδυναμία της βρίσκειται η αξία της και η αναμφίβολη ύπεροχή της άνάμεσα στις άλλες Τέχνες που μάταια κληρώνει να φτάσουνε στο μεταφυσικό ύψος της Μουσικής. Ποιό μάρομμο, ποιό χρώμα, ποιές λέξεις μοροούν να εξαυλώθουν στο ύψος της Μουσικής και να μιλήσουν τη γλώσσα της ψυχής; Όλες οι Τέχνες έχουνε και χροωστούνε την ύπαρξή τους στην μουσική μορφή που περιβάλλονται για να έμφανιστούν άξιες να συγκινήσουν. Καθώς λέμε για ένα ποίημα, ένα κάδρο, ένα άγαλμα, πὸς έχει μουσική και ρυθμό, στο στιχο, στο συνδυασμό των χρωμάτων, στην γραμμή, για να δώσουμε σ' αυτό σπουδαιότητα θέση ως έργου βιόσειου, ως έργου, που ανταποκρίνεται στην μεταφυσική ροπή των ψυχικών μας συναισθημάτων. Το άνάερο στοιχείο της Μουσικής κινούμενο μέσα στον χρόνο είναι, αυτό καθ' έαυτό ψυχή. Η έποικοδόμηση των ήχων μέσα σε όρισμένο από την ψυχική διάθεση σχήμα είναι η πιο αντίξια ζωγραφική μιὰς όρισμένης ψυχικής κατάστασης. Έτσι αυτή καθ' έαυτήν η Μουσική αποτελεί μιὰ αποκάλυψη μεταφυσική και ως τέτοια δεν μοροεί ποτε να έχει μέσα της την μεταφυσική ουσία της «απόκρυφης φύσης του κόσμου». Και βέβαια η απόκρυφη ουσία του κόσμου βρίσκεται μέσα εκεί στο άκατανόητο, στο ασύλληπτο, στο αδιανόητο και άνεξερεύνητο εκείνο στοιχείο που ονομάζεται ζωική πνοή, πνοή του πνεύματος της φύσεως και του πνεύματος του ανθρώπου, και, βρίσκεται μέσα στη Μουσική. Άς άκούσουμε, να μὰς μιλάει το θέμα ενός κουαρτέτου, το θέμα της συμφωνίας της χαράς, το θέμα μὰς σονάτας πιάνου, του Μπετόβεν. Προσπαθίστε να καθορίσετε τι αισθάνεσθε, προσπαθήσετε να συλλάβετε την δύναμη εκείνη που έρχεται να σὰς κτυπήσει το στήθος, να σὰς πλημμυρίσει από όρμες, να σὰς αναπάψει την κουρασμένη από τις όδύνες της ζωής όντότητα, να σὰς τσακίσει από θλίψη, να σὰς συνεπάσει σε δάκρυα, σε γέλοια, σε λιγοθυμισμένα γαργαλισματα πνευματικά. Αί όχι λοιπόν, εκείνη τη στιγμή δεν ζήτε, δεν είστε άνθρωποι. η ψυχή σας δεν είναι μαζί σας είναι εκεί μέσα στον ήχο, αλληλοχαιδεύεται μαζί του, φτερουγίζει σε τερελλό άνάερο ταξείδι. συναγωνίζεται μαζί του στο χαρούμενο κατορακίλισμα, κλαίει μαζί του τον πόνο που είναι και δικός της πόνος, αναδιπλώνεται και τραγουδεί και μεστή από θλίψη και μεστή από χαρά την έλευθερία της, παίζει με τα έλευθερα φτερά της. Και τότε σας, σας το μυαλό σας το φτωγό μὰς ληγικό τι κάνει; Είναι πολύ ζαλισμένο, διατάζει δεν ξέρη τι να πη και του μένει μονάχι πάντοτε μιὰ θετική άμφιβολία. Άραγε είναι η ψυχή μου από μουσική, και είναι η μουσική από ψυχή; Γιατι να μην ονομάζω την ψυχή μου μουσική;

Και θεμελιώνουμε έναν όρισμό μεταφυσικό.
Μουσική είναι ή ιδανικώτατη και πνευματικώτατη παράσταση ής μονιστικής μεταφυσικής ουσίας του ζωϊκού κόσμου, που έννοποιεί άφομοιωτικά εις αυτόν, τα στοιχεία του ατομικού πνευματικού πεδίου του ανθρώπου με τα στοιχεία του πνευματικού πεδίου ής επίλοιπης φύσης. Ως συμβολική παράσταση αυτής ής έννοιας πνευματικότητας ή μουσική είναι ταγμένο να έρευνάται από την τέχνη ής μουσικής, και μαζί με αυτήν να έρευνάται το μυστήριο του κ. σ. μου και το μυστήριο ής ψυχής που εκείνη είναι καθαρός καθρέφτης των και μοναδική γλώσσα των.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕΣ ΣΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΡΩΜΑΝΤΖΑ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΑΣ ΜΑΤΕΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Κύριοι και Κυρίες,

Γιὰ νὰ νοιώσουμε τὸ πνεῦμα τῶν μεσαιωνικῶν τραγουδιῶν τῆς Κρήτης πρέπει νὰ ξαίρουμε πρῶτα πῶς καὶ πότε ἐμφανίστηκαν στὴν Ἑλλάδα τὰ ἱπποτικὰ ἐρωτικά ρομάντζα καὶ πῶς γενήκανε δεκτὰ ἀπ' τὸν Ἑλληνικὸ λαό.

Ἀπὸ τὸ 1204 καὶ πρὶν ἀκόμα, μετὰ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Σταυροφόρων καὶ μετὰ τοὺς γάμους τῶν Κομνηνῶν μετὰ Φράγκους, ἡ μίμηση τοῦ ἱπποτικοῦ βίου ἀπλώνεται στὸ Βυζάντιο καὶ σιγά-σιγά ἡ ἱπποτικὴ αὐτὴ ζωὴ ἀνεβαίνει καὶ στὴν πνευματικὴ δημιουργία τὴν προσωπικὴ καὶ τὴ λαϊκὴ.

Δίπλα στὸ μυστικισμὸ τῆς ζωῆς τῶν μοναστηριῶν στὴ θεοσκόληπητὴ μανία τῶν στιχογράφων στοὺς γεμάτους ἡδονισμὸ στίλους τῶν ὑμνογράφων βλέπουμε στὸ Βυζάντιο ψηλαφητὰ καὶ ἀδέξια νὰ προβάλῃ ὁ ἱπποτικὸς ἐρωτὰς τῶν μεσαιωνικῶν τραγουδιῶν τῆς Δύσης, βλέπουμε καὶ στὴν Ἀνατολὴ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ romanesque ποὺ φύσαγε στὴν Φράγκια, βγαλμένο μεσ' ἀπ' τοὺς πύργους τῶν ἀρχόντων. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ξενιτευόνταν οἱ ἱππότες γιὰ τὴν «ἀπελευθέρωση» τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ ποὺ μακροχρόνιες τυχροδικτικὲς περιπέτειες καὶ ἡ ἀπομάκρυνση, ὄχι ἀπὸ τὴ γυναῖκα, ἀλλ' ἀπὸ τὴν «dame» δηλ. τὴν διαλεχτὴ ἀρχόντισσα στὴν ὁποία ἀφιέρωναν τὴ ζωὴ τους, ἐξιδανίκευε περισσότερο τὴ γυναῖκα στὰ μάτια τους, γιὰτὶ ὁ ἐρωτὰς ἦταν γι' αὐτοὺς ἀνώτερος σκοπὸς στὴ ζωὴ, πηγὴ ὅλων τῶν ἀρετῶν, ταυτὸσημος μετὰ τὴ θεοσεκία καὶ τὸ μόνο θέμα στὴν Τέχνη.

Πέρα ὡς πέρα τὰ τραγουδιὰ τὰ μεσαιωνικὰ τραγουδᾶνε τὴν ἀγάπην, μὴν ἀγάπην ποὺ γεννάει ἀρετὴ, ποὺ ἐκδέεται τὸν ἥρωα στοὺς μεγαλύτερους κινδύνους γιὰ τὴ δόξα νὰ φανῇ στὰ μάτια τῆς ἀγαπημένης ἀνώτερος ἀπ' τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι τὸ εἶδωλο ποὺ εἶχει ξεχάσῃ πειρὴ τὴν παλὰ βάνανση στάση τοῦ ἀντρα μετὰ στὴν δουλικὴ ὑποταγὴ ποὺ τῆς προσφέρει τώρα.

Αὐτὸς ὁ ἥρωας ἦρθε νὰ μπῆ καὶ στὴ δική μας λογοτεχνία. Ὁ Ἱμπέριος καὶ ἡ Μαργαρώνα, ὁ Βέλθανδρος καὶ ἡ Χρυσάντζα, ὁ Φλώριος καὶ ἡ

Πλατζιαρόμα, ὁ Καλλίμαχος καὶ ἡ Χρυσορόχη, τὰ τραγουδιὰ τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου, τὰ περίφημα Κατάλογα τοῦ 14' αἰῶνα εἶναι δείγματα αὐτοῦ τοῦ Φραγκισμοῦ καὶ ἀπὸ τὸ 1' αἰῶνα τὸ ἐπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα (σ' ὅλες του τὶς διασκευὰς) εἶναι ἐπος ρομαντικόν.

Κι' αὐτὴ ἡ μανία τῆς μίμησης τῶν τρουβαδούρων καὶ τῶν minnesänger ἀπλώνεται ὡς καὶ στα ἔπη τὶ κλασσικά, καὶ μεταλλάζει ὡς καὶ τοὺς ἥρωες τῆς Ἰλιάδας, καὶ ἔχουμε ἕναν Ἀχιλλέα, ὡραῖο μεσαιωνικὸ ἱππότη, ἐρωτευμένο μετὰ ὡμορφες πριγκητέσες, νὰ τριγυρνᾷ τυχροδικτικὰ καὶ αὐτὸς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ τὸν σκοτῶνει προδοτικὸ ὁ Πάρις σὲ ἕνα καὶ τῆς Τροίας.

Μὰ τὴν τέλεια μορφή τοῦ μεσαιωνικοῦ αὐτοῦ ἱπποτικοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ romanesque—καὶ ἀναγκάζομα νὰ μεταχειριστῶ ξένον ὄρο γιὰ νὰ μὴ γίνῃ σύγχυση μετὰ τὴ ρομαντικὴ κατεύθυνση ποῦ ὄχι ἀγνόητα ὁ Rousseau—τὸν ἱπποτικὸ λοιπὸν αὐτὸν ἐρωτὰ, στὴν πλέρα του μορφή, τὸν βρίσκουμε τραγουδισμένο ἀρμονικὰ καὶ τεχνικὰ στὰ λαμπερὰ φιλολογικὰ διαμάντια ποὺ μᾶς ἀφήκε ἡ Κρητικὴ μεσαιωνικὴ λογοτεχνία.

Πρῶτα θ' ἀσχοληθοῦμε μετὰ τὸν Ἑρωτόκριτο, τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ 17ου αἰῶνα ποὺ εἶναι σὲ ὅλους μας γνωστὸ καὶ ποὺ, ἂν καὶ ἐπιρροασμένο στὴν πλοκή—ὅπως εἶπαμε καὶ γιὰ τὰ βυζαντινὰ ἔργα—ἀπὸ ρομάντζα ξένα, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς δίνει μὴν εἰκόνα, μᾶλλον πιστὴ τῆς ζωῆς τοῦ κοριτσιοῦ μετὰ στ' ἀρχοντόσπιτο τοῦ πατέρα της, τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδας.

Δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ζοῦσαν καὶ στὸν τόπο μας τὸ μεσαιῶνα ὅπως ζοῦσαν καὶ στίς ἄλλες πολιτισμένες χώρες τῆς Εὐρώπης, καὶ φυσικὸ ἦταν νὰ εἶχαν τὴν ἴδια ζωὴ. ἀφοῦ εἶχαν δεχτῆ τὸ Φράγκικον πολιτισμὸν, ἀφοῦ βλέπουμε τὰ πλουσιόπαιδα τῆς Κρήτης νὰ ξεκινᾶνε γιὰ τὴ Δύση, νὰ σχηματίζουσι δικὰς τοὺς ἀποικίας (ὅπως στὸν 16ο αἰῶνα στὴ Βενετία, γύρω στὴν ἐκκλησίαν τοῦ San-Giorgio) καὶ ἐκεῖ μνηματούριστες, ζωγράφοι καὶ ἀγιογράφοι νὰ φυλάγουν καὶ νὰ τελειοποιοῦν τὶς βυζαντινὰς παραδόσεις γιὰ τὴν τέχνη. Κι' ἄλλους πάλι, ἔμ τὸσοις ἢ καλλιτέχνες, νὰ γυροῦν στὸν τόπο τοὺς μετὰ τὴν ἐπίδραση τῆς Δύσης ποὺ καὶ αὐτὴ εἶχε δεχτεῖ προηγήτερα τὸ δικὸν μας πολιτισμὸν. Κι' ἀκόμα νὰ βλέπουμε στὸ Χάντακα τῆς Κρήτης μὴ μικροῦλα Βενετία μετὰ τὴν πλάτεια τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ μετὰ τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐκφυλισμένης πανίσχυρης πόλης.

Εἶναι ἕνα ταξίδι μακρινόν, μετὰ σὲ πολιτεῖες λησμονημένες, σὲ συνήθειες παλιὰς, σὲ μεγάλους μελαγχολικοὺς πύργους ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι μονότονη, ὅπου τὰ κορίτσια ράβουν καὶ κεντοῦν, φλιγαρώντας, τραγουδῶντας πότε-πότε, ὅπου ὅλες οἱ μέρες ἔχουν ὅμοιες ἀσχολίας, ὅπου οἱ γυναῖκες βγαίνουν σπάνια στὸ δρόμον, καὶ ὅταν βγοῦν τραβοῦν ἴσια μπροστὰ μετὰ βλέφαρα χαμηλωμένα, δίχως νὰ γυρίσουν νὰ κοιτάξουν εἴτε ἄντρα, εἴτε γυναῖκα, δίχως νὰ γελᾶσουν, νὰ μιλήσουν, νὰ σταθοῦν.

Μετὰ σὲ μὴ τέτοια ἀτυχεύματα γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε ἡ Ἀρετοῦσα, ἡ κόρη τοῦ βασιλέως Ἡράκλει τῆς Ἀθήνας. Ὁμορφὴ, γνωστικὴ, χαριτωμένη, εὐγενικὴ, ταχικὴ, ὅλες τὶς χάρες τὶς εἶχε. μᾶς λέει ὁ ποιητὴς. Κι' ἀκόμα—κι' αὐτὸ ἴσως νάταν ἰδιαιτέρον χάρισμα καὶ προνόμιον βασιλοπούλας—ἦτανε καὶ μορφωμένη. Στὴ σύσταση ποὺ μᾶς κίνει ὁ Κορνᾶρος τῆς

ἠρωΐδας του στὴν ἀρχὴ τοῦ ρωμάντσου μᾶς τὸ λέει:

«Καὶ οὐαὶ βασιλίσσας παιδί καὶ θῆγα θυγατέρα,
πόθο μεγάλο ἦβανε στὸ γράμμα νύχτα-μέρα»
(Α. στ. 67-68)

Μὴ κ' ἡ ἴδια παρὶ κάτω μῆς λέει μὲ πόση ἀγάπη κ' ἐνθουσιασμό καταγίνουσαν στὶ γράμματα, πὼς εἶραφε, πὼς κάτω ἀπ' τὸ προσκεφάλι τῆς ἐκρυβε τὸ βιβλίον καὶ πὼς μόλις ξυπνοῦσε ζητοῦσε φῶς νὰ ξαναχρῆσθῃ τὸ διήγημα. Τὰ συλλογιέται διὰ αὐτὰ ἡ Ἀρετοῦσα συλλογιέται τίς ἀθῶες αὐτὲς κ' εὐγενεῖς ἀσχολίες τῆς σιμῆς τοῦ ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ ξυπνῇ ἡ ψυχὴ τῆς στὴν ἀγάπῃ, στὴν ἀδελφικὴ ἀνησυχία, στοὺς καύμους καὶ στὶς λαχτάρες. Καὶ τὰ λέει στὴ Νένα τῆς, τῆς θυμίζει τὴν παιδιὰτικὴ τῆς ζωὴν τὰ παιχνίδια τῆς ποὺ τ' ἀγαποῦσε, πὼς τὰ φύλαξε, πὼς προὐ-προὐ τὰ θάλα νι τῆς τὰ φέρουσε στὸ στρώμα πρὶν ντυθῆ νὰ τὴ ξαναδῇ ἕνα-ἕνα. Κ' εἶπαι σὶν ἀρχίσε νὰ μεγαλῶνῃ λιγίσι πὼς σιγά-σιγά ἀλλάξανε κατεύθυνση τὰ γούστα τῆς καὶ πὼς ὀρέξης εὐγενεῖς γεννιούντανε μὲς στὴν ψυχὴ τῆς.

«Τὸ ράφιμο, τὰ γράμματα καὶ τὸ κοντόλι, Νένα,
ἐράπου, κ' εἰς φιλότητες οἱ λογισμοί μου μπαίνα.»
(Α. στ. 1027-1028).

Μὴ καλύτερα ἂς πάρ νμε τὸ ἔργο τοῦ Κορνάρου κ' ἀγάλια-ἀγάλια ὅπως μᾶς ξετυλίγεται μπροστὴ ἡ ἀρχοντικὴ παιδοῦλα νι τὴν παρακαλουθῆ-σομε στὶ πέντε ἔξη χρόνια αὐτὰ ποὺ μῆς τὴν τραγουδαίει ὁ ποιητὴς.

Ὁ βασιλεὺς Ἡρόκλης τῆς Ἀθήνας κ' ἡ γυναῖκά του ἡ Ἀρτέμη ὅπως στὶ περισσότερα μεσαιωνικὰ ρωμάντσα δὲν κἀνανε παιδιὰ. Ἐπειτα ἀπὸ προσηνῆς καὶ ταξίματα εἶραται στὸν κόσμο ἕνα κοριτσάκι καὶ, εἴτε συνετέλεσε ἡ πολὺχρονη ἀτεκνία εἴτε γιατί οἱ συνήθειες τῆς ἐλοχῆς ἐκείνης ἦταν διαφορετικῆς τὸ κοριτσάκι ἀντίθετα μὲ ὅτι βλέπουμε στὶ χρόνια μας εἶναι κλιόδεχτο στὸν ἔοχομό του «τὸ παλάτι ἤρεξε, οἱ γειτονεῖς ἐχαίρουσαν κ' οἱ τόποι ἀναγαλλιοῦσαν.» Ὁ Ἡρόκλης κ' ἡ γυναῖκα του εὐτυχημένοι πειά, ζοῦν ἡρεμα καὶ καμαρώνουνε τὴν χαριτωμένη τὴν παιδοῦλα ποὺ σὰ δροσερὸ κλωνάρι μεγάλωνε καὶ πλοῦτενε σὲ χάρες.

Ἐχει ὁ βασιλεὺς σύμβουλό του τὸν Πεζόστρατο ποὺ κ' αὐτὸς ἔχει μονάκιφο παιδί τὸ Ρωτόκριτο δεκοχτὸ χρονῶ παλληγάρι προικισμένο μ' ὄλες τίς ρωμαντικῆς ἀρετῆς. Μπαινοβγαίνει ὁ Ρωτόκριτος στὸ παλάτι κ' ὁ Ἡρόκλης τὸν κυττάζει σὶν δικό του παιδί. Μὰ ἡ ὠμορφιά τῆς Ἀρετοῦσας σκλαβώνει τὴν καρδίαν τοῦ νέου καὶ πόθος κρυφὸς γεννιέται μέσα του γιὰ τὴν κόρη τοῦ βασιλιᾶ του. Κι' ὅμοια μ' ὅλους τοὺς ἐρωτεμένους στὴν ἀρχὴ ζητᾷ νι φύγη ἀπ' τὴ φωτιά, νι λυρωθῇ ἀπ' τὴν ἀταίριαχτὴ ἀγάπῃ καὶ παίρνει τὰ δάση τὴ βουνά, μὰ ἡ νύχτα πάντα τὸν βρίσκει κατ' ἀπ' τὰ παρὰθυρα τῆς ορηγοπούλας, νὰ χτυπάει γλινὰ τὸ λαγοῦτο του, νὰ κλαίει τὸν πόνο του, νὰ καταριέται τὴν ἀγάπῃ...

Ἡ Ἀρετοῦσα δὲν κοιμάται. Γυρτῆ στὸ στρώμα, ξυπνητῆ, ἀκούει τὰ τραγούδια. Μὴ περιέργη ψυχικὴ κατάσταση διαδέχεται τὴν πτωχότερη τῆς παιδιὰτικῆς ἡρεμίας. Εἶναι δεκατριῶ-δεκατεσσάρω χρονῶ κοριτσάκι. Μᾶς τὸ λέει παρὶ κάτω ὁ ποιητὴς, στὸ Γ' του τραγουδοῦ:

«Λοιπὸ ἂν τὸν ἔρωτα κ' αὐτὴ νὰ τὴ γελᾷ» ἀφῆκε
ποῦ ναι δεκατριῶ χρονῶ, δεκατεσσάρω μπῆκε.»
(Γ. στ. 1605-1606)

Εἶναι στὴν ἡλικία ποὺ φυσικὰ ξυπνάει μέσα τῆς τὸ ἀόριστο αἰσθημα τῆς ἀγάπῆς, τῆς αὐτατόρησῃς καὶ τῆς θυσίας. Ζητάει κάπῃ ἡ ἄγνωρη ψυχοῦλά τῆς νι βοῆ, κατ' ἀπὸ μὲ γάλο κ' ἀνώτερο νι λατρεύσῃ, ζητάει σ' ἕνα εἶδωλο νι ἀφοσιωθῇ. Ἡ Φροσύνη, ἡ καλὴ τῆς ἡ Νένα, ποὺ τὴν εἶχε βρίζα-ξει, ποὺ σὶν μάνε τῆς τὴν ἀγάπα, δὲν τῆς φράνει πειά, τὰ παιχνίδια τῆς δὲν τῆς γερμίζουσι τὴ ζωὴ τῆς, τὴ διαβάσματα τῆς ἀφήνουσι μὴν ἀόριστῃ ἀνησυχία. Κ' εἶραται τὸ νυχτιάτικο τραγοῦδι νι φέρῃ μὴν καινούργια ψυχικὴ κατάσταση, νὰ δόσῃ μὴ κατεύθυνση, περὶ ὀρισμένη στὴ ἀνήσυχια συναισθημάτων τοῦ κοριτσιοῦ, κ' ὁ ἄγνωστος λαγουτάρας γίνεται τὸ εἶδωλο ποὺ θὰ λατρεύσῃ ἡ εὐγενικὴ ἡ ορηγοπούλα.

Ἄν ἔχει ὁ ἄλλα σημεῖα φράγικῃ ἐπίδραση ὁ ποιητὴς σ' αὐτὴν τοῦ-λίχιστο τὴ λεπτομέρεια μᾶς ἀπόδωσε πιστὰ τὴν ψυχὴ τοῦ κοριτσιοῦ τῆς Κορήτῃς, ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητο στὴ καλλιτεχνικὰ χαρίσματα. Τὴν ἐπίδραση τοῦ τραγοῦδοῦ στὴ γενικὴ καρδίαν τῆς κοπέλας τὴ βρίσκουμε καὶ στὴ λαϊκὴ μουσα ἕνα γνωστὸ Κορητικὸ δίστιχο λέει:

Ἀνάθεμά μ' ἂν ἔκαμα ἀγάπῃ μὲ παράδες
Παρὰ μὲ τὸ λυράκι μου καὶ μὲ τίς μαντινάδες

Κι' ὁ Κορητικὸς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ρωτόκριτου ὡς σήμερα μπορεῖ ν' αὐτοσχεδιάζει τραγοῦδια καὶ ν' ἀγωνίζεται μὲ δίστιχα σὶν τοὺς ἀρχαίους βουκόλους. Ἡ θλίψη του, ἡ χαρὰ του, ὁ πόνος του τοῦ γενᾶνε τραγοῦδια:

«Ὅποιος μ' ἀκούει καὶ ποτὸ λέει δὲν ἔχω πόνο
Κ' ἐγὼ μὲ τὸ τραγοῦδι μου τὸν πόνο ξαλαφρώνω.»

Γιὰ ὅσους ξαίρουσι τὴν Κορήτῃ μὲ τὴν πολεμικὴ καὶ ἠρωϊκὴ τῆς μορφή θὰ φανῇ ἴσως σὶν ἐξαιρετικὸ φαινόμενο ἡ προτίμησῃς τοῦ κοριτσιοῦ σ' ἕνα τραγοῦδοῦ καὶ πειότερο θὰ ἦταν μὴν προτίμησῃς στὴν παλληκαριά. Μὰ ἡ γενναϊότητα εἶναι τόσο μέσα στὴ φύσῃ τοῦ Κορητικοῦ ποὺ δὲ τὴ βλέπει πὴ σὶν ξεχωριστὸ γνώρισμα. Κ' ἡ Ἀρετοῦσα, ἂς εἶναι κόρη ἑνὸς φανταστικοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀθήνας, εἶναι Κορητικὴ γιὰτὶ πέρα ὡς πέρα τὸ ἔργο εἶναι καθαρὰ Κορητικὸ ἀπὸ τὴ γλώσσα του ὡς τὴ φανερὴ προτίμησῃς ποὺ δίνει ὁ ποιητὴς στὸ Χαρίδημο τὸν Κορητικὸ ποῦραται νὰ γωνιστῇ στὸ κονταροχτύπημα.

(Ἐχει συνέχεια)

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Κρίνεται καθε ἔκδοσις ποὺ θὰ μᾶς σταλθεῖ σὲ δυὸ ἀντίτυπα. Οἱ γνώμες ποὺ δημοσιεύονται ἐδῶ εἶναι ἀτομικῆς ἐκείνων ποὺ τίς γράφουσι].

Ο ΣΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΡΕΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐκκυκλοφόρησε τελευταῖα ἕνα καινούριον βιβλίον τοῦ κ. Γ. Κορδάτου «Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821». Ὁ κ. Κορδάτος στὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπιχειρεῖ μὴ μὲ ἀκρίβειαν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 ἀπὸ καθαρῆς ἱστοριοῦλιστικῆς ἀποψῆς. Στὴν εἰσαγωγὴν τὸν ἐξετάζει πολὺ σύντομα τὴ γενικὴ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Ἀπ' τὴν εἰσαγωγὴν αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς φαίνεται πὼς ἔχει μίαν ἐντελῶς στοχευμένην ἰδέαν τῆς ὕλιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας. Φαίνεται ὅμως ἐπίσης πὼς ἀγνοεῖ ἐντελῶς (ἂν καὶ παραθέτει

μόνον τὰ ὄνματα μερικῶν συγγραφέων) τὰ νεώτερα καὶ τὰ σύγχρονα ρεύματα πού κυκλοφοροῦνε στὴν κοινωνιολογία, στὸν ἱστορικὸ ὕλισμό καὶ στὴ φιλοσοφία τοῦ δικαίου. Γιὰ τὸ ἢ σκέψη του εἶνε σχεδὸν πάντοτε πολὺ φτωχή, καὶ ἢ ἐρευνα του στὰ ἱστορικὰ θέματα πού καταπιάνεται ἀπελπιστικῶς ἀτονῆ καὶ ἀνὴθια ξεπέφτει στὸ ἀναμάσσημα μερικῶν στερεοτύπων φράσεων.

Δὲν θ' ἀξίσει ἴσως νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὸ βιβλίον ἂν ὁ συγγραφεὺς του δὲν ἐφρόνιζε νὰ βροῖσαι ἀναιδέστατα στίς σελίδες του καὶ τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς λίγους μαρξιστὲς στὴν Ἑλλάδα τὸ Γ. Σκληρό. Εἶνε γνωστὴ ἢ ἀξιοσημείωτη ἐργασία τοῦ Σκληροῦ πάντοτε στὴ μαρξιστικὴ θεωρία καὶ στὴ νεοελληνικὴ ἱστορία. Ἐν τούτοις ὁ κ. Κορδάτος ἔχει πιθανώτατα τὴ γνώμη ὅτι ἀρκεῖ νὰ κατέχει κανεὶς κάποια θέση σὲ μιὰ κομμουνιστικὴ ὁργάνωση γιὰ νὰ παίξει ρόλο μαρξιστοῦ ἐπιστήμονος (ὁ κ. Κορδάτος εἶνε, ἂν δὲν ἀπατώμεθα γαλαμματεὺς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος). Καὶ γράφει τὰ ἐξῆς ἀμύμητα περὶ Σκληροῦ: «Παρ' ὅλην ὁμοίαν τὴν φιλοσοφικὴν κατάρτισιν του ὁ Γ. Σκληρὸς ἦτον ἐπιρροασμένος βαθεῖ ἀπὸ τὸν ρεβιζιονισμόν (!) τοῦ Μπερντοτῆν καὶ τὸν ἰδεαλισμόν (!) τοῦ Ζωρὲς δι' αὐτὸ ἂν καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν μέθοδον τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ πολλακις δογματίζεσθαι κατὰ τὸν ἄφορητον! Καὶ παρασύρεται εἰς τὸ νὰ διατυπώσῃ κρίσεις ἀπολύτως ἰδεαλιστικάς!» Οἱ φράσεις αὐτὲς δείχνουν τὴ διανοητικὴ σύγχυσι τοῦ κ. Κορδάτου. Ὁ Σκληρὸς δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸν ρεβιζιονισμόν. Ὁ ρεβιζιονισμὸς ἐγκαταλείπει τὴ θεωρίαν τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἐνῶ ἀπεναντίας ὁ Σκληρὸς μένει ἀκλόνητος στὸ ἔμπεδο τῆς θεωρίας αὐτῆς. Εἶνε ἀκατανόητο πὸς ἄνθρωπος καὶ στοιχειωδῶς γνωρίζοντας τὰ πράγματα ἐσχιζοῖται τὸ ἀντίθετον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Ζωρὲς νομίζω πὸς πρέπει νὰ γελᾷται κανεὶς. Ὁ κ. Κορδάτος σπεσε ἴσως θῦμα παρεξηγήσεως. Περὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ τοῦ Ζωρὲς καὶ *φιλοσοφικῆς θεωρίας ἢ τάσεως* πρὸς τὴ φορὰ γίνεται λόγος. Ἀλλὰ τί νὰ πεῖ κανεὶς μπροστὰ σὲ παρόμοια φαινόμενα; guarda e passa.

Ἄλλ' ὁ κ. Κορδάτος προτοῦ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐξηγήσῃ πὸς εἶνε δυνατὸν ἕνας συγγραφεὺς νὰ εἶνε βαθεῖ ἀπὸ τὸν ἰδεαλισμὸν καὶ συγχρόνως νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν μέθοδον τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ καὶ νὰ διατυπώσῃ καὶ κρίσεις ἀπολύτως ἰδεαλιστικὰς προχωρεῖ ἀκόμη πρὸς πολὺ. Χαρακτηρίζεσθαι ὡριμῆς διατυπώσεως καὶ κριτικῆς παρατηρήσεως τοῦ Σκληροῦ ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ ὡς «διανοητικὸν ἐκτροχιασμόν» ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἐκκοινωνίαν του μετὰ τὸν νόμον καὶ προδοτικὸν σοσιαλισμὸν τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καὶ εἰς τὴν συγγραφικὴν ἐπιρροὴν τοῦ Πλεκάνωφ!! Καὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ κ. Κ. πέφτει θῦμα τῆς συγχύσεώς του καθὼς καὶ τῆς ἀνυποψίας του στὰ μαρξιστικὰ ζητήματα. Δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του ὅτι οἱ διατυπώσεις καὶ οἱ παρατηρήσεις τοῦ Σκληροῦ γιὰ τὴν σχέσιν τῶν παραγόντων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς παρὰ τὴν πρωτοτυπία τους γίνονται πάντα στὸ πλαίσιον τῆς μαρξικῆς θεωρίας καὶ ὅτι τέτοιαι διαφορικαὶ διατυπώσεις σὺν αὐτοῖς ὄχι μόνον στὰ ἔργα τῶν μαρξιστῶν συγγραφέων ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὰ τὰ ἔργα τῶν ἰστορικῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ (εἶνε γνωστὸ πὸς ὁ Ἐγκελς ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ζητοῦσε διαρκῶς νὰ βροῖ μιὰ τελειότερη διατύπωση τῆς θεωρίας).

Ὁ κ. Κορδάτος δὲν περιορίζεται σ' αὐτὰ. Καὶ σ' ἄλλα σημεῖα τῆς μελέτης του προσπαθεῖ ν' ἀναρροῖσει τι συμπεράσματα τοῦ Σκληροῦ χωρὶς,

ἐννοεῖται, καὶ νὰ τὸ κατορθώσῃ. Θὰ ἦταν ἐντελῶς περιττὸ νὰ συζητήσῃ κανεὶς τὰ σημεῖα αὐτὰ. Ἡ ἐπίθεσις καὶ ἡ πολεμικὴ τοῦ κ. Κ. κατὰ τοῦ Σκληροῦ ποροουσιάζει γενικὰ μιὰ συστηματικὴ πρόθεσις διαστρεβλώσεως τῶν γεγονότων μιὰ μανία ἀντιλογίας χαρακτηριστικὴ τοῦ χειροτέρου διανοητικοῦ διλετταντισμοῦ. Δὲν ξέρω ἂν δὲν θάπρεπε νὰ τὴν ἀποδόσουμε σὲ ταπεινὰ ἐλατήρια ἀλλὰ εἶνε πάντως ἐνδεικτικὴ τῆς καταπτώσεως μερικῶν διανοουμένων πού προσπαθοῦν νὰ ἀναδειχθοῦν μετὰ τὸ θόρυβο καὶ μετὰ τὴν ἐπίκριση τῶν ἄλλων, ἰδίως ὅταν οἱ ἄλλοι τύχει νὰ εἶνε φυσιογνωμίαι σάν τὸ Σκληρό. Εἶνε ὡς τόσο παρήγορον τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ὁ κ. Κορδάτος δὲν παρέλειψε νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ ἀναφέρει τὴν κατάπτωσιν αὐτῆς μιλιῶντας περὶ «διανοητικοῦ μανδαρινισμοῦ» καὶ «διανοητικῶν ζητιάνων».

ΑΝΔΡ. ΣΑΟΥΝΑΤΣΟΣ

A. EMBIRICOS : APOLLON ET LE SATYRE

Εἶνε τὸ δεύτερον ἔργον ἑνὸς ποιητῆ, πού ὑπόσχεται. Στὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τοῦ Μαρσύα, ὁ ποιητὴς βλέπει τὴν πάλην τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς σαρκός. Τὸ δεύτερον ποίημα, ὅπου ὁ συγγραφεὺς συμβολίζει τὸν ἑαυτό του, περὶ γράφει τὸ ἐκδικητικὸν ξύπνημα τῆς ἡρεμῆς σήμερον θάλασσας. Στὸ τρίτον, ὁ Ὀδυσσεύς, μιὰ στιγμὴ κουρασμένος, ὑπόσχεται νὰ νικήσῃ τις θάλασσας, καὶ ὁ ποιητὴς συμβολίζεται ἀκόμα στὸν Ὀδυσσεύα. Τέλος στὴν «Autre Délivrance» εὐχεται νὰ μὴν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ σεμνὴ διάτρησι φλόγα. Βλέπει κανεὶς πὸς εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τις γουρνιόρικαις ἐμπνεύσεις. Μερικοὶ Ἕλληνας ποιητὲς, πού κάνουν νὰ σιγοβοῶσῃ ἢ καρδιά τους στὴ σάλτσα τῶν δακρυῶν, θάπρεπε νὰ διαβάζοντε τὸν κ. Ἐμπειρικό.

Ἄς σημειώσουμε κάποιαι ἐπιφύλαξεις στὴν κατασκευὴν. Ὑπάρχοντε γλωσσικὰ λάθη: di-sé-je (?) arde (λέξι φοιχτῆς καθαρεύουσας) παρμένη ὡς ὀριστικὴ κ.τ.λ. Ὑπάρχοντε ἀκαταλληλότητες: sempiternel, λέξι γελοία καὶ κωμικὴ, εἶναι παρμένη ὡς ἴση μετὰ τὸ éternel, κ.τ.λ.

Ἡ στιχογραφία πρὸ παντός μετὰ σιγῆν. Ἐναλέω πὸς ἢ στιχογραφία μας ἢ στηριζομένη σὲ παραδόσεις εἶναι παράλογη. Μὰ οἱ ἐλευθεροὶ πού παίρνει ὁ συγγραφεὺς μαζί της, ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' ἐκεῖ, δὲν ἔχον καθόλου κανόνα: δίνοντε τὴν ἐντύπωσιν *σφαλμάτων*. Ὅσο γιὰ τὸν ἐλεύτερον στίχον, πού συχνὰ μεταχειρίζεται, ἀνοῦμαι (ἴσως γιὰ τὸν τὸν καταλαβαίνω) νὰ τὸν θεωρῶ στίχον. Στὸν πρόλογον, ὁ κ. E. Reynaud μιλά γιὰ τὸν ἐλεύτερον στίχον. «στὸν ὅποιον ὁ La Fontaine κατέχησε, ἀπὸ πολλὴν καιρὸν στὸν τόπον μας, πολιτικὰ δικαιώματα». Ἀπατάται ὁλότελα, καὶ χωρὶς ἄλλο δὲν ἔχει μελετήσῃ τὴν στιχογραφίαν τοῦ La Fontaine. Δὲν ὑπάρχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ ἐλεύτερον στίχον τοῦ La Fontaine, πού εἶναι λιγώτερον ἐλεύτερος παρὰ δυνατός.

Κι' ἀκόμα, τὸ πλεῖστο μέρος τοῦ χρόνου, οἱ μῦθοι τοῦ La Fontaine εἶναι σὲ δωδεκάστιχον, ἀνακατεμένο, ὅταν ἢ ἀλλαγὴ νοήματος τὸ ἀπαιτεῖ μετὰ ὀκτάστιχον. Τίποτα παραπάνω. Κρατῶ γιὰ νὰ μνημονέψω αὐτὸν τὸν παραλοισμὸν μετὰ τὸ νόημα σχέσεων.

Αὐτὸ πού ἐμποδίζει τοὺς νέους ποιητὲς νὰ ἰδρῦσοντε μιὰν ἀληθινὴν στιχογραφίαν εἶνε ἢ μετοικὴ ἄγνοιά τους. Ὁ κ. Ἐμπειρικός ἀναφέρει τοὺς στίχους τούτους τοῦ Ch.-Th. Fréret:

O toi qui combats toujours par la beauté
Qui sus par le verbe et le fer racheter
Pénélope, comme aux rivages sanglants
Hélène aux bras blancs.

Ὁ κ. Fréret θέλησε—αὐτὸ βγάνει τὰ μάτια—νὰ μιμηθεῖ τὴ σαπ-
φική στροφή:

Jam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit pater, ac rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Terruit Urbem.

Μὰ ὁ κ. Fréret διαβάσει τὸ λατινικὸ ὅπως στὴ Γαλλία, καὶ δὲν ξαί-
ρει βέβαια νὰ ρυθμίσει τὴ σαπφική στροφή. Ἡ μίμησή του δὲ μιμνῆται ἄ-
πολύτως τίποτε. Τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Terruit Urbem δὲν μπορεῖ νάναί τὸ
Hélène aux bras blancs. Θάτανε παραδείγματος χάρη L' ombre et le
calme. Βλέπει κανεὶς πὼς ἡ παράλογη προφορὰ τῶν τάξεών μας τὸν εχει
βλάψει ὅσο καὶ στὴν Pléiade.

Ἐνας ποιητὴς μετρικὸς ποὺ θάξαιρε τὴ γλῶσσα σὰν ἓνα γλωσσολόγο
θὰ μᾶς ἔδινε μὰ στιχοποιγία ἀληθινὰ βγαλμένη ἀπ' τὴ σπλάγχνα τῆς νέας
Γαλλικῆς. Θάτανε ἡ διάλυση. Γιατὶ ἡ διάλυση τοῦ ἐλεύτερου στίχου δὲν εἴ-
ναι μιὰ.

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Ἐμπειρικό νὰ διατυπώνει μὲ πάθος
ψηλές ιδέες.

(Μεταφρ. Σ. Κ.)

LOUIS ROUSSEL

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ

Ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ πρώτου αὐτοῦ τόμου ποιημάτων
τοῦ κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου εἶναι πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ ποίηση ραφι-
νάτη, εὐγενικιά, ὠραιόπαθη, μὰ προπάντων μουσική.

Ὁ κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλος δὲν κατέχει μονάχα τὸ συναισθηματι-
κὸ πλοῦτο ποὺ χρειάζεται ἓνας ποιητὴς. Κατέχει στὸν ἴδιο βαθμὸ καὶ τὴ
δεξιότητα τοῦ τρόπου τῆς ἐκφρασης. Πουθενά δὲ βλέπει κανεὶς τίς κακοτο-
πιές, ποὺ συναντᾶμε στοὺς περισσότερους ποιητὲς μας.

Ἐκεῖνο ποὺ διακρίνει τὸν κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλο ὡς ποιητὴ
εἶναι ὁ μυστικισμὸς του:

Ἄφωνα ἡ νύχτα ἀκίνηται στὶς χάλκινές της πύλες.

Γυρτὰ στὴν ἀχροποταμιὰ σὰν λύδιοι ἀλλοὶ σπασμένοι
Μεθοῦνε κι' ὄνειρεύονται τὰ ὑγρά, λιγνὰ καλάμια.

Ρόδα σαλεύουν στὶς βραγιές, τὸ ἀγιόκλημα στοὺς τοίχους
Καὶ μέσα ἀπὸ τὴ μυστικὴ πόρτα τοῦ κήπου μὲ ἄσπρα,
Διάφανα φεύγουν σιγηλὲς σταντάλια οἱ νύχτιες ὄρες.

Οἱ ἐπίσημες στιγμὲς χτυποῦν στὴν πόρτα τῆς ψυχῆς μου.

Κ' ἐγώ, ποὺ μάταια τὰ φτερὰ πρὸς τὴ πελάη ἀπλόνα
Σὰν τὰ πουλιὰ τῆς μοναξιάς, τὰ δέσμια στὰ λαγαρία

Πλάϊ στὶς πηγές τοῦ θείου νεροῦ, ποὺ ὀδεύει πρὸς τὴ Στύγα
Νοιώθω ν' ἀνθίζουν μέσα μου γαλάζια ὄνειρων κρίνα.

Γιατὶ εἶναι ἡ Νύχτα ἀκίνητη στὶς πύλες μὲ τὸ κέρας
Στὰ χέρια, ἀμίλητη μὲς στὴ βαριά της πανοπλία,
Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἐπίσημες στιγμὲς μὲ προσκαλοῦνε.

Ἡ ποίησή του εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν ὠραιόπαθη χάρη καὶ τὴ συναί-
σθηματικὴ μελαγχολία, τὴ λεπτὴ καὶ γλυκειά, ποὺ φέρνει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀ-
ναγνώστη κάποιες αἰσθητικὲς συγκινήσεις.

Ὅλη ἡ ψυχὴ μου ἓνας καημὸς κι' ὅλη ἓνας πόθος εἶναι.

Καὶ δὲ νειρεύεται παρὰ γυναῖκες μὲ ἱλαρὰ
Χαμόγελα στὰ εὐγενικὰ καὶ ἡδονικὰ τους χεῖλη,

Ἔρημα πάρα σ' ἓνα ὄχρὸ ὑπνωμένα σεληνόφως
Μὲ αναβρυτήρια μουσικὰ καὶ δέντρα σκεφτικὰ,

Σπίτια κλεισμένα ἀρχοντικά, καὶ πολιτεῖες χαμένες
Μὲς στὴν τεφρὴ τῶν μακρινῶν παλιῶν καιρῶν σκιᾶ

Μὲ πένθημα καμπαναριὰ καὶ ἀσάλευτα νερά,
Ποὺ ἀκίνητοῦν μὲ ὑπομονὴ στὰ ἐρημικὰ κανάλια—

—Κι' ἀκόμα κάποια, ποὺ ἄκουσα μιὰ ἑσπέρα, ἐρωτικὰ
Λόγια καὶ ποὺ ἔχω στὴν καρδίαν ἀπὸ καιρὸ κρυμμένα,

Ὅλη ἡ ψυχὴ μου ἓνας καημὸς κι' ὅλη ἓνας πόθος εἶναι.

Τὴ φραστικὴ ἐπιλογὴ τὴ βρίσκουμε ἀνεπτυγμένη σ' ἐξαιρετικὸ βαθ-
μὸ στὸ νέο ποιητὴ. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δείχνει γερὴ συναίσθηση τοῦ ποιητι-
κῶς ὠραίου εἶναι ἡ ἐκλεκτικότητα τῶν ἐπιθέτων, ποὺ τόσο διακρίνει κανεὶς
στὸ Mallarmé. Σχετικὴ μεταφέρω ἐδῶ μερικὸς στίχους τοῦ κ. Ἰ. Μ. Παναγ.

Φέγγη ἐπλανιόνταν ἱλαρὰ μὲς στὴ γαλάζια νύχτα.
Στὸ ἀβέβαιο γκρίζο τῶν στενῶν καὶ λυπημένων δρόμων
Ἄνθιζαν φῶτα ἐκστατικὰ καὶ φῶτα ὡς θαμπωμένα
Ἄπὸ τὴν ἴδια φλόγα τῶν....

ἢ
Μιράντα, ἐσὺ ὦ ἀλλότατο κ' εὐγενικώτατο ἄνθος

ἢ
Μιὰ αἰλιά ἐσκέπασεν ὄχρη, γεμάτη ἄχροα φέγγη
Τὶς ἀνοιξιάτικες βουκουλικές μας φαντασίες,
Μὲ τῶν βραδιῶν τὴν ἀπειρη στοχαστικὴ ἡρεμία
Τῶν κάμπων καὶ τῶν γαλανῶν νερῶν τὴ θεία γαλήνη.

ἢ
...Κ' ἡ πολιτεία στὸ βάθος
Κάτω ἀπ' τὸν ἐναστρο οὐρανὸ, σιμὰ στὸ περιγιάλι,
Ἐκφρονη μὲς στῶν γιασεμιῶν τοὺς αὔλους καταρράγτες
Καὶ πλάϊ στοὺς φράχτες ποὺ ἀσελοῦν τὴ ἐρόσσια
[σχυμμένα ρόδα.

Τὸ «Βιβλίον τῆς Μιράντας» (1) τὸ κλείνει (2) καὶ νομίζεις πὼς ἀ-

κούεις μιὰ μουσική ν' ἀργοσβήνει σταυτιά σου. Τόσο γλ'κό, τόσο ὠραῖο εἶναι.

Τ. ΚΡΗΤΙΚΟΣ

(1) Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς ἡ ποίηση τοῦ κ. Ἰ. Μ. Π. δείχνει ἐπίδραση ξένων καὶ μάλιστα τοῦ Rodenbach. Οἱ ἐμπνεύσεις τοῦ Rodenbach γιὰ τὴ μυστικοπάθεια τῶν ναῶν, τὰ πένθιμα κανάλια, τοὺς γκριζοὺς δρόμους ἀντηχοῦνε στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ μας καὶ τὸν κάνουν νὰ μᾶς δίνει θέματα παρόμοια πολλὰς φορὲς.

(2) Τὸ «Βιβλίον τῆς Μιράντας» εἶναι συμπληρωμένο καὶ μὲ δέκα ἄλλα ποιήματα ἴσης ἀξίας μὲ τὰ προηγούμενα καὶ μὲ μεταφραστικὴ δοκιμὴ. Γιὰ τὴν τελευταία τούτῃ ἀξίζοντε δὶχως ἄλλο πολλοὶ ἐπαινοί. Δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ μετάφραση. Ἔχει μεταφερθεῖ στὴ γλώσσα μας, ὅπως θὰ εἶραφε ὁ ποιητῆς ἂν ἔγραφε ἑλληνικά.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΔΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΑ ΤΥΠ. ΛΑΘΗ

Γιὰ τὸ τραγοῦδι «Αὐτάρχεια»

Ἄς μοῦ συχωρεθεῖ ἡ ἀσυνέπεια τοῦ τίτλου πρὸς τὸ νόημα τοῦ τραγοιδιοῦ. Εἶχα τὴν καλὴ πρόθεση νὰ τραγουδήσω τὴν ὑπερκρίσιμα φιλοσοφικὴ αὐτάρχεια. Ἄν δὲν ἔμεινα ὡς τὸ τέλος ἀτάραχος εἶνε ἐπειδὴ φαίνεται δὲν εἶμαι ἀκόμα ψυχικὰ προετοιμασμένος γιὰ ἓνα τέιοιο τραγοῦδι. Ὁ ζωϊκὸς καλλιτέχνης ἄνθρωπος φαίνεται πὼς ὑπερβάλλει μέσα μου τὸν φιλόσοφο. Ἴσως κ' ἡ περιγραφή αὐτῆ τῆς ἀδυναμίας μου, αὐτὸ τὸ ποιητικὸ σοφιστικὸ κόλπο τῆς ὑπεκφυγῆς μου ἀπὸ τὴν συγκεντρωμένη ἀπομόνωσή μου, νὰ μὴν εἶνε ὀλότελα ἀνάξιον μοτίβο γιὰ ἓνα ἀνθρώπινον τραγοῦδι.

Μ. ΣΚ.

Στὸ τραγοῦδι τοῦ κ. Σπ. Παναγιωτόπουλου. Σελ. 55 νὰ διορθωθεῖ ὁ 12 στίχος ἔτσι:

στὸ βοῦρκο—ἐταίρα πρόστυχα πετροῦδια φοροτωμένη

Στὸ πρῶτον μας τοῦτο φύλλον δὲ μπορέσαμε παρ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησή μας ν' ἀποφύγουμε καμπόσα λαθάρια καὶ παρακαλοῦμε τοὺς καλοὺς μας συνεργάτες νὰ μᾶς συχωρέσουν. Ἰδιαιτέρως τὸν κ. Φ. Γιοφύλλη, ποὺ στὸ ἔργο του γίνανε πολλὰ σφάλματα.

Στὸ ἐρχόμενον τεύχος θὰ κοιθοῦν:

«Τὰ Μαῖστράλια» τοῦ κ. Σ. Παναγιωτόπουλου ἀπὸ τὸν κ. Μ. Σκουλούδη.

Τὸ «Ἐνας-Ἐνας» τοῦ κ. Κουκούλα ἀπὸ τὸν κ. Σ. Καφομένον.

**ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΧΑΡΙΤΑΚΗ ΠΩΛΟΓΙΩΡΓΗ ΚΟΕΝ**

ΕΚΤΕΛΕΙΤΑΙ ΠΑΣΑ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΩΛΗΣΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

